

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GRAFİK ANASANAT DALI

KENT KİMLİĞİ VE KÜLTÜREL TASARIM BAĞLAMINDA
ORDU İLİ İÇİN ÖZGÜN TASARIM ÖNERİLERİ

ŞAHİN KAMBER

DANIŞMAN
DOÇ. DR. FUNDA ALTIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2021

ÖĞRENCİ BEYAN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak savunduğum “Kent Kimliği ve Kültürel Tasarım Bağlamında Ordu İli İçin Özgün Tasarım Önerileri ” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmadan yazdığımı ve yararlandığım kaynakların “Kaynakça” bölümünde gösterilenlerden farklı olmadığını, belirtilen kaynaklara atıf yapılarak yararlandığımı belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

19 /01/ 2021

Şahin Kamber

17531000005

TEŐEKKÖR

Yüksek lisans tezimi hazırlarken bilgilerini ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Funda ALTIN ve diğer hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca sabır ve anlayışlarından ötürü aileme teşekkürlerimi sunuyorum.

Şahin KAMBER

Ordu, 2021

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
GÖRSELLER DİZİNİ	ix
GİRİŞ	1
Araştırmanın Konusu	1
Araştırmanın Problemi	2
Alt Problemler	2
Araştırmanın Amacı	2
Araştırmanın Kapsamı.....	3
Araştırmanın Yöntemi.....	3
Araştırmanın Önemi	4
Sınırlılıklar.....	5
Sayıtlılar	5
BİRİNCİ BÖLÜM	6
1. TEMEL KAVRAMLAR.....	6
1.1. Kent Kavramı	6
1.2. Kentlerin Ortaya Çıkışı.....	7
1.3. Kent Kimliği Kavramı.....	8
1.4. Kent ve Kimlik İlişkisi	10
1.5. Kent Kimliğini Oluşturan Öğeler	12
1.5.1. Tarihi, Kültürel ve Doğal Yapı	13
1.5.2. Kenti Diğer Kentlerden Farklı Kılan Özellikler.....	14
1.5.3. Kente Özgü Aktiviteler	15
1.6. Marka Kent Kavramı.....	18
1.6.1. Marka Nedir?.....	18

1.6.2. Marka ve Kent İlişkisi	19
1.6.3. Marka Kent ve Kent Kimliği.....	20
1.6.4. Kent Kimliği Göstergesi Olarak Üretilen Görsel Tasarımlar.....	21
1.7. Kültür Kavramı.....	22
1.7.1. Görsel Kültür	23
1.8. Kent Kimliği Bağlamında Kültürel Ürün	24
1.8.1. Kültürel Ürün ve Tasarım Nesnesi Olarak Hediyelik Obje	25
İKİNCİ BÖLÜM.....	26
2.ORDU KENTİ	26
2.1. Ordu Kenti Coğrafi Konumu ve Tarihi	26
2.1.1. Tarih Öncesi Dönemde Ordu Kenti.....	27
2.1.2. Hacıemiroğulları Beyliği ve Osmanlı Dönemi.....	29
2.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Ordu.....	30
2.2. Ordu İsminin Kökeni.....	31
2.3. Ordu Kenti Kültürel, Tarihi ve Doğal Varlıkları.....	32
2.4. Ordu Kentinde, Kentsel Kimlik ve Kültürel Tasarım Bağlamında Yürütülen Çalışmalar.....	38
2.5. Ordu Kenti Özelinde Hediyelik, Turistik, Kültürel Obje İncelemesi.....	47
2.6. Ordu İçin Özgün Tasarımlarda Kullanılması Önerilen Varlıklar.....	52
2.6.1. Kurul Kalesi ve Buluntuları	54
2.6.2. Yason Burnu Alanı.....	56
2.6.3. Rüsumat No: 4 Olayı.....	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	63
3.ÜRÜN İNCELEMESİ VE UYGULAMA ÇALIŞMALARI.....	63
3.1. Kent Kimliği ve Kültürel Tasarım Bağlamında Ürün İncelemesi.....	63
3.1.1. Dünya Kentlerinden Örnekler	63
3.1.2. Türkiye'den Örnekler	72
3.2. Uygulama Çalışmaları	80
3.2.1. Ordu Kibele'si Temalı Tasarımlar	80
3.2.2. Yason Burnu Temalı Tasarımlar	85
3.2.3. Rüsumat No: 4 Temalı Tasarımlar	87
BULGULAR VE SONUÇLAR	90

Bulgular.....	90
Sonuçlar.....	91
Öneriler.....	91
KAYNAKÇA.....	94
ÖZGEÇMİŞ	100

ÖZET

KENT KİMLİĞİ VE KÜLTÜREL TASARIM BAĞLAMINDA ORDU İLİ İÇİN ÖZGÜN TASARIM ÖNERİLERİ

Kültürel, turistik, hediyelik objeler kentleri temsil etme misyonu ve potansiyeli olan etkili görsel ürünlerdir. Kent kimliği göstergesi olan bu objelerin tasarım ve biçim bakımından kentleri yansıtmaları beklenmektedir. Kültür ve turizm faaliyetleri yoğun olan dünya ve Türkiye kentlerinde bulunan obje örnekleri incelendiğinde, kentlere özgü etkinliklerin, varlıkların ve müzelerdeki eserlerin obje tasarımlarına esin kaynağı olduğu görülmektedir. Dünyada ve Türkiye’de turistik obje-kent kimliği ilişkisi bağlamında etkili tasarımların sunulduğu kentler bulunmakla birlikte, kimi kentlerde bu etkinin sağlanamadığı görülmektedir.

Ordu’da bulunan obje örnekleri incelendiğinde, kentsel etkinliklerin ve varlıkların obje tasarımlarına yansıtılmadığı, kent kimliği göstergesi niteliğinde özgün objeler sunulmadığı gözlemlenmiştir. Turistik, kültürel hediyelik obje ile kent kimliği ilişkisi yeterince doğru kurgulanamamış kentlerden biri de Ordu kentidir. Bu çalışmanın amacı, Ordu kentine özgü, kent kimliğini yansıtan, etkili tasarım önerilerinde bulunmaktır. Ordu ili kültür varlıkları envanterinde bulunan ve obje olarak simgesel ürünlere dönüşme potansiyeli yüksek olan varlıklardan üç tanesi bu araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Seçilen varlıklar: Kurul Kalesi buluntuları, Yason Burnu alanı ve Rüsumat No: 4 olayıdır. Bu varlıkların seçilmesinin nedeni, kentsel etkinliklerde sürekli gündemde olmalarının yanı sıra henüz kent kimliği göstergesi olarak tasarlanan ürünlere yansıtılmamış olmalarıdır.

Seçilen varlıklar üzerinden kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında Ordu kentine özgü, tasarımlar geliştirilerek hediyelik obje biçimlerinden kupa, defter, tişört, kitap desteği elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent Kimliği, Turistik Objeler, Ordu, Kurul Kalesi, Yason, Rüsumat No: 4

ABSTRACT

CITY IDENTITY AND ORIGINAL DESIGN PROPOSALS FOR ORDU PROVINCE IN THE CONTEXT OF CULTURAL DESIGN

Cultural, touristic and souvenirs are effective visual products with a mission and potential to represent cities. These objects showing urban identity are expected to reflect cities in terms of design and form. There are cities with cultural and tourism activities in the world and Turkey. The events specific to these cities and the artifacts in the museum inspire souvenir designs. There are cities with a true town-object relationship in the world and Turkey. Some cities seem unable to achieve this effect.

When the object samples found in Ordu were examined, it was seen that urban activities and assets were not reflected in the object designs and there were no original objects indicating urban identity. Ordu city is one of the cities where the relationship between tourist, cultural gift object and urban identity cannot be established properly. The aim of this study is to present effective design suggestions that reflect the urban identity specific to Ordu city. Within the scope of this study, the assets in the database of cultural assets in Ordu province were examined. Three entities that can be designed and have a high potential to turn into symbolic products have been identified. Selected assets: Kurul Castle finds, Yason Cape area and Rüsumat No: 4 incident. The reason for choosing these assets is that they are constantly on the agenda in urban activities and they are not yet reflected in the products designed as an indicator of urban identity.

With the selected assets, designs specific to Ordu City were developed in the context of urban identity and cultural design, and souvenirs such as mugs, notebooks, t-shirts and book decorations were designed.

Keywords: City Identity, Touristic Object, Kurul Castle, Cape Yason Area and Rüsumat No: 4

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DOKAP BKİ	: Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı
ed.	: Editör
GES	: Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar Müdürlüğü
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
vb.	: Ve benzeri
yy	: Yüzyıl

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1 Karadeniz’de Zamanın İzleri, Kùltür Envanteri Projesi Ordu İli Varlıkları	33
Tablo 2 Ordu Valiliği, İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü ,Ordu Taşınmaz Kùltür Varlıkları Envanterindeki Varlıklar	34
Tablo 3 Tarihi Ordu Evleri Envanterindeki Varlıklar	34
Tablo 4 "Doğadan Tarihe Yolculuk Ordu” Adlı Yayında Kayıt Altına Alınan Varlıklar	35
Tablo 5 81 İlde Kùltür ve Şehir Ordu Adlı Eserle Kayıt Altına Alınan Varlıklar	36
Tablo 6 Kùltür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ordu İli Varlıkları	36
Tablo 7 Ordu Kùltür Envanteri 2019, Kayıt Altına Alınan Varlıklar	37

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1. Benzer Kalıplar ile Tasarlanmış Logo ve Yönlendirme Tasarımları.....	9
Görsel 2. Benzer Biçim ve Malzeme Kullanım Örneği	10
Görsel 3. Çarpık Yapılaşma Örnekleri, Ordu	11
Görsel 4. Tarihi, Kültürel ve Doğal Yapıdan İlhamla Üretilen Tasarımlar	14
Görsel 5. Antalya Film Festivali Tasarımları	16
Görsel 6. Ordu Altınfındık Şenliği İçin Tasarlanan Ürünler.....	17
Görsel 7. Ordu Festival Afişleri.....	17
Görsel 8. Kent Kimliği Göstergesi Tasarımlardan Örnekler	22
Görsel 9. Ordu, Türkiye	26
Görsel 10. Kurul Kalesi Arkeolojik Sit Alanı	27
Görsel 11. Koryora Yerleşimi	28
Görsel 12. Ordu Envanter Çalışmaları.....	33
Görsel 13. Yason Burnu Arkeolojik Sit Alanı	38
Görsel 14. Ordu Sahili ve Rüsumat Anıtı Alanı	39
Görsel 15. Planlanan Rüsumat Müzепark Projesi	39
Görsel 16. Kurul Kalesi Altında Bulunan Taş Ocağı	40
Görsel 17. Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Portalı	41
Görsel 18. Harutyun Artun ve Ürettiği Bakır Objeler.....	42
Görsel 19. İhsan Gürdal Tarafından Tasarlanan ve Üretilen Objeler.	42
Görsel 20. Ekrem Akdeniz, Rüsumat No: 4 ve Diğer Gemi Maketleri	43
Görsel 21. Salih Sağlam ve Gemi Maketleri	43
Görsel 22. Oksijen Yurdu Ordu Temalı Logo ve Kullanım Örnekleri	44
Görsel 23. New York Kenti Logosu	44
Görsel 24. Bilmiyordum temalı tişörtler	45
Görsel 25. Ünye Ablem Tasarımı	46
Görsel 26. Kadın ve Erkek Figürleri	47
Görsel 27. Klarnet Ustası Ahmet Özdemir ve Üretim Yapılan Atölyesi.....	48
Görsel 28. Fındık Temalı Magnetler	49
Görsel 29. Ordu'daki Hediyelik Objelerden Örnekler.....	50
Görsel 30. Teleferik ve Ters Ev Temalı Objeler	51
Görsel 31. Tasarım Tescil Belgesi Eserler	51
Görsel 32. Ordu Belediyesi, Kybele Çikolatası	52
Görsel 33. Kurul Kalesi Kazılarında Bulunan Mermer Kibele Heykeli	54
Görsel 34. Kurul Kalesi Kazılarında Bulunan Kibele Heykelleri	55
Görsel 35. Kurul Kalesi'ndeki Buluntularından Örnekler	55
Görsel 36. Yason Burnu Yarımadası ve Kilisesi	57
Görsel 37. Rüsumat No:4	59
Görsel 38. 18 Ekim 1937 tarihli Tan gazetesinde Yayınlanan Görsel	60
Görsel 39. Trabzon Deniz Üssü, Savaş Gemileri	60
Görsel 40. Rüsumat No: 4'ten Kalan Metal Parça.....	61
Görsel 41. Rüsumat No: 4'ten Kalan Parçaların Kullanıldığı Kuyu.....	61
Görsel 42. Louvre Müze Mağazasından Örnekler	64
Görsel 43. Orsay Müze Mağazasında Bulunan Tasarımlardan Örnekler	65
Görsel 44. Luxembourg Müze Mağazasında Bulunan Eserlerden Örnekler	65
Görsel 45. Grant Palas Müze Mağazalarında Bulunan Objelerden Örnekler	66
Görsel 46. Rodin Müze Mağazalarında Bulunan Objelerden Örnekler	66
Görsel 47. New York Metropolitan Sanat Müzesi Mağazasından Örnekler	67
Görsel 48. Metropolitan Sanat Müzesi, 14 Yaşında Küçük Dansçı Heykeli	68
Görsel 49. Berlin, Bode Müze Mağazasındaki Objelerden Örnekler	69
Görsel 50. Ampelmann (Trafik İşığı Adamı)	70
Görsel 51. Ampelmann Simgesinden Üretilen Hediyelik Objeler	70
Görsel 52. İngiltere British Museum Müze Mağazasındaki Objeler	71

Görsel 53. Londra'yı temsilen üretilen objeler	71
Görsel 54. GES, Mağazalar Müdürlüğü Objelerinden Örnekler	72
Görsel 55. Hediye İstanbul, Hediyelik Objeler	73
Görsel 56. İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Temalı Objeler	74
Görsel 57. İstanbul Oyuncak Müzesi Mağazası'ndaki Ürünlerden Örnekler	74
Görsel 58. Sunay Akın Şiirleri Temalı Tuvaller	75
Görsel 59. Odunpazarı Modern Müze Mağazası	76
Görsel 60. Anadolu Medeniyetleri Müze Mağazası	76
Görsel 61. Kars Hediyelik Eşya Tasarım Yarışması, Derece Alan Ürünler	77
Görsel 62. Kastamonu Hediyelik Eşya Tasarım Yarışması, Derece Alan Ürünler	78
Görsel 63. Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Temalı Objeler	79
Görsel 64. Ordu Kibele'si Temalı Tasarım ve Defter Üzerine Uygulama	81
Görsel 65. Kibele de Ordu'da Temalı Tasarım ve Kupa Üzerine Uygulama	82
Görsel 66. Ordu Kibelesi Farklı Boyutlarda Heykeller	83
Görsel 67. Kil Çamuru, Ordu Kibele'si ve Tescil Belgesi	84
Görsel 68. Ordu Kibele'si Temalı Kitap Desteği Tasarımları	84
Görsel 69. Yason Argonotlar Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması	85
Görsel 70. Argonotlar da Ordu'da Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması	86
Görsel 71. Rüşumat No: 4 Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması	87
Görsel 72. Ordu'nun Batmayan Gemisi Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması	88
Görsel 74. Rüşumat No: 4 Temalı Ürün Uygulamaları	89

GİRİŞ

“Kent Kimliği ve Kültürel Tasarım Bağlamında Ordu İli İçin Özgün Tasarım Önerileri” adlı tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kent, kimlik ve kent kimliğini oluşturan öğeler ile ilgili kavramsal bilgiler verilmiştir. Kente dair kavramlardan, marka kent hakkında bilgiler verilerek, kent kimliği göstergesi olarak tasarlanan ürünlere bu kavram kapsamında atıfta bulunulmuştur. Üretim eylemini kapsayan kültür kavramı hakkında bilgiler verilmiş, kültürel tasarım nesnelere olarak hediyelik obje kavramından bahsedilmiştir. Tez çalışmasının ikinci bölümünde Ordu kenti hakkında bulgulara yer verilmiştir. Kentin kültürel, tarihi ve doğal varlıklarına konu envanter niteliğindeki çalışmalar araştırılmıştır. Ordu’da kent kimliği bağlamında yürütülmüş olan faaliyetler hakkında bilgiler verilerek, kentte bulunan hediyelik turistik obje örnekleri incelenmiştir. Kentte, bilimsel yaklaşımla oluşturulmuş yeterince özgün ve yenilikçi obje bulunmadığı, ancak tasarımlarda biçim ve fon olarak kullanılabilir özgün varlıklar olduğu belirtilmiştir. Kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında kullanılabilir varlıklara konu bilgilere ulaşılmış elde edilen somut veriler tasarımlarda kullanılmak üzere veritabanı oluşturulmuştur. Üçüncü bölümde; dünya ve Türkiye’deki hediyelik obje örnekleri incelenmiş, devamında uygulama çalışmaları yapılmıştır. Kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında genel olarak tasarım disiplinlerinden, özelde ise grafik tasarım disiplini ilkeleri bağlamında ulaşılan bulgulardan hareketle, sonuçlar belirtilmiş, önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, hediyelik objelerin kent kimliği göstergesi olarak sunulan ürünler olduğu, genelde kente ait varlıkların, özelde müzelerdeki eserlerin ve etkinliklerin hediyelik objelerin tasarımlarına ilham olduğu konu edilmiştir. Ordu kentindeki varlıkların, kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında hediyelik obje tasarımlarında kullanılması gerekliliğinden hareketle, kent varlıkları içinden seçilen Kurul Kalesi ve buluntuları, Yason Burnu alanı ile Rüsumat No: 4 olayından esinlenilerek gerçekleştirilen tasarım önerileri araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Problemi

Grafik tasarım alanının, kent ve kent kimliği kavramının gelişmesine somut katkısı olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bu katkının Ordu kenti özelinde ürüne dönüştürülemediği görülmektedir. Araştırmanın problemi; grafik tasarım disiplini bağlamında kent kimliği göstergesi olarak sunulan hediyelik kültürel obje örnekleri üzerinden Ordu kenti özelinde tasarım yoluyla ürün geliştirilmesine katkı sunmaktır.

Alt Problemler

Kent nedir, kentlerin oluşumuna konu yaklaşımlar nelerdir?

Kent Kimliği nedir? Kent kimliğini oluşturan öğeler nelerdir?

Kültür ve görsel kültür bağlamında, kent kültürü nedir?

Hediyelik objeler bir kentin kültürünü yansıtmaya potansiyeline sahip midir?

Ordu kenti, tarihi ve coğrafi konumu bağlamında tarihi, doğal ve kültürel varlıklarına konu yürütülmüş olan çalışmalar nelerdir?

Ordu kentine özgü bugüne kadar tasarlanmış hediyelik objeler nelerdir?

Kültürel ürün olarak hediyelik obje örneklerinin incelenmesi?

Ordu kentine özgü, yenilikçi ve grafik tasarım ilkelerine uygun obje tasarımları nasıl olmalıdır?

Araştırmanın Amacı

Kültürel, tarihi ve doğal varlıklar, kentlerin kimliklerinin kurgulanması ve sunulması sürecinde, işlenen önemli verilerdir. Bu verilerin, tasarım disiplinleri ile yorumlanarak yenilikçi kültürel ürünlere dönüşmesi sonucunda kentlerin bilinirliğinin sağlandığı görülmektedir. Kent kimliği göstergelerinden biri de bu yorumlarla üretilen kültürel hediyelik objelerdir. Dünyada ve Türkiye’de kentleri temsil eden hediyelik obje örnekleri bulunmakla birlikte, Ordu kentini temsil edebilecek etkinlikte, özgün, yenilikçi hediyelik obje bulunmadığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, kent kimliği bağlamında kültürel ve turistik objelerin mevcut durumu analiz edilerek, Ordu kentinde son yıllarda sıkça gündeme getirilen ancak henüz ürüne dönüştürülmemiş varlıklardan; Kurul Kalesi ve buluntuları, Yason

Burnu alanı ile Rüsumat No: 4 olayının, kent kimliğini yansıtan özgün ürünler biçiminde tasarlanmasına konu öneriler sunmaktır.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma kapsamında öncelikle; kentin oluşumu gelişimi ve kent kimliği kavramına dair bilgilere ulaşılmıştır. Kent kimliğinin ifade edilmesinde önemli göstergelerinden biri olan hediyelik objelerin dünya ve Türkiye örnekleri taranarak analiz edilmiştir. Objeye inceleme yapılan kentler belirlenirken, kültür ve turizm faaliyetleri bakımından bilinirliği yüksek olan kentler ve bunların içinde müze sayısı fazla olan kentler tercih edilmiştir. Ayrıca müzelerde de hediyelik obje birimlerinin, diğer bir ifadeyle müze butiklerinin bulunmasına dikkat edilmiştir. Ardından Ordu kenti ve varlıklarına konu envanterler araştırılmıştır. Ordu kentinde yürütülmüş olan kimlik çalışması niteliğindeki faaliyetler ile objeye tasarımına konu ilk örnekler incelenmiştir. Bu nedenle çalışmada, el sanatları mağazaları ve yöresel ürünler pazarları çevresindeki objeler araştırma kapsamında analiz edilmiştir. Ordu'da kentsel etkinlikler ve projelerle gündeme gelen, Kurul Kalesi buluntuları, Yason Burnu alanı ve Rüsumat No: 4 olayının kent ile olan ilişkisi araştırmanın teorik ve uygulama bölümleri kapsamında değerlendirilmiştir. Derlenen bilgi ve toplanan görseller ile Adobe Photoshop, Adobe Illustrator programları kullanılarak tasarımlar oluşturulmuştur. Tasarımlar bilinen ve kent kimliği göstergesi olarak kabul görmüş hediyelik obje biçimlerinden; defter, kitap desteği, tişört, kupa, vb. ürünler üzerine uygulanmış, geliştirilen tasarımların kente özgü olması sağlanmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden, doküman inceleme yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada konu edilen kavramlar ile ilgili kitaplar ve süreli yayınlar incelenmiştir. Bilimsel temelli internet kaynakları, elektronik dergiler, online kütüphaneler, makaleler, basılı yayınlar ve tezler incelenerek gerekli bilgilere ulaşılmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında kişisel görüşmeler, saha incelemeleri gerçekleştirilmiştir.

Tasarımlarda kullanılan varlıklar özelinde araştırmanın uygulama aşamasına geçilmiştir. Uygulama aşamasında tasarım disiplinleri harmanlanarak örnek tasarımlar geliştirilmiş, hediyelik obje formları üzerinde uygulanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Dünyada ve Türkiye’de kentler sahip oldukları varlıklar, etkinlikler ve ürünler üzerinden çekim alanlarına dönüştürülmektedirler. Bunun için kentleri temsil etme potansiyeli olan simgesel varlıklar kent kimliğine ilişkin tasarımlarda biçim ve fon olarak kullanılmaktadırlar. Bu tasarımlardan biri olan hediyelik, turistik kültürel objeler de kent kimliği göstergesi niteliğindeki önemli araçlardır. Bu araçların kentte yaşayanlar, kenti ziyaret edenler tarafından onaylanması yani beğenilmesi, hediye edilmesi, hatıra olarak değerlendirilmesi kentin ve kent kimliğinin de onaylanması anlamına gelmektedir.

Ancak Ordu kentinin sahip olduğu varlıkların ve etkinliklerin kent kimliğini sunmak üzere yeterince kullanılmadığı, dolayısıyla kentin tanıtımının somut ürün bazında yapılamadığı görülmektedir. Ayrıca kentin sahip olduğu varlıkların da değerlendirilip korunamadığı görülmektedir.

Tüm bu araştırma ve tespitler sonucunda, Ordu kentinin tanıtımı ve sunumu için kent kimliğini yansıtan, özgün yenilikçi tasarımların geliştirilebileceği görülmektedir. Bu bakımdan Ordu kentinin tarihi, kültürel ve doğal varlıklarının kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında özgün objeler biçiminde tasarlanmasına konu öneriler içeren bu araştırma, gerek oluşturulan tasarım örnekleri, gerekse ileriki çalışmalara örnek teşkil edebilecek bakış açısıyla önem taşımaktadır.

Estetik, yenilikçi ve özgün tasarımlar üretilirken, kente dair varlıkların geniş kitleler nezdinde tanıtılacak olması ve dolayısıyla kentin tanıtılması, bilinirliğinin sağlanması araştırmanın önemini artırmaktadır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma kapsamındaki bilgi ve bulgular kitap, makale, tez, internet, kişisel görüşme ve saha araştırması yoluyla elde edilmiştir. Kültürel ve turistik etkinlikleri fazla olan kentlerdeki müzelerin sanal mağazalarında satılan objelerin yanı sıra, Ordu'daki el sanatları çarşıları ve yöresel ürünler pazarlarında satılan ürünler incelenmiştir. Tasarımlar oluşturulurken Ordu'yu temsil eden ve kent kimliğini yansıtan varlıklardan üçü kullanılmıştır. Tasarım süreci de üç tema ile sınırlandırılmıştır. Tasarlanması önerilen varlıklardan biri olan Kibele heykelinin restorasyon ve konservasyon çalışması devam ettiğinden makalelerde yer alan görseller kullanılabilmektedir.

Sayıtlar

Bu çalışmada; hediyelik kültürel objenin kent kimliği göstergesi niteliğine sahip ürünler olduğu, bu ürünlerin iyi örneklerine müze butiklerinde rastlandığı, grafik tasarım disiplini başta olmak üzere tasarıma konu diğer disiplinlerin ise kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında kullanıldığı varsayımlarından hareket edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Kent Kavramı

Literatürde şehir ve kent tanımlarının kullanımlarından kaynaklı farklılıklar olduğu gözlemlenmekle birlikte Türk Dil Kurumu'na göre “kent” Farsça ”şehir” sözcüğünün Türkçedeki karşılığıdır.¹ Genellikle her iki ifade kullanılıyor olmakla birlikte bu araştırmada Türkçe olması bakımından kaynaklardan alıntılanan metinler dışında kent ifadesi kullanılmıştır.

Farklı yaklaşımlar esas alınarak kent tanımı yapılmakla birlikte, genel olarak nüfus yoğunluğu, ekonomik faaliyetler vb. ölçütlerle kent tanımlarının genişlediği görülmektedir (Topal, 2004). Literatürde kent kavramına ilişkin, dört temel yapının esas alındığı ve kent tanımı yapıldığı görülmektedir (Susar ve Yaymoğlu, 2008). Bunlar:

- Yönetimsel sınır ölçüsünü esas alan tanımlar
- Nüfus yapısını esas alan tanımlar
- Ekonomik yapıyı esas alan tanımlar
- Toplumbilimsel yapıyı esas alan tanımlardır.

İnsanların bir arada yaşamaları toplumsal bir gerekliliktir düşüncesinden hareketle bu gerekliliğin pratiği olarak yerleşim alanları ve bu yerleşim alanlarından biri olan kent ortaya çıkmıştır. “Kent kavramı sadece fiziki bir mekân ve nüfus tanımı olmanın ötesinde bir anlama sahiptir” (Hayta, 2016, s.166). Bu anlamın kentte yaşayanların deneyimleri ile biçimlendiği görülmektedir. Kent kavramının tanımını yapan araştırmalar farklı disiplinlerde kuramsal düzeyde yürütülmektedir. Bu nedenle kent, çok boyutlu bir çalışma alanı olup, kent kavramını tek bir tanımla açıklamak mümkün değildir. Bununla birlikte, yapılan tanımlamalar, tarım dışı üretim araçları ile üretimin yapıldığı yer anlamında birleşmektedir. İtalyan mimar Benevolo'ya (1923-2017) göre kent “Yunancada ‘polis’, Fransızcada ‘cite’, Arapçada ‘medine’, Almanca ve İskandinav kültürlerinde kale ya da oturma alanı

¹ www.sozluk.gov.tr (07.01.2018)

anlamında ‘burgh’ ya da ‘borough’, Latince’de ise yurttaşlık anlamında ‘urbs’ ve ‘civitas’ kelimeleriyle isimlendirilmiştir” (Yılmaz ve Çiftçi, 2011).

Kent kavramına anlam veren toplulukların bir araya gelmesinin nedenleri üzerine ise farklı görüşler belirtilmiştir. Bu görüşlerden biri ilk yerleşimlerin dini tapınaklar çevresinde konumlandığı yönündedir. Diğer bir görüşte tarımsal üretimin yapılması ile birlikte ilk yerleşimlerin ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Başka bir görüşe göre ticaret ve pazar yerleri çevresinde bir araya gelindiği belirtilmektedir. Kente ilişkin tanımların, bilimsel disiplinlerin güncel kuramsal yaklaşımları ile gelişmekte olduğu görülmektedir (Tekin, 2017).

1.2. Kentlerin Ortaya Çıkışı

Neolitik² dönemde tarımsal üretimle birlikte, insanlar arasında işbirliğine dayalı etkileşim söz konusu olduğundan, birlikte yaşamın gereği, mahalle olarak adlandırılabilir sistemlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Neolitik dönemde inşa edilen mahalle sistemlerinin, köy-kasaba niteliğinde yerleşimlerin oluşmasını sağladığı, devamında kurulacak kentlere ilham kaynağı olduğu belirtilmektedir (Baz, 2019).“Yakın Doğu’da tam anlamıyla kent olarak tanımlayabileceğimiz ilk yerleşimler, M.Ö. 4. binyılın sonlarında, Mezopotamya kronolojisinde Geç Uruk³ olarak adlandırılan dönemde ortaya çıkmıştır” (Naiboğlu, 2019, s.213). Aralarında Uruk⁴ kentinin de bulunduğu birçok kentin, toplumsal ilişkiler bakımından kent devleti şeklinde varlık gösterdiği belirtilmektedir.

Bu düşüncüyü destekleyen diğer bir görüşe göre, Mezopotamya ve eş zamanlı olarak Nil Vadisi civarında oluşan tarıma dayalı yerleşimlerde sulama imkânlarının geliştirilmesi ile tarım gelişmiş, tarımın gelişmesi ile artı değer olarak ifade edilen ihtiyacın üzerinde fazla ürün elde edilmiştir. Fazla ürünün korunması, paylaşılması ve yönetilmesi vb. toplumsal ilişkiler nedeniyle de kentler oluşmuştur. Bunun sonucunda “İnanç, savunma, üretim gibi etkenler süreci içinde toplumsal yapıdaki karmaşıklığın artması ile birlikte kent-devletler ilk defa Mezopotamya’da şekillenmiştir” (Tekkanat ve Türkmen, 2018, s.112).

² Neolitik Çağ , tarih öncesi çağlardan biridir. M.Ö. 9000 – M.Ö. 5500 tarihlerini kapsar

³ Geç Uruk Dönemi: M.Ö. 4000-3000

⁴ Antik bir Sümer (M.Ö. 4000-M.Ö. 2000) şehri

Kentlerin oluşumuna dair kronolojik yaklaşımı esas alan diğer bir görüşe göre: “Şehirler ilk olarak M.Ö. 4. bin yılda Mezopotamya ve Mısır’da, M.Ö. 3. binyılın ortalarında Güney Asya’da ve M.Ö. 3. binyılın sonunda Çin’de ortaya çıktı. Nil Vadisi dışındaki Afrika’da şehirler M.Ö. 1. binyılın başlarında ve Güneydoğu Asya’da aynı binyılın sonlarında kuruldu” (Hanks, 2020, s.81). Kent tanımında olduğu gibi, kentlerin ortaya çıkışına konu yaklaşımların da, arkeolojik bulgular ve diğer bilimsel disiplinlerin güncel bulguları ışığında değiştiği görülmektedir. Urfa Göbeklitepe ⁵ örneğinde olduğu gibi, kent kalıntıları, höyük ⁶ vb. alanlardaki yeni bulgular kentlerin ortaya çıkışı ile ilgili yaklaşımların değişmesini beraberinde getirmektedir.

1.3. Kent Kimliği Kavramı

Kent olarak ifade edilen her bir yapının, kendine özgü mimari yapısı, yaşam tarzı, görüntüsü, ifade biçimi yani kimliği vardır (Susar ve Yayınoglu, 2008). Türkiye’deki ve dünyadaki birçok kentte, üretim imkânlarını artırmak, yaşam kalitesini yükseltmek, kente olan ilgiyi artırmak vb. nedenlerle kent kimliği kurgulama çalışmaları yürütülmektedir. Kuramsal olarak daha çok pazarlama ve iletişim disiplinlerinin alanına giren çalışmalarda, görsel unsurların kent bağlamında somutlaştırılması için resim, heykel, tekstil, dokuma, seramik, grafik vb. disiplinlerden yararlanıldığı görülmektedir. Örneğin, kentlerde yaşayanlar için bilgilendirme sağlamak üzere tasarlanan ve çözüm aracı olarak yorumlanabilecek, bilgilendirme grafikleri, afişler, piktogramlar,⁷ yönlendirme levhaları, mağaza tabelaları, kent haritaları, kente ilişkin bellek nesnelere olarak ifade edilebilecek estetik tasarımlar, kültürel turistik objeler vb. birçok ürün temelde tasarım disiplini ile üretilmiş olan ürünlerdir. Birçok kentte tasarımların birbirine ilham verdiği, benzer kalıplar, araçlar, renkler, biçimler, malzemeler kullanılarak geliştirildikleri gözlemlenmektedir. Örneğin özellikle büyük kentlerde yaygın kullanılan ulaşım araçlarından biri olan metro sistemlerine ait logo ve yönlendirme tasarımlarında, renk, biçim, font ve şekil bakımından benzer kalıpların kullanıldığı görülmektedir. (Görsel 1) Metro logolarında yön gösteren biçimler ve “M” karakterinin birlikte kullanıldığı görülmektedir.

⁵ Şanlıurfa Örencik Köyü yakınlarında bulunan arkeolojik alan

⁶ Eski yerleşim yerlerinin zamanla toprakla örtülüp tepe biçimine gelmiş haline verilen isim

⁷ Bir işleyişi, bir kavramı temsil eden sembol

İzmir Metro Logosu ⁸

İstanbul Metro Logosu ⁹

Ankara Metrosu Totem ¹⁰

Osaka Metro Logosu ¹¹

Bisikletli Biniş Kapısı, Görseli ¹²

Bisiklet Yolu, Uyarı Görselleri ¹³

Görsel 1. Benzer Kalıplar ile Tasarlanmış Logo ve Yönlendirme Tasarımları

Kültürel turistik hediyelik objelerin tasarımında da malzeme ve biçim bakımından benzer kalıpların kullanıldığı örnekler bulunmaktadır. Benzer biçimlerin kupa defter, takvim, magnet, heykel, poster, kitap, katalog vb. olduğu

⁸ www.izmirmetro.com.tr (01.03.2020)

⁹ www.metro.istanbul (01.03.2020)

¹⁰ www.ankarametrosu.com.tr (01.03.2020)

¹¹ www.osakametro.co.jp/en (01.03.2020)

¹² www.ankarametrosu.com.tr (01.03.2020)

¹³ www.piqsels.com/tr/public-domain-photo-jdbfd (01.03.2020)

bunların üzerine uygulanan tasarımlar ile ürünlerin farklılaştığı ve özelleştirildiği görülmektedir.

Pompei Kupa, Louvre' Müzesi ¹⁴

Neptune Kupa, İstanbul Oyuncak Müzesi ¹⁵

Görsel 2. Benzer Biçim ve Malzeme Kullanım Örneği

1.4. Kent ve Kimlik İlişkisi

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizdeki kentlerde de ulaşım ve iletişim imkanlarının artması sonucunda yerel ve bölgesel farklılıklar azalmıştır. Bu durum kentlerdeki üretim ve tüketim biçimlerinin standart hale gelmesini beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte kentler, özgün olmayan, birbirinin aynı çehrelere sahip kentlere dönüşmeye başlamışlardır. Örneğin artık her kentte benzer mimari biçimle konutlar, işyerleri, kamu binaları, vb. yapılar inşa edilmektedir. Her kentte en az bir alışveriş merkezi bulunmaktadır. Her kentin parkları, rekreasyon alanları birbirine benzemektedir. Bu dönüşüme rağmen kent kimliği, bir kentin diğer kentlerden farklılaşmasını sağlayan özellikler bütünüdür. Somut ve somut olmayan öğelerin oluşturduğu kent kimliğini, bir kentin doğal, tarihi, kültürel birikim ve varlıkları ile bunlara konu kabuller, yargılar hatta ön yargılar oluşturur (Markoç ve Eryazıcıoğlu, 2014). Kent ve kenti ifade eden kimlik göstergeleri arasında tutarlı bir bağlantının olması beklenmektedir. “Kentler ve kent yöneticileri, yaşanan sosyo-ekonomik değişimlerle birlikte, ulusal ekonomileri de aşarak küresel ekonominin birer aktörü haline gelmişler ve konumlarına ve etkinliklerine göre kentler hiyerarşisinde yer edinme çabasına girmişlerdir”(Ergun ve Tümtaş, 2016, s.136). Kentler bu çabalar sonucunda kültürel, iktisadi, teknolojik, mimari, coğrafi vb. bakımlardan değişim

¹⁴ www.boutiquesdemusees.fr/en/cadeaux/32-for-the-table/6/ (14.09.2020)

¹⁵ www.istanbuloyuncakmuzesi.com/products/neptune-kupa (14.09.2020)

gösterirler. Bu değişim pratikte gelişme gibi sunulmakla birlikte kuramsal olarak kimliksizleşme olarak ifade edilmektedir.

Tarihi dokusunun, geçmişten aktarılan kültürünün korunması beklenen bir kentin mimari, sanatsal, kültürel açılarından gelişmek bir yana, mevcut dokusundan uzaklaştığı, yerine konulan yapının da kentin geçmişi ile geleceği arasında bir bağ kurmayı sağlayamadığı örneklerle rastlanmaktadır. Askeri, dini, sivil mimari vb. yapılar bulunan alanların çok katlı yapılaşmaya açılması, deniz, kırsal gibi doğal alanların inşaat vb. faaliyetler ile tahrip edilmesi, büyük şehirlerin göçler sonucunda gecekondu gibi çarpık yapılaşmaya uğraması örneklerine birçok kentte rastlanmaktadır. (Görsel 3)

Görsel 3. Çarpık Yapılaşma Örnekleri, Ordu ¹⁶

Kent ve kent kimliği ilgisinin kurulmasını etkileyen durumlardan birinin de kentler arasında yaşanan rekabet olduğu görülmektedir. Bölgesel nitelikli ürünler ile varlıkların aidiyeti konusunda kentler arasında rekabet yaşandığı, söz konusu varlıkların her bir kentin kendisine mal edebildiği görülmektedir. Bu da kentlerin birbirinden ayrılarak farklılıklarının ortaya çıkarılmasına konu kimlik çalışması, markalaşma vb. faaliyetleri sektöre uğratabilmektedir. Özellikle coğrafi olarak birbirine yakın olan, idari sınırları konusunda sonradan düzenleme yapılan, bir ilçenin il yapılması gibi birbiri arasında göç hareketi yaşanmış kentlerde benzer ürün ve varlıkların aidiyeti konusunda çekişmeler çok daha fazla görülmektedir. Malatya iline bağlı bir ilçeyken il statüsü edinen, Adıyaman'ın sınırları içinde yer alan Nemrut Dağı'nın Malatya ve Adıyaman kentleri tarafından kültürel kimliklerini oluşturan bir unsur olarak sunulması bu duruma örnek verilebilir. Birbirine coğrafi olarak yakın kentlerden Antep ve Urfa mutfak kültürleri

¹⁶ Şahin Kamber kişisel arşiv 2019

arasındaki benzerlikten kaynaklanan rekabet gibi, Karadeniz bölgesinde üretimi yapılan fındığın aidiyeti konusunda Ordu ile Giresun kentleri arasında yaşanan rekabet de diğer örneklerdir.

Genellikle göç yaşanan, çeşitli kültürlerin bir araya gelerek yapılandığı kentlerde, kentsel kimlik arayışı ile ilgili farklı tutumların olduğu görülmektedir. Görece yeni sayılabilecek bu tür kentlerde rastlanan tutum; kente ilişkin tanımlarda, her bir kültüre ait öz deneyim ve beklentilerin ön plana çıkarılmasıdır. Bu tutumun devamında diğer kültürlerle ait deneyimlerin bilinçli ya da bilinçsiz olarak yok sayıldığı görülmektedir. Bu yok sayma ya da öz deneyimlerden hareketle kenti yapılandırma eğilimi, kimlik karmaşasına yol açabilmektedir. Bu karmaşa da yanlış bilgi ve algıya dönüşebilmektedir. Örneğin kent kimliğini yansıtmak üzere kurgulanan sloganlar, semboller, görseller, vurgulanmak istenilen ya da algılanması beklenilenden farklı çıktılar verebilmektedir. Bir kentte kimlik kurgulama potansiyeli olan nesne, varlık ya da unsurların, bunlara etki eden siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel vb. değişkenler sebebiyle dönüşmesinin, kent kimliğinin de biçimini belirlediği görülmektedir.

1.5. Kent Kimliğini Oluşturan Öğeler

Kent kimliği ya da kentsel kimlik biçiminde ifade edilen olgu, kentin geçmişinden başlayarak günümüze gelmesini, yani kent olmasını sağlayan tüm etkileşimleri kapsayan dinamik bir süreçtir ve farklı disiplinlerce irdelenmektedir. Literatürde, kent kimliğini oluşturan unsurlar incelendiğinde, bu unsurların kentin görünen yüzünü kapsar nitelikte öğeler olduğu anlaşılmaktadır. İnsanların zihinlerinde kente ilişkin olumlu imgeler yaratmayı amaçlayan kentin görünümüne dair çalışmaları, mimarlar, mühendisler, sanatçılar, ekonomistler, arkeologlar, kent planlamacıları, kent yöneticileri vb. meslek grupları etkileşim içinde yürütmektedirler. Dolayısıyla kent kimliğinin oluşumunda bu meslek gruplarının temsil ettiği bilimsel disiplinlerin birlikteliği belirleyici rol oynamaktadır. Başka bir deyişle, kent kimliğinin tanımlanması ve kurgulanması süreci disiplinler arası bir çalışma alanıdır.

Kentleri farklı kılan, onları diğer kentlerden ayıran özellikler bir kentin kimliğini oluşturur. Kentin kimliğinin belirginleşmesini sağlayan, doğal çevre, sosyal çevre ve insan eli ile yapılan çevre arasındaki etkileşimdir (Ünlü, 2017. Kent

kimliğini oluşturan üç temel yapıyı birbirinden ayrı düşünmemek gerekir. Çünkü kentin konumlandığı coğrafya, iklim, topografya vb. temel doğal unsurlarının, kentte yaşayanların yaşam biçimini, dolayısıyla da kentin toplumsal yapısını etkilemesi olağandır. Aynı şekilde kentte yaşayanların oluşturduğu sosyal yapı tarafından üretilen yapı çevrenin de doğal yapıyı dönüştürmesi kaçınılmazdır. Bu bakımdan kent kimliğini oluşturan doğal ile yapı çevre arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Bu etkileşimin süreç içinde oluşan kent kimliğini tahrip etmemesi, başka bir ifadeyle kimliksizleştirmeye dönüştürmemesi beklenmektedir. Tasarım disiplini çerçevesinde kent kimliğinin ifadesinde, kullanılması mümkün unsurların; kentte bulunan tarihi, kültürel ve doğal yapı, kenti diğer kentlerden farklı kılan işlevler ile kente özgü aktiviteler olduğunu söylemek mümkündür. Bu çalışmada, kent kimliğini oluşturan unsurların, disiplinler arası yaklaşımla irdelenmesi gerekliliği dikkate alınarak, bu unsurların neler olabileceği tasarım disiplini içerisinde değerlendirilecektir.

1.5.1. Tarihi, Kültürel ve Doğal Yapı

Kentler sahip olduğu varlıklar ile birlikte anılan yapılardır. Bu varlıkların kentlerin kimliklerinin ifadesinde belirleyici oldukları bilinmektedir. Kent kimliğinin belirleyicisi olan, kent görünümünde ön plana çıkan ve kentle özdeşleşen varlıklar kullanılarak tasarımlar geliştirilmektedir. Örneğin İstanbul: Boğaziçi, Moskova: Kremlin Sarayı, Paris: Eyfel Kulesi, İtalya: Pisa Kulesi, Ordu: Fındık ile özdeşleşmiş kentlerdir. Bu varlıklardan esinlenilerek turistik-kültürel objeler, logo, afiş, poster vb. grafik tasarımların geliştirildiği görülmektedir. Kent ile özdeşleşmiş olan simgesel yapılar, kent hakkında yapılacak bir tasarım ürününün yaratılmasında belirleyici biçim ya da fon olabilmektedir. (Görsel 4)

Paris, Afiş¹⁷

İstanbul Belediyesi, Afiş¹⁸

Festival Afişi¹⁹

Görsel 4. Tarihi, Kültürel ve Doğal Yapıdan İlhamla Üretilen Tasarımlar

İstanbul Boğazı ile, Venedik kanalları, ile Antalya ise falezleri ile anılan kentlerdir. Karadeniz kentlerinin yağışlı, Moskova'nın soğuk, Küba'nın sıcak iklime sahip olması örneklerindeki gibi iklim ve doğal yapı kentlerin tanımlanmasında belirleyici biçim olabilmektedir.

1.5.2. Kenti Diğer Kentlerden Farklı Kılan Özellikler

Kentlerin, sanat kenti, tarih kenti, sanayi kenti, eğitim kenti, tarım kenti gibi kimlikler ile anıldıkları görülmektedir. Bu durum kentlere yüklenen işlevden kaynaklanmaktadır. Günümüzde turizm faaliyetleri ile anılan Antalya ilinin turizm kenti, Eskişehir'in eğitim kenti, Bursa ve Kocaeli'nin sanayi kenti, İzmir'in fuar kenti olarak anılması, kentlerin yüklendiği işlevlerden kaynaklı kimlik kurgusu örnekleridir.

Türkiye'nin bulunduğu Anadolu coğrafyası, M.Ö. 12.000 yılına dayanan uygarlık tarihi içinde ilk insan yerleşimlerinin ortaya çıktığı, çeşitli medeniyetlerin, kent, devlet ve imparatorluklar biçiminde varlık gösterdiği bir coğrafyadır. Doğu ve Batı medeniyetlerinin kesişim noktası konumundadır. Önemli medeniyetlerin varlığı sayesinde zengin bir kültürel geçmişe sahip olan Türkiye'de kent tanımına giren yerleşimlerin her birinin uygarlık tarihinde ilkler ile anılan özellikleri olduğu aşikârdır. Bu özelliklerin de kentlerin günümüzdeki işlevleri ile birlikte yorumlanması mümkündür. Örneğin İstanbul, içinden deniz geçen, bir bölümü

¹⁷ www.juniqe.com/eiffel-tower-rainbow-premium-poster-portrait-3953091.html (20.04.2020)

¹⁸ www.kultursanat.ibb.istanbul (01.10.2020)

¹⁹ www.operabile.gov.tr/uluslararasıistanbuloperafestivali2019/Sayfalar/Anasayfa.aspx (20.04.2020)

Avrupa diğer bölümü Asya'da bulunan bir kenttir. İstanbul'un diğer pek çok kültürel zenginliğinin yanı sıra kente çok kimlikli ve dinamik bir doku da kazandıran bu nitelik, İstanbul'u, dünyanın benzer metropol kentlerinden ayırıtıran önemli bir özelliktir. Karadeniz bölgesinde bulunan Ordu, bölgedeki diğer kentlerden farklı olarak sahil bandı en az tahrip olmuş kenttir. "Deniz kıyısı uzunluğu 100 km olup, bunun 60 km'lik bölümü kumsallardan oluşmaktadır" (Balık, 2017). Ayrıca Ordu, tarımsal bir ürün olan fındığın yetiştirildiği bir kenttir. 2018 yılı verilerine göre dünya fındık üretiminin % 62'si Türkiye'de, bu üretimin ise % 33'ü Ordu'da gerçekleştirilmektedir. (Toprak Mahsulleri Ofisi, 2019) Dolayısıyla fındık üretimi konusunda istisnai bir işleve sahiptir. Özetle, Ordu'nun bölgedeki diğer illerden farklılaşmasını sağlayan unsurlar; deniz kenti olması, uzun sahilleri bulunması ve fındık üretimidir. Aynı bölgede yer alan kentler, ortak ürün ve varlıklara sahip olabilirler. Örneğin fındık üretimi Karadeniz bölgesindeki birçok ilde yapılmaktadır. Bu durumda, tasarım disiplininden yararlanılarak, fındık gibi Karadeniz bölgesinde pek çok kentte üretilen bir ürün, yenilikçi bir kentsel simgeye dönüştürülebilmektedir.

1.5.3. Kente Özgü Aktiviteler

Kimlik oluşturmaya katkı sağlayan diğer bir unsur da, kentte gerçekleştirilen aktivitelerdir. Kentteki etkinlikler ve insanlar arasında kurulan ilişkilerin niteliği kent kimliğinin şekillenmesinde etkilidir. Festivaller, şenlikler, fuarlar vb. organizasyonlar bazı kentler ile birlikte anılmaktadır. Özellikle festivallerin kentin bilinirliğini artırmaya olan etkisinden hareketle birçok kentte çeşitli festivallerin düzenlendiği görülmektedir.

Kentler ile çevresindeki yerleşimlerde gerçekleştirilen festival, şenlik, fuar, panayır, kongre, konser vb. organizasyonlar, etkinlik olarak ifade edilmektedir. Ulusal ve uluslararası festival, kongre, sergi vb etkinliklerin, düzenlendiği kentin çekiciliğini artırdığı görülmektedir. "Bu çekiciliklere etkinlik (olay) çekiciliği denilmektedir" (Polat ve Halis, 2013, s.71).

Kentlerde gerçekleştirilen etkinliklerin sürekliliğinin sağlanması kent kimliği algısının sürdürülebilir olması bakımından önemlidir. İnsanların kent ile ilgili edindikleri sürdürülebilir deneyimlerin kent hakkında dolaylı yoldan edinilen bilgilerden daha kalıcı olduğu görülmektedir. Örneğin Antalya; mevsimsel

özellikleri doğal ve tarihi dokusu ve turizm altyapısı bakımından turizm endüstrisi ile anılan bir kent olmakla birlikte herkesin bu deneyimi yaşadığı söylenemez. Dolayısıyla Antalya’da turizm deneyimi yaşamayanlar bakımından Antalya’nın turizm kenti olma özelliği dolaylı yoldan edinilmiş, bilgiye dayalı bir deneyimdir. Ayrıca turizm endüstrisi, siyasal, sosyal ve ekonomik dinamiklere bağımlı kırılğan bir endüstridir. Bu kırılğanlık bireylerin turizm deneyimi yoluyla kente olan ilgilerinin kesintiye uğramasına neden olabilmektedir. Bununla birlikte turizm endüstrisinin altyapı imkânları da kullanılarak gerçekleştirilen film festivali, turizm endüstrinin kırılğan yapısının kent kimliği üzerindeki olası olumsuz etkilerini azaltarak, kent kimliğini oluşturan etkinliklerin çeşitlenmesini ve kimlik algısının sürdürülebilir olmasını sağlayabilmektedir. (Görsel 5)

56.Festival Afışı

Festival Ödülü

Festival Logosu

Görsel 5. Antalya Film Festivali Tasarımları ²⁰

Ordu ilinde de geçmişte kent kimliğine etki eden festival vb. organizasyonların düzenlendiği bilinmektedir. Örneğin, Altın Fındık Şenliği, Çocuk Tiyatroları Festivali, Vosvos Şenliği, Edebiyat Festivali gibi ulusal ve uluslararası etkinlikler düzenlenmiştir. (Görsel 6, 7)

²⁰ www.antalyaff.com/tr/ (01.03.2020)

Sigara Paketleri, 1980 ²¹

Piyango Bileti 1984 ²²

Görsel 6. Ordu Altınfındık Şenliği İçin Tasarlanan Ürünler

Ordu Vosvos Şenliği Afişi ²³

Ordu Edebiyat Festivali Kataloğu ²⁴

Görsel 7. Ordu Festival Afişleri

Vosvos şenliği kesintili olarak sürmekle birlikte diğer etkinliklerin sürekliliği bulunmamaktadır. Bu festivaller için piyango bileti, sigara paketi, afiş, broşür, katalog vb. tasarım üretimler gerçekleştirildiği de bilinmektedir.

²¹ www.picuki.com/media/2060207981691089955 (21.07.2020)

²² www.mpi.gov.tr/node/27 (20.07.2020)

²³ www.twitter.com/ordufikir/status/1131999066735435776/photo/1 (20.07.2020)

²⁴ www.nadirk kitap.com/2-uluslararası-edebiyat-festivali-ordu-20-23-ekim-kitap6251973.html (02.10.2020)

Kentlere özgü festival, şenlik vb. aktivitelerin etkisi ise tasarım disiplini ile oluşturulan araçlarla artırılmaktadır. Film afişleri, posterler, tanıtım dokümanları, festival simgesi heykel ve figürler, tasarım disiplini ile üretilen araçlar olup, bu araçlar kent kimliğinin somut ve görünür olmasını sağlamaktadır.

1.6. Marka Kent Kavramı

Kent kimliği kurgulama sürecinin, birçok araştırmada “Marka Kent” kavramının bir bileşeni olarak ele alındığı görülmektedir. Bir kentin markalaşması için:

- Kentsel kimliğin ifade edilmesi,
- Kent kimliğinin bir imaj olarak biçimlendirilmesi,
- Uygulama (kent kimliğinin sunumu)

gibi temel aşamaların yürütülmesi gerekmektedir (Seisedos ve Vaggione, 2005). Kent kimliği ile ilgili faaliyetlerin bir süreç olarak ele alındığı yaklaşımlardan biri olması ve bu kapsamda görsel tasarımlar üretiliyor olması nedeniyle marka kent kavramının incelenmesi yerinde olacaktır.

1.6.1. Marka Nedir?

Amerikan Pazarlama Birliği²⁵ markayı “bir isim, işaret, sembol, tasarım veya hepsinin bir birleşimi olarak, bir satıcının veya satıcılar grubunun ürünlerinin/servislerinin tanıtılması ve rakip şirketler için farklılık yaratması” biçiminde tanımlamıştır (Bozkurt, 2006).

Keller’e (2013) göre marka: bir satıcı (ya da organizasyonun) ürün ve hizmetlerinin tanınması için, rakiplerinin ürün ve hizmetlerinden ayırtılmak amacıyla onlara verilmiş olan isim, işaret, sembol, tasarım veya bunların bir bileşenidir. Marka olabilecek işaretler, Türkiye Cumhuriyeti Sınai Mülkiyet Kanunu’nda²⁶, “bir teşebbüsün mallarının veya hizmetlerinin diğer teşebbüslerin mallarından veya hizmetlerinden ayırt edilmesini sağlaması ve marka sahibine sağlanan korumanın konusunun açık ve kesin olarak anlaşılmasını sağlayabilecek şekilde sicilde gösterilebilir olması şartıyla kişi adları dâhil sözcükler, şekiller,

²⁵ American Marketing Association, pazarlama alanında çalışan, eğitim veren, alan kişiler ve sektör profesyonelleri tarafından kurulmuş bir dernektir

²⁶ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6769.pdf (25.07.2020)

renkler, harfler, sayılar, sesler ve malların veya ambalajlarının biçimi olmak üzere her tür işaretten oluşabilir” şeklinde tanımlanmıştır.

Marka kavramının tanımları incelendiğinde, bir kurum ya da kurumun üretimini gerçekleştirdiği ürün ve hizmetlerin bilinirliğinin sağlanmasına yönelik eylemlerin bileşkesi olduğu görülmektedir. İşletmeler ya da organizasyonlar ürettikleri ürün ve hizmetleri, kendileri ile benzerlik gösteren diğer organizasyon ve işletmelerden farklı kılma, onlardan ayırıştırma eğilimindedirler. Bu eğilimden hareketle yürüttükleri faaliyetlerden biri de markalaşmaktır. Marka, ürünü diğer ürünlerden ayıran işaretler sistemini kapsamaktadır. Bir marka, salt görsel işaret sistemi veya isim olmanın ötesinde kurum ve ürünler hakkında tüketiciler başta olmak üzere diğer üreticiler, potansiyel tüketiciler, nihai yararlanıcılar gibi tüm muhataplarının, ürün ve hizmete karşı sergilediği duygu ve tutumların ifade edilmesinde önemli rol oynamaktadır (Kurtbaş, 2016).

1.6.2. Marka ve Kent İlişkisi

Kent kimliği ile ilişkili kavramlardan biri olan “Marka Kent” bir pazarlama ve iletişim teorisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Marka kavramının taktik ve tekniklerinden yararlanılarak kentin cazip hale gelmesini sağlamak için yürütülen tüm faaliyetler marka kent faaliyetleri olarak ifade edilebilir. ”Başka bir tanıma göre ise “kent markası, söz konusu kenti ve onun savunduğu olanakları diğer kentlerden ayıran, hem rasyonel hem de duygusal nitelikteki, özgün inançlar kümesidir (Çeliker ve Tokluoğlu, 2017 s.139).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kentler, ekonomik girdi sağlama yoluyla yeni kaynaklar üretme yoluna girmişlerdir. Bu kaynaklar, markalaşma sağlanarak, kentin kendisini bir ürün olarak biçimlendirerek, yani kenti bir marka haline getirerek sağlanabilir. Marka kent olarak konumlanmak kentlerin önemli kazanımlar elde etmesini sağlamaktadır. Kentlerin markalaşması; yatırımcıların çoğalması, ürünlerin ve hizmetlerin geliştirilmesi, kentteki insan kaynağının nitelik ve nicelik olarak artarak istihdam oranının yükseltilmesi, kentten göç verilmesinin azaltılması gibi kayda değer uzun vadede köklü etkilere sahip avantajlar sağlamaktadır. Marka kent çalışmaları süreç yönetimi ve stratejik yaklaşım gerektiren bir uğraş olup, başarılı bir uygulama ancak kentin tüm aktörlerinin yani kentte yaşayanlar, kenti yönetenler, kent yönetimine katkı sunan sivil girişimler vb.

kurum ve kişilerin birlikteliği ile gerçekleştirilebilir. Bir kentin marka kent iddiasının hayat bulması için o kentte marka olmayı destekleyecek nitelikte, ön plana çıkarılacak varlık ve değerlerin bulunması ya da oluşturulması beklenmektedir. Şüphesiz her kentin kendine özgü varlıkları vardır. Ancak bu varlıkların ilk etapta özgün, devamında geliştirilebilir ve sürdürülebilir olmasının gerektiği görülmektedir. Kentlerden bağımsız herhangi bir ürünün geliştirilmesi ve pazar olarak anılan tüketim arenasında tutundurulabilmesi için belli bir zaman dilimine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu zaman diliminin kurgulanması ve yönetilmesi faaliyetleri ise kuramsal olarak süreç yönetimi yaklaşımı ile ele alınmaktadır.

1.6.3. Marka Kent ve Kent Kimliği

Kenti bir marka olarak kurgulayabilmek için öncelikle özgün ve etkili bir ürüne sahip olmak gerekmektedir. Kentler arasındaki benzerlikler markalaşmayı sekteye uğratmaktadır. Özellikle kentle ilişkilendirilecek ürünlerin aidiyetleri konusunda kentler arasında yaşanan benzerlikler ve rekabet bu durumu olumsuz etkilemektedir. Bu bakımdan kentler; tarihsel, kültürel ve doğal varlıkları bütün olarak sentezleyebilmeli ve özgün ürünler ön plana çıkarabilmelidir. “Şehir markalaşma süreci, bir bütün oluşturacak “şehir gelişim programı” olarak algılanmalıdır” (Avcılar ve Kara, 2015, s.82). Bu bağlamda Türkiye’nin metropol kentleri olarak anılan İzmir, İstanbul, Ankara, Antalya, Gaziantep, İzmir ve Bursa’da marka kent çalışmaları yürütüldüğü, marka kent yaklaşımının otorite kurumlarınca (Kültür ve Turizm Bakanlığı, valilikler, belediyeler vb.) yönlendirildiği ve yürütüldüğü görülmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın, Türkiye Turizm Stratejisi 2023 planında²⁷ kentsel ölçekte markalaşma eylemine yer verilmiştir. Bu eyleme göre Türkiye’de bulunan on beş kent (Adıyaman, Amasya, Bursa, Edirne, Gaziantep, Hatay, Konya, Kütahya, Manisa, Nevşehir, Kars, Mardin, Sivas, Şanlıurfa ve Trabzon) için markalaşma çalışmalarının yürütülmesi hedeflenmiştir.

İzmir örneğinde olduğu gibi, kent markalaşmasının sloganlara bağlanmaya çalışıldığı ve sürekli değiştirildiği belirtilmektedir. “Fuarlar ve Kongreler Şehri İzmir”, “Sağlık Şehri İzmir”, “İzmir’de Yaratıcılık Var”, “Yaşayan Kent, Yaşanacak Kent İzmir” gibi sloganlar, kentin aday olduğu her büyük etkinlikle ya

²⁷ www.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0 (09.03.2020)

da farklı zamanlardaki yerel yönetim strateji değişiklikleri ile sürekli farklılaşmaktadır” (Dereli, 2017, s.30). Benzer bir durumun Ordu kenti için de geçerli olduğu görülmektedir. Ordu'nun yasal olarak büyük şehir statüsü ile anılmaya başlandığı 2013 yılından 2020 yılına kadar geçen süreçte, Büyükşehir Belediyesi, Ordu Valiliği, Kültür Müdürlüğü gibi kurumlar ve sivil inisiyatifler tarafından, “Oksijen Yurdu Ordu”, “Geçilecek Değil, Kalınacak Şehir”, “Ordu Güzel Oldu”, “İşimiz Gücümüz Ordu”, “Düşünen Üreten Yarışan Ordu”, ”Eğitim Kenti Ordu ” gibi sloganlar üretildiği görülmektedir.

Bu kentlerde yerel yönetim strateji değişikliklerinin, slogandan başlayarak kent kimliğinin farklılaşmasına ya da tutundurulamamasına sebep olduğu bilinmektedir. Ordu ili için hâlihazırda bilimsel, kurumsal ve bütüncül bir kimlik veya marka kent çalışması yapılmadığı görülmektedir. Kente dair ortak bir vizyon oluşturacak stratejiler geliştirilmemiş olması yanında, tarafların öz deneyimlerinden, kurumsal aidiyetlerinden hareketle ürettikleri sloganların da sürekli değiştiği dikkat çekmektedir.

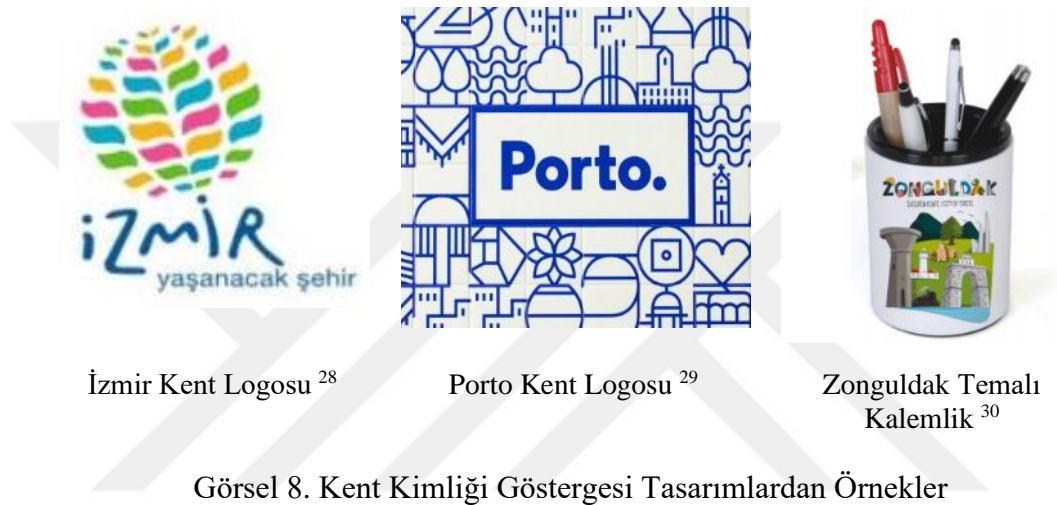
New York kenti için kurgulanan “I Love New York” sloganı ve Paris için kullanılan “Işık Şehri” (Ville Lumière) gibi ifadeler, kent kimliğini yansıtan kabul görmüş slogan örneklerindedir. Söz konusu kentlerin tüm dünyada bilinir olmalarını sağlayan sloganların görsel nitelikli ürünlerde kullanılıyor olmaları yanında benzer kentlerin tasarımlarına ilham olduğu da söylenebilir. Özellikle “I Love New York” kurgusunun arkasında bilimsel, kurumsal ve bütüncül bir kimlik çalışmasının bulunduğu görülmektedir (Kızıлтаş, 2017).

1.6.4. Kent Kimliği Göstergesi Olarak Üretilen Görsel Tasarımlar

Kent kimliğinin bir imaj olarak biçimlendirilmesine konu faaliyetler, marka kent yaklaşımının bir bileşeni olarak yorumlanmaktadır. Türkiye’de ve dünyada marka kent vurgusu yapılan kentler incelendiğinde, tasarım disiplini aracılığıyla, iletişimsel boyutu da olan görsel nitelikli ürünlerin geliştirildiği görülmektedir. Bir kente ait görsel kimlik göstergeleri incelendiğinde karşımıza; kent logoları, kente dair sloganlar ve söylemlerin kullanıldığı afiş, poster, reklam, film, tanıtım ürünleri gibi örnekler çıkmaktadır. Araştırmanın konusu olan hediyelik, turistik, kültürel objeler de kent kimliği göstergesi bağlamında öne çıkan ve özgün yorumlar ile geliştirilmeye açık önemli tasarım nesnelere sahiptir. Örneğin: Zonguldak ilinin sahip

olduğu potansiyel değerlerin markalaştırılması ve kent imajının güçlendirilmesi amacıyla, Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı tarafından 2016-2017 yıllarında tasarımlar oluşturulduğu, hazırlanan tasarımlar kullanılarak farklı hediyelik eşya üretimleri gerçekleştirildiği görülmektedir.

2014 yılında “Marka Şehir İzmir Projesi” kapsamında üretilen İzmir logosu (Uyar, 2018) ve Porto kentine ait logo örnekleri de kent kimliği göstergesi olan ürünlerdir. (Görsel 8)

1.7. Kültür Kavramı

Kültür kavramı, tasarım kültürü, görsel kültür, kültür tarihi, sanat kültürü, kültür felsefesi vb. örneklerinde olduğu gibi birçok bilimsel alan ve disiplini kapsamaktadır. Sözlük anlamı ile kültür; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür”³¹ Tanımda, toplumsal gelişme sürecinden hareketle insana, insanın üretim fonksiyonuna, üretilen değerın aktarılmasına ve böylece çevresinde kurduğu egemenliğe vurgu yapılmıştır. Bu bakımdan kültür, dinamik bir kavramdır. Kültür kavramını ifade eden kelimenin kökeni olan Latince “colere”nin,

²⁸ www.izto.org.tr/tr/logo (01.03.2020)

²⁹ www.pinterest.com/pin/192880796516793346/ (27.07.2020)

³⁰ www.bakkakutuphane.org/upload/dokumandosya/zonguldak_panorama.pdf (01.01.2020)

³¹ www.sozluk.gov.tr/ (15.12.2019)

tarımsal gelişmelerden ikamet etmeye, tapmaktan korumaya kadar birçok anlama geldiği belirtilmektedir (Eagleton, 2005).

İnsanın üretim sürecinin, tarımsal üretim ve ibadet merkezleri çevresinde yerleşik düzene geçişle hızlandığı ve çeşitlendiğine ilişkin görüşler çerçevesinde, kültür kelimesi, insan-yaşam serüveni içindeki ilk üretim deneyimi olan tarım yapmak-yetiştirmek eylemini karşılamaktadır. Tarihsel süreç içinde soyut-somut tüm üretim eylemlerini kapsaması kültür olgusunun doğasına uygun olarak yapılan tanımlara da yansımıştır. Bununla birlikte insanlığın gelişim yolculuğundaki üretim çeşidi ve miktarının çoğalmasıyla, yapılan tanımların sayısının da arttığı görülmektedir. Kimi kaynaklara göre, kültür kavramının 164 farklı tanımı yapılmıştır (Bostan, 2016).

İnsanlar var oldukları andan itibaren içinde yaşadıkları toplumun deneyimleriyle biçimlenen davranışlarda bulunur. Milyonlarca insanın etkili biçimde gerçekleştirdiği bu davranışlar sonucunda yapay içgüdüsel durum meydana gelir. Bu yapay içgüdüsel ağ kültür olarak ifade edilmektedir (Harari, 2015). Bu bağlamda kentsel kimlik kurgulama süreçlerinin ve tasarım eylemlerinin, “yapay içgüdüsel ağ” içinde gerçekleşen bir üretim biçimi olduğu söylenebilir.

Kültür kavramının ifadesine ilişkin görüşler, başlangıçta tarımsal, sonrasında sanat ve tasarımı da kapsayan tüm üretim araçları ile ilgili yaklaşımlar bütünü üzerinde birleşmektedir. İnsanlığın üretim eyleminin sürmesi gibi, kültür kavramını anlamaya ve tanımlamaya ilişkin yaklaşımlar da sürecektir. Bu bağlamda kültür kavramının üretim ile olan ilişkisinin sürdüğünü, ancak değişip geliştiğini söylemek mümkündür. Bu bakımdan “kültür” kavramının üretim olgusu ile ilişkili, ürün veren birçok bilimsel alan ve disiplini kapsamaması, olağandır. “Bir kentin kimliğini oluşturan, onun kültür varlığı; kültürüne katkıda bulunan da kentin kimliğidir” (Koçak, 2011, s.263). Dolayısıyla kent araştırmalarına konu disiplinler bağlamında kent kültürü ve kent kimliği, birbirini tamamlayan kavramlardır.

1.7.1. Görsel Kültür

Kültür olgusunun, sözlü, yazılı ve görsel boyutları bulunmaktadır. Kültürün görsel olan yönünü ifade için, göz ile görülebilen her şey görsel kültür olarak ifade edilmektedir. İnsanlar görme duyularına güvenir ve bilgi gereksiniminin

karşılanmasının gereği olarak görüntülere bakarlar. İnsan, görüntüleri yorumlayarak bilgiye ya da ürüne dönüştürür. Bilginin zihin yolu ile yorumlanmasıyla, tekrar yeni bir ürün ortaya çıkar. İnsan yaşamının günlük rutini içinde bu olağan bir durumdur, tanımlanmaya ve yorumlanmaya ihtiyaç duyulmayan bir eylemdir. Görmek eyleminin ötesi olan “görsel kültür” olgusu ise sanat olgusu bağlamında kuram biçimidir. Görsel kültürün kuramsal boyutundan hareketle “güzel sanatlar ve grafik tasarım tarihi, görsel kültürün egemen grupların fikir ve inançlarına meydan okumak ya da karşı gelmek için kullanıldığı örneklerle doludur” (Barnard, 2010, s.222). Tasarımı toplumsal bir kuram olarak niteleyen yaklaşımlar, tasarımın toplumsal bir etkinlik biçimi olduğunu belirtmektedirler. Tasarım yoluyla sağlanan üretimin günlük yaşama katkısı toplumsal algı eşliğinin altındayken, sanatçılar adiyet duydukları toplum ve sistem bağlamında etkili tasarımlar oluşturmaktadırlar (Armstrong, 2007). Örneğin Devrim sonrası Rusya’ında (1917), Rodchenko³² (1891-1956) ve El Lissitzky³³ (1890-1941) gibi sanatçılar dünyanın birçok yerindeki egemen görüş ve sistemlerin aksine o dönem benimsedikleri sosyalist devrim güçlerini destekleyici posterler, tasarımlar ve sanat nesnelere üretmişlerdir. Günümüzde poster, afiş, filmler, animasyonlar ile bunlarda kullanılan görsel formlar, fikir ve düşünceleri yaymak, onaylamak ya da onlara karşı fikirleri üretmek ve yaymak için kullanılmaktadır. Bu bağlamda “görsel kültür, imgelere anlam kazandırılması sürecine dayanmaktadır” (Özalp, 2018). Görsel kültür yaklaşımının bu işlevinin günümüzde bir ürün haline gelen kentlerin, imgeler ve kurgulanan anlamlar çevresinde konumlandırılması için kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde özellikle teknoloji kullanımının yaygınlaşması sonucunda görsel yaratma süreçleri, bilgisayar programları, telefon uygulamaları, sosyal medya vb. araçlar sayesinde kolaylaşmıştır. Bu bakımdan görsel kültüre konu üretimin ve dolayısıyla tüketimin yükselişte olduğu ifade edilebilir. Söz konusu teknik imkânlar ve yükseliş, kent kimliğine özgü objelerin tasarım ve üretim süreçlerini de etkilemektedir.

1.8. Kent Kimliği Bağlamında Kültürel Ürün

Bir kentte yaşayanların içine doğduğu ve gelişmesine katkıda bulunduğu kültürel yapı ve birikim, kentin diğer kentlerden farklılaşmasını da sağlar. Bir

³² Rus sanatçı, heykeltıraş, fotoğrafçı ve grafik tasarımcısı, konstrüktivizmin kurucusudur

³³ Rus Ressam, tasarımcı, tipografist, grafiker ve fotoğrafçı

kentin sahip olduğu kültürel birikimi, görsel niteliği olan kültürel ürünlere ve kenti sunuş biçimine dönüştürmek mümkündür. Kent kimliğinin anlaşılır biçimde sunulmasını ve dolayısıyla kentin bilinirliğini artırarak gelişmesini sağlayacak bu ürünleri, “kültür ürünleri” olarak ifade etmek mümkündür.

Kimlik göstergesi olan bu kültür ürünlerinin somut örneklerinden olan hediyelik-turistik objeler, kültürel tasarım nesnesi işlevine de sahiptirler. Bu nedenle, bir kent için kimlik göstergesi aracı olan “hediyelik obje” turistik eşya ifadeleri yerine “kültürel obje” ifadesini kullanmanın daha kapsamlı olacağı görülmektedir.

1.8.1. Kültürel Ürün ve Tasarım Nesnesi Olarak Hediyelik Objeler

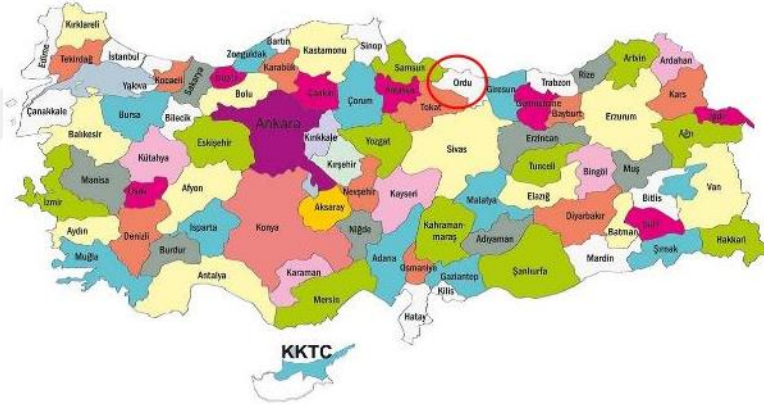
Turistik hediyelik eşya, turistlere yönelik ziyaret edilen bölgeyi hatırlatmak (tanıtmak) üzere satılan ya da o amaçla satın alınan yerel ürünlerdir (Gürkan, 2020). Bu bağlamda insanların, genellikle turizm faaliyetleri sırasında satın aldıkları hediyelik eşya biçiminde tasarlanmış kültürel nesnelere hediyelik turistik obje denir. Turizm endüstrisi içinde tüketim nesnesi olarak sunulan hediyelik eşyalar, kentin kültürel varlıklarının doğru bir şekilde irdelenerek tasarımla harmanlanmasıyla, göstergesel anlamlar da taşıyan kent kimliği ile bütünleşik değerli sanatsal objeler haline gelirler (Altın ve Kamber, 2020). Kitle iletişim araçları ve reklamlar aracılığıyla göstergesel anlamlara sahip ürünler üretilmektedir. İnsanlar söz konusu ürünlere sahip olduklarında bu göstergesel anlamlara da sahip olurlar (Bağlı, 2001). Turistik objelerin, kent kimliği ile bütünlük sağlaması için tasarım disiplini kullanılması durumunda, çıktı olarak göstergesel anlamları da olan ürünler geliştirmek mümkündür. Turistik objelerin salt ekonomik girdi sağlayan nesnelere olarak algılanmasının ötesinde, soyut anlamlar da taşıyan, daha değerli kültürel nitelikli ürünler olarak yenilenmeleri ve geliştirilmeleri önemlidir. Bu da ancak sanatsal perspektif ve tasarım disiplini birlikteliği ile sağlanabilir. Kent kimliğinin imaja dönüştürülmesi sürecinde, gerek marka kent yaklaşımının bir bileşeni olarak, gerekse de marka kent yaklaşımından bağımsız bir üretim biçimi olarak hediyelik kültürel objenin değer ve etkisinin tasarım disiplini ile artırıldığı, söz konusu ürünlerin kentlerin kimliklerini yansıtan ürünler olarak sunulduğu görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2.ORDU KENTİ

2.1. Ordu Kenti Coğrafi Konumu ve Tarihi

Ordu, Karadeniz Bölgesi'nin orta ve doğu kısmında sınırları bulunan bir kenttir. Kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Tokat ve Sivas, batısında Samsun ve doğusunda da Giresun illeri bulunmaktadır. Yüz ölçümü 5868 km² dir.³⁴ Kıyı şeridi 122,5 kilometre olup bunun 60 kilometresi kumsallardan oluşmaktadır (Balık, 2017). Karadeniz kentlerini kapsayan otoyol faaliyetlerine rağmen kent merkezinin, deniz ve sahil ile olan bağlantısının kısmen de olsa korunabilmiş olduğu görülmektedir. Nemli iklim yapısına sahip kentin iç kesimlerine doğru karasal iklim etkileri görülmektedir. Yılın ortalama 155 günü yağış alan kentte³⁵ yeşil bitki örtüsünün hâkim olduğu görülmektedir. Zengin floraya sahip Ordu'da, 1.736 bitki çeşidi bulunmakta olup, bunların 127'si endemik türdür.³⁶

Görsel 9. Ordu, Türkiye³⁷

Ordu'nun ilçelerinden olan Ünye'nin Cevizdere ve Yüceler köyü civarında yapılan araştırmalara göre kentin konumlandığı yörenin tarihi, Paleolitik³⁸ çağın sonlarına kadar gitmektedir (Baş, 2014). 1944 ve 1965 yılları arasında kentin, Ünye, Fatsa ve Mesudiye ilçeleri civarında yapılan kazılarda, Neolitik (M.Ö. 8000-4500), Kalkolitik (M.Ö. 5000-3000), Tunç (M.Ö. 3000-1000), Hitit (M.Ö. 1650-1200) ve

³⁴ www.harita.gov.tr/images/urun/il_ilce_alanlari.pdf (30.10.2020)

³⁵ www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx?k=A&m=ORDU (13.12.2019)

³⁶ www.nuhungemisi.gov.tr/Content/Documents/il-il-envanter-kitabi-54-il.pdf (13.12.2019)

³⁷ www.eba.gov.tr (30.10.2020)

³⁸ Kaba Taş Devri, olarak da anılan eski Taş Çağı günümüzden yaklaşık 2 milyon yıl önce başlamış ve 12.000 yıl önce son bulmuştur

Frig Dönemi'ne (M.Ö. 1100 -300) ait yaşam izlerine rastlanmıştır. (Saylan ve Gök, 2016) Ayrıca Altınordu ilçesinde bulunan Kurul Kalesi (Görsel 10) alanında yapılan kazılarda şimdiye kadar açığa çıkarılan arkeolojik buluntular M.Ö. 3. binyıla kadar uzanmaktadır (Şenyurt ve Akçay, 2016).

Görsel 10. Kurul Kalesi Arkeolojik Sit Alanı ³⁹

Aynı dönemlerde Ordu kentinin de bulunduğu yörede Türk yerleşimlerinin olduğunu ifade eden araştırmalar (Demir, 2005) bulunmakla birlikte, Türklerin bölgeye tam hâkimiyetinin 1071 tarihli Malazgirt Savaşı sonrası gerçekleştiği belirtilmektedir (Demir, 2017). Bu bakımdan Ordu kentinin tarihçesini incelerken üç dönemden bahsetmek mümkündür:

- M.Ö. IV. Yüzyıl (Antik Dönem) ve 1301 Arası Ordu
- Hacıemiroğulları Beyliği ve Osmanlı Döneminde Ordu (1301-1920)
- Cumhuriyet Dönemi'nde Ordu (1920 ve sonrası)

2.1.1. Tarih Öncesi Dönemde Ordu Kenti

Ordu ili topraklarında bilinen ilk yerleşim yeri Altınordu ilçesi sınırları içinde kalan Kirazlıman Mahallesi'nin sahil kesiminde bulunan ve Kotyora olarak anılan alandır. (Görsel 11) Bu alan, antik dönem yazılı eserlerinden biri olan Anabasis ⁴⁰ adlı kaynakta bir "Sinope kolonisi olan Helen şehri Kotyora" olarak anılmıştır" (Ksenophon, 2018, s.152). M.Ö. IV. yüzyıl'da dönemin Pers hâkimiyetindeki bölgede yapılan savaştan dönerken Kotyora'ya uğrayan ve Anabasis'i de kaleme alan komutan Ksenophon, burada yaşayan bir topluluk ile

³⁹ www.ordu.ktb.gov.tr/TR-130678/kurul-kalesi-yerleskesi---ordu.html (26.07.2020)

⁴⁰ Anabasis veya Onbinlerin Dönüşü, Hellen tarihçi Ksenophon'un yapıtıdır (M.Ö. 4.yy)

karşılaştıklarını ve 45 gün kaldıktan sonra yollarına devam ettiklerini belirtmektedir. Kotyora'nın, Grekçe'de "dağ eteği" anlamına gelmekte olduğu belirtilmektedir (Çebi, 2000). Ancak bazı kaynaklarda Kotyora kelimesinin aslının, bu bölgede yaşayan Kut Türkleri'ne atıfla "Kut (Got) Yöresi" söyleminden geldiği ve bu ismin zamanla dönüştürüldüğünden bahsedilmektedir (Demir, 2005).

Görsel 11. Kotyora Yerleşimi ⁴¹

Tarih öncesi dönemde Ordu ilinin bulunduğu alandaki yerleşim, şehir görünümünde olmayıp, "Ordu topraklarında kurulmuş olan Kotyora, emporion ⁴² düzeyini aşamayan kolonilerden biridir" (Saylan ve Gök, 2016, s.21). Kotyora, Makedonya İmparatorluğu (M.Ö. 808-168) lideri Büyük İskender'in (M.Ö. 356-323) antik dönem Pers İmparatorluğu'nu (M.Ö. 550-330) yıkmasının ardından bölgede yaşanan otorite boşluğunu değerlendiren Pontos Kralı I. Pharnakes ⁴³ zamanında, Pontos Krallığı ⁴⁴ topraklarına dâhil olmuştur. Pontos krallarından VI. Mitridates ⁴⁵ zamanında da, günümüzde Kurul olarak bilinen alanda bir savunma kalesi inşa edilmiştir. Bu kale aynı zamanda çok tanrılı dönem geleneklerine uygun sunaklar da barındırmaktadır (Eriş, 2012, s.96).

Pontos Krallığı, Roma orduları tarafından yıkıldıktan sonra (M.Ö. 63) şimdiki Ordu'nun da içinde bulunduğu bölge, Roma İmparatorluğu müttefiklerinden Deiotarus'a ⁴⁶ (M.Ö. 12-41) bağlanmış, Roma İmparatorluğu

⁴¹ www.karadeniz.gov.tr/kotyora-antik-yerlesmesi/#prettyPhoto (08.10.2019)

⁴² Yunan kolonizasyon dönemindeki pazar yerleri ya da küçük ölçekteki ticari merkezler

⁴³ Beşinci Pontus kralı

⁴⁴ Mithridates hanedanlığınca M.Ö. 281-63 tarihleri arasında kurulmuş devlete Roma kayıtlarında verilen isim.

⁴⁵ Pontus (Karadeniz) kralı olarak Anadolu'da M.Ö. 120 – M.Ö. 63 yılları arasında hüküm sürmüş olup, "Zehirler Kralı" olarak da anılır

⁴⁶ Deiotarus, Anadolu'nun orta- kuzey kesimindeki Galatya'nın Kralı

(M.Ö. 1-M.S. 395)'nin bölünmesi ile Doğu Roma/Bizans İmparatorluğu (M.S. 395-1453) sınırları içinde kalmıştır. Bu dönemde Ordu yöresinin dâhil olduğu coğrafyanın bir kısmı “Polemonium” olarak anılmıştır (Saylan ve Gök, 2016). Burayı yöneten prens Polemon'un adına ithafen bölge Polemon olarak anılmış, bugünkü Fatsa ilçesi sınırları içinde bulunan “Bolaman” bölgesi isminin bu dönemden dönüşerek geldiği belirtilmektedir (Can, 2016, s.85). Aynı dönemde Karadeniz’de (Amasra-Trabzon arasında) Cenevizliler ve Venedikliler tarafından ticaret kolonileri kurulmuştur. Ordu'nun iç kesimlerindeki köylerde akıllı, pratik, açıkgoz, çocuklar için kullanılan, “cinibiz akıllı” söyleminin,⁴⁷ sahilde (kentte) ticaret kolonisi kurmuş olan, zeki ve uyanık oldukları düşünülen Cenevizliler döneminden kaldığı, bu düşünceye atfen halen kullanıldığı ifade edilmektedir (Ekinci, 2016, s.19).

Günümüz Ordu kentinin kurulduğu ilk yer olarak kabul gören sahil kesiminde bulunan Kotyora'nın Bizans döneminde ortadan kalktığı belirtilmektedir. Kotyora'daki yerleşimin, güneydoğudaki doğal rotalara (Şebinkarahisar, Suşehri) ve batıda gemilerin yaklaşmasına uygun bir liman olan bugünkü Perşembe ilçesinin bulunduğu alanlara kaymış olabileceği düşünülmektedir (Bryer ve Winfield, 2020).

2.1.2. Hacıemiroğulları Beyliği ve Osmanlı Dönemi

Türklerin Anadolu'ya geldiği yıl olan 1071'den itibaren Samsun'dan Trabzon'a kadar Ordu'yu da içine alan yöre Dânişmendnâme'de⁴⁸, “Canik” olarak adlandırılmıştır. (Saylan ve Gök, 2016) Canik olarak adlandırılan alanın kuzeyinde Karadeniz, batısında Samsun, güneyinde Karakuş, (günümüzde Ordu iline bağlı Akkuş ilçesi) doğusunda ise Trabzon ve Bulgar Dağları bulunmaktadır (Demir, 2005).

Bölge bu dönemde çeşitli kavimler ve beylikler tarafından sürekli el değiştirmiştir. 1071-1178 yılları arasında Sivas, Tokat, Amasya, Kayseri, Malatya ve civarlarında hüküm süren Türkmen beyliği bölgeye hâkim olmuştur.⁴⁹

⁴⁷ Cenevizlilerin uyanık, akıllı insanlar olduğu, onlara benzeyen kentlilerin ve çocukların da uyanık, akıllı olduğu benzetmesinden hareketle kullanılmakta olan söylem

⁴⁸ XI. yüzyılda İç Anadolu'da Bizans'a karşı yaptığı fetihlerle ünlenen ve burada kendi adıyla anılan bir devlet kuran Dânişmend Gazi'nin fetih menkıbelerinden oluşan destan

⁴⁹ www.islamansiklopedisi.org.tr/danismendliler (14.12.2019)

Danişmentlilerin beylerinden Bayram Bey, bugünkü Mesudiye bölgesine yerleşmiştir. Bayram Bey'in ardından oğlu Hacı Emir Bey, Hacıemiroğulları Beyliği'nin temellerini atmıştır (1332). Bazı kaynaklarda dönemin önderleri için "Hacı" ifadesi yerine 'önder', 'hanedan', 'saygın', 'yapan' anlamında "Hace" ifadesinin de kullanıldığı görülmektedir.⁵⁰ Bu bakımdan Hacıemiroğulları Beyliği ifadesi içindeki Hacı ifadesinin, Hace ifadesinin dönüşmesi sonucunda kullanıldığı düşünülmektedir. Hacıemir Bey'in ardından oğlu Süleyman Bey, beylik merkezini günümüz Altınordu ilçesi Eskipazar civarına taşımıştır. Günümüz Ordu kentinin temelleri bu dönemde atılmıştır (Eriş, 2012).

Hacıemiroğulları beyliği 1398 yılında Osmanlı Devleti'ne dâhil olmuştur. Kentin idari yapısında zamanla çeşitli değişiklikler yaşanmış ve en son 1647 tarihinde Ordu kazası Trabzon'a bağlanmıştır (Saylan ve Gök, 2016). Osmanlı döneminde Ordu ili Trabzon vilayetine bağlı bir kaza durumundadır. Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'nın ortalarına doğru, Trabzon'un Ruslar tarafından işgal edilmesi nedeniyle 15 Nisan 1916'da Trabzon'dan çekilmek zorunda kalmış, Trabzon'dan Ordu'ya büyük bir göç yaşanmıştır (Baş, 2014). Trabzon valisi Cemal Azmi Bey (1968-1921) o dönemde Trabzon'dan ayrılarak Ordu'ya gelmiş ve görevini bu kazadan yürütmeye karar vermiştir (Şahin, 2009, s.128). Böylece bu dönemde Ordu yöresi bir süre Trabzon vilayetinin idari merkezi olmuştur.

2.1.3. Cumhuriyet Dönemi'nde Ordu

Ordu, 1920 yılına kadar Trabzon vilayetine bağlı bir kaza iken, 4 Nisan 1921 tarih ve 69 sayılı "Ordu Müstakil Livası Teşkiline Dair Kanun" ile merkezi Ordu olmak üzere, Canik Sancağı'na bağlı olan Fatsa ve Ünye kazaları da birleştirilerek Ordu'ya bağlanmış ve Ordu kenti kurulmuştur (Ekinci, 2016, s.240). 1923 yılında "Sancak" adı "Vilayet" olarak değiştirilmiştir. Ordu, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ve Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze dek sürekli göç alan ve göç veren bir kent olmuştur. Doksan üç harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından başlayarak, I. Dünya Savaşı sonuna kadar Kafkaslar'dan ve Balkanlar'dan gelen topluluklar Ordu iline yerleştirilmiştir. Kafkaslar'dan gelen

⁵⁰ www.dusunuyorumdergisi.com/hunkar-hace-bektas-i-veli-ve-mensei-bektasi-tarikatinin-postninin-cumhuriyete-kadar-seyri/ (18.09.2020)

Türklerin Ordu'ya yerleştirilmesinin nedeni, kentin göç yollarına olan yakınlığı ve Osmanlı Hükümeti'nin dönemsel politikasıdır (Arslan, 2014).

30 Ocak 1923 tarihinde Türk ve Rum ahalinin değişimine ilişkin sözleşme ve protokol kapsamında Türkiye ile Yunanistan arasında zorunlu olarak karşılıklı göç hareketi yaşanmıştır. Bu hareketlilik esnasında Ordu'dan giden Rum ahalinin yerine 1679 mübadil⁵¹ iskân edilmiştir (Pala, 2015).

Sürekli büyüyen kent 22.03.2013 Tarih ve 28595 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 14.03.2013 kabul tarihli ve 6447 numaralı kanun ile "Büyükşehir" statüsü edinmiştir. Merkez ilçe olarak anılan alanı kapsayan Altınordu ilçesi kurulmuştur. Ordu'nun 19 ilçesi bulunmaktadır.⁵²

2.2. Ordu İsminin Kökeni

Ordu isminin kökeni ile ilgili ilk araştırmalarda, Prof. Bahaeddin Yediyıldız⁵³ (1945-) Ordu'nun tahrir⁵⁴ defteri kayıtlarında idari birim adının "Bölük-i Niyabet-i Ordu bi-ism-i 'Alevî" olarak geçtiğini belirtmiştir. Bahaeddin Yediyıldız'ın idari birim adı için kaynak gösterdiği 1455 tarihli tahrir defterinde yazılı olan ifadenin devamında burada yaşayanlar için "Ceman 16 nefer, Cemaat-ı Alevi gayr-ez Ahundat"⁵⁵ ifadesinin bulunduğu ve "Bölük-i Niyabet-i Ordu bi-ism-i 'Alevî" ifadesini desteklediği görülmektedir (Pala, 2015 s.337-338). Ancak Bahaeddin Yediyıldız aynı eserin son baskısında "Kırk yıla yakın bir zaman önce eski yazıyla yazılmış olan Ordu'nun adıyla ilgili terkibi, "Ordu bi-ism-i 'Alevî" diye okumuştum. Herkes bunu benden öğrendi ve yerleşti. Ancak bunu vaktiyle yanlış okuduğumu ve doğrusunun Ordu be-ism-i 'Ulvi" olması gerektiğini fark ettim" ifadesini kullanmıştır (Yediyıldız, 2018, s.15).

Ordu yöresini Türkmenleştiren Hacıemiroğlu Süleyman Bey'in topraklarını genişletmek üzere 1397 yılında Eskipazar mevkiinde bir karargâh kurduğu, Türkmen beylerinin karargâh ve ikamet merkezlerine Ordu adını verdikleri

⁵¹ Lozan Antlaşması'na (24 Temmuz 1923) göre, İstanbul dışında oturan Rumlarla değiştirilmek üzere Batı Trakya dışındaki Yunanistan'dan getirilen Türkler

⁵² Akkuş, Altınordu, Aybastı, Çamaş, Çatalpınar, Çaybaşı, Fatsa, Gölköy, Gülyalı, Gürgentepe, İkizce, Kabadüz, Kabataş, Korgan, Kumru, Mesudiye, Perşembe, Ulubey, Ünye

⁵³ Tarihçi, akademisyen

⁵⁴ Osmanlı Devleti'nde vergi işleriyle uğraşanların, toprak sahiplerinin kaydedildiği defterdir

⁵⁵ Şii imamlarından gayrisi Alevi toplam 16 kişi

belirtilmektedir. (Baş, 2014) Kentin adının; Türkmen beylerince kullanılan “beylik” veya “karargâh merkezi” anlamında kullanılan “Ordu” ifadesinden geldiği, Hacıemiroğulları Beyliği döneminde de, idari birim adı olarak ‘Niyabet-i Ordu bi-ism-i‘Alevî’ ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Günümüzde Ordu Valiliği,⁵⁶ Ordu Belediyesi⁵⁷ ve Ordu Kültür Turizm Müdürlüğü’nün⁵⁸ internet sayfaları, tanıtım dokümanları ve rehberlerinde de, Ordu ili için aynı ifade kullanılmaya devam etmektedir. Genel kabul gören ve tarihi dayanağı 1455 sayılı tahrir defterinin 11. sayfası olan, “Bölük-i Niyabet-i Ordu bi-ism-i‘Alevî” şeklindeki ifadeden hemen sonra: “belirtmek gerekir ki, buradaki Alevi, bugünkü manasında kullanılmıyor, bir cemaat, bir sülale anlamında kullanılıyordu” biçiminde kaynağı belli olmayan öznel bir ifade eklendiği görülmüştür.

2.3. Ordu Kenti Kültürel, Tarihi ve Doğal Varlıkları

Bir kentin kimliğini ifade etmek için kullanılacak varlıklar, soyut ve somut öğelerden oluşur. Ordu kentinin de özgün kimlik tasarımında kullanılacak varlıklar envanter çalışması niteliğindeki yayınlar ile kayıt altına alınmıştır. Bu çalışmalarından biri Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (DOKAP BKİ) tarafından yapılmıştır. DOKAP BKİ, Doğu Karadeniz Projesi’nin uygulamalarını koordine etmek ve bölgenin kalkınmasını hızlandırmak amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı’na bağlı bir kamu teşkilatı olarak kurulmuştur. Şu anda da, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’na bağlı bir kurum olarak varlığını sürdürmektedir. “Karadeniz’de Zamanın İzleri-Karadeniz Kültür Envanteri Projesi” adıyla yürütülen proje ile Doğu Karadeniz bölgesinde bulunan varlıklar belirlenerek kayıt altına alınmıştır. Söz konusu varlıklar şu şekilde sınıflandırılmıştır.⁵⁹

- Kültürel varlıklar
- Doğal varlıklar
- Halk kültürü
- Müzeler

⁵⁶ www.ordu.gov.tr/ordunun-tarihcesi (09.11.2019)

⁵⁷ www.ordu.bel.tr/uploads/upload/cc4.pdf (09.11.2019)

⁵⁸ www.ordu.ktb.gov.tr/TR-106500/tarihce.html (09.11.2019)

⁵⁹ www.karadeniz.gov.tr/proje/ (01.11.2020)

“Karadeniz’de Zamanın İzleri - Karadeniz Kültür Envanteri Projesi” kapsamında, Ordu kentinde 389 varlık kayıt altına alınmıştır. (Tablo 1)

Tablo 1.

Karadeniz’de Zamanın İzleri, Kültür Envanteri Projesi Ordu İli Varlıkları⁶⁰

Sınıf	Varlık Sayısı
Kültürel Varlıklar	281
Doğal Varlıklar	106
Halk Kültürü	1
Müzeler	1
TOPLAM	389

DOKAP BKİ dışında, Ordu ilindeki diğer kamu idareleri tarafından da envanter niteliğindeki çalışmalar (Görsel 12) şu başlıklar altında yürütülmüştür:

- Ordu Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri 2010
- Tarihi Ordu Evleri Envanteri
- Doğadan Tarihe Yolculuk Ordu
- 81 İlde Kültür ve Şehir Ordu
- Ordu Kültür Envanteri

Görsel 12. Ordu Envanter Çalışmaları

Bu envanter çalışmalardan biri olan 2010 yılında Ordu Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Ordu Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri” ile, 10 ayrı kategoride 464 varlık kayıt altına alınmıştır. (Tablo 2)

⁶⁰ www.karadeniz.gov.tr/Ordu (27.10.2019)

Tablo 2.

Ordu Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ,Ordu Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanterindeki Varlıklar ⁶¹

Sınıf	Varlık Sayısı
Arkeolojik Sit Alanı	20
Kentsel Sit Alanı	2
Doğal Sit Alanı	1
Kentsel Arkeolojik Sit Alanı	1
Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	3
Anıt Ağaç ve Mağara	48
Sivil Mimarlık Örneği	263
Dinsel Yapılar	90
Kültürel Varlıklar	29
Askeri Yapılar	7
TOPLAM	464

Bir diğer çalışma ise Ordu Belediyesi ile Ordu Mimarlar Odası tarafından hazırlanan ve sadece tarihi Ordu evlerini konu alan “Tarihi Ordu Evleri Envanteri” dir. Söz konusu yayında sadece merkez ilçede bulunan tarihi ev niteliğindeki 143 varlık kayıt altına alınmıştır. (Tablo 3)

Tablo 3.

Tarihi Ordu Evleri Envanterindeki Varlıklar ⁶²

Mahalle	Tescilli Anıt Eser	Tescilli Sivil Mimari	Toplam
Taşbaşı	1	38	39
Zaferi Milli	-	52	52
Aziziye	1	8	9
Selimiye	4	6	10
Saray	2	3	5
Düz Mahalle	2	17	19
Kiraz Limanı	2	-	2
Şarkıye	-	7	7
TOPLAM	12	131	143

Aynı tarihlerde Ordu ili, Avrupa Tarihi Kentler Birliği'nin Türkiye'deki temsilcisi olan, Türkiye Tarihi Kentler Birliği'nin üyesi olmuştur. Ordu ilinin kültürel varlıklarından olan tarihi evler, bu birlik nezdinde de kayıt altına alınmıştır.

⁶¹ Ordu Valiliği, Ordu Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri, Ordu, 2010

⁶² Ordu Belediyesi, Tarihi Ordu Evleri Envanteri, Ordu, 2007

Ordu kentine ait varlıkların uluslararası ölçekte kayıt altına alınması, kent kimliği ve bilinirliği bakımında önemli bir kriterdir. “Tarihi Kentler Birliği” üyeliği, il büyükşehir olduktan sonra da devam ettirilmiş olup, Büyükşehir, Altınordu ve Ünye ilçe belediyeleri de birlik üyesidir.⁶³

Ordu iline ait envanter niteliğinde olan bir diğer yayın ise Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından yayımlanan “Doğadan Tarihe Yolculuk Ordu” adlı yayındır. Bu yayında söz konusu varlıklar; Camiler, Türbeler, Doğa, Göller, Yaylalar, Kaleler, Kaya Mezarları, Kiliseler, Koleksiyonlar, Müzeler, Konaklar, Geleneksel Mimari ve Kültür, Köprüler, Şelaleler biçiminde kategorize edilmiş olup, Tablo 4’te 142 varlık kayıt altına alınmıştır.

Tablo 4.
Doğadan Tarihe Yolculuk Ordu” Adlı Yayında Kayıt Altına Alınan Varlıklar⁶⁴

Varlıklar	Sayı
Camiler	33
Türbeler	7
Doğa	6
Göller	5
Yaylalar	7
Kaleler	9
Kaya Mezarları	11
Kiliseler	7
Koleksiyonlar	2
Müzeler	2
Konaklar	6
Geleneksel Mimari ve Kültür	7
Köprüler	13
Şelaleler	27
TOPLAM	142

Ordu Valiliği tarafından yayınlanan “81 İilde Kültür ve Şehir Ordu” adlı kitap da envanter niteliğinde diğer bir yayın olup, bu yayında söz konusu varlıklar; Antik Yerleşimler, Kaleler, Kiliseler, Camiler, Kaya Mezarları, Köprüler, Hamamlar, Türbe ve Mezarlıklar, Sebiller ve Çeşmeler, Diğer Tarihi Mekânlar,

⁶³ www.tarihiKentlerBirligi.org/?belediyeler=ordu (02.10.2019)

⁶⁴ Bünyamin Kara, Doğadan Tarihe Yolculuk, Ordu Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Ordu, 2016

Sivil Mimari Örnekleri biçiminde kategorize edilmiştir. Toplam 81 varlık kayıt altına alınmıştır. (Tablo 5)

Tablo 5.
81 İlde Kültür ve Şehir Ordu Adlı Eserle Kayıt Altına Alınan Varlıklar ⁶⁵

Varlıklar	Sayı
Antik Yerleşimler	5
Kaleler	12
Kilisler	8
Camiler	21
Kaya Mezarları	8
Köprüler	6
Hamamlar	6
Türbe ve Mezarlıklar	6
Sebiller ve Çeşmeler	5
Diğer Tarihi Mekânlar	2
Sivil Mimari Örnekleri	2
TOPLAM	81

Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından ise Ordu'ya ait 588 varlık kayıt ve koruma altına alınmıştır. (Tablo 6)

Tablo 6.
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ordu İli Varlıkları ⁶⁶

Varlık Türü	Sayı
İdari Yapılar	10
Kültürel Yapılar	66
Askeri Yapılar	5
Endüstriyel ve Ticari Yapılar	7
Dinsel Yapılar	87
Mezarlıklar	86
Sivil Mimarlık Örneği	316
Kalıntılar	11
TOPLAM	588

⁶⁵ Ordu Valiliği, 81 İlde Kültür ve Şehir Ordu, Ordu, 2012

⁶⁶ www.kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44799/illere-gore-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi-i-.html
(26.07.2020)

Ordu Büyükşehir Belediyesi tarafından 2019 yılında yayınlanan, “Ordu Kùltür Envanteri” ile ilçelere göre sınıflandırılan 611 kültürel, doğal ve tarihi varlık kayıt altına alınmıştır. (Tablo 7)

Tablo 7.
Ordu Kùltür Envanteri 2019, Kayıt Altına Alınan Varlıklar ⁶⁷

İlçe	Sayı
Akkuş	8
Altınordu	201
Aybastı	11
Çamaş	13
Çatalpınar	6
Çaybaşı	7
Fatsa	56
Gölköy	19
Gülyalı	9
Gürgentepe	15
İkizce	3
Kabadüz	6
Kabataş	7
Korgan	4
Kumru	7
Mesudiye	46
Perşembe	35
Ulubey	19
Ünye	147
TOPLAM	611

Ordu kenti ile ilgili kùltür varlıklarına konu yayınların, kentin tanıtımına yönelik envanter niteliğinde somut varlıkları kapsayan çalışmalar olduğu tespit edilmiştir. Bu varlıkların daha önce kent kimliğine özgü tasarım çalışmalarında örneklerine rastlanmamıştır. Her ne kadar yakın dönemde kurumsal kimlik çalışması niteliğinde yürütölen kısıtlı uygulamalar yapılmışsa da bu çalışmaların sürekliliği sağlanamamış, kent kimliğini özgün yorumla ele alan süreklilik arz eden etkin bir çalışma gerçekleşmemiştir.

⁶⁷ Ordu Büyükşehir Belediyesi, Ordu Kùltür Envanteri, Ordu, 2019

2.4. Ordu Kentinde, Kentsel Kimlik ve Kültürel Tasarım Bağlamında Yürütülen Çalışmalar

Ordu'da doğal, tarihi ve kültürel varlıkların değişime uğraması sonucu kent kimlik ilişkisinin etkilendiği görülmektedir. Kentte bu olgular ekseninde çeşitli projeler yürütülmektedir. Tarihi Yason burnu alanında yürütülen proje örneğinde olduğu gibi, doğal ve tarihi mekânlarda yürütülen projeler, teoride iyileştirmeye yönelik çalışmalar olmakla birlikte, inşaat, deniz dolgusu vb. uygulamaların kentsel kimlik bağlamında kimliksizleştirmeye varabilen bozulmalara yol açabileceği görülmektedir. (Görsel 13)

Yason Burnu Alanı Yol Çalışması ⁶⁸

Yason Burnu Alanı Planlanan Proje ⁶⁹

Yason Burnu Alanı Yapı Uygulaması ⁷⁰

Yason Burnu Alanı Yapı Uygulaması ⁷¹

Görsel 13. Yason Burnu Arkeolojik Sit Alanı

Ordu'nun bir diğer varlığı olan, Rüsumat No: 4 ⁷² olayının da yaşandığı, kent merkezinde bulunan sahilde, 2017 yılında deniz dolgu çalışması yapılarak söz

⁶⁸ www.hayatgazetesiordu.com/guncel-haberleri/yason-dokundukca-bozuluyor.html (11.09.2020)

⁶⁹ www.ko-arch.com/yason-burnu-cevre-duzenleme-projesi/ (11.09.2020)

⁷⁰ Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

⁷¹ Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

⁷² 1921 yılında Ordu sahilinde batırıldıktan sonra yüzüdüren gemi çevresinde gelişen olaylar

konusu bellek mekânın, kumsal ve deniz ile olan ilgisi azaltılmıştır. (Görsel 14) Bellek mekân ve nesnelere üzerinde yürütülen projelerin kent kimliğini koruması yanında sürdürülebilir olması beklenmektedir.

Rüsumat No: 4 Anıtı, Deniz Dolgusu ⁷³

Ordu Sahili, Deniz Dolgusu ⁷⁴

Görsel 14. Ordu Sahili ve Rüsumat Anıtı Alanı

Araştırmanın yürütüldüğü tarihte Ordu Belediyesi tarafından “Rüsumat Müzepark” adıyla yeni bir proje planlandığı görülmüştür. (Görsel 15) Ayrıca Ordu Belediyesi 2021 yılının, ‘Rüsumat Yılı’ olarak ele alınıp 1. Rüsumat Karadeniz Sempozyumu ve Kent Şenlikleri gibi farklı etkinliklerle kutlanmasını planlanmıştır.

Görsel 15. Planlanan Rüsumat Müzepark Projesi ⁷⁵

Ordu kentinin bir diğer doğal, kültürel ve tarihi varlığı olan Kurul Kalesi arkeolojik alanı çevresinde de, doğal dokunun bozulmasına sebep olabilecek bir taş ocağı kaleye çok yakın bir alanda, kırma ve patlatma faaliyetleri yürütmektedir. Etkileri geniş bir çevreye yayılabilen bu tür faaliyetler, buluntuları ve binlerce yıllık

⁷³ Şahin Kamber kişisel arşiv 2017

⁷⁴ www.cnnturk.com/turkiye/orduda-sahilime-dokunma-eylemi?page=2 (11.09.2020)

⁷⁵ www.ordu.bel.tr/Haber/43586/bir-destan-boyle-yazildi (26.10.2020)

tarihi sit alanını tahrip etme riskini de beraberinde getirmektedir. (Görsel 16) Ayrıca yürütülen kazıların, arkeolojik alan çevresindeki kaya mezarlarını tahrip ettiği, buna rağmen taş ocağı faaliyetlerinin sürdüğü görülmüştür.⁷⁶

Görsel 16. Kurul Kalesi Altında Bulunan Taş Ocağı⁷⁷

Doğal, tarihi kültürel varlıkların değişime uğraması sonucu kent kimlik ilişkisinin kurulamaması ile ilgili örnekler yanında, kentsel kimliğin değişimine dair yaşanan diğer bir olay ise, Ordu'nun merkez ilçesine Altınordu adının verilmiş olmasıdır. Kentin yasal⁷⁸ olarak büyükşehir statüsü edinmesi ile merkez ilçeye "Altınordu"⁷⁹ devletinin adını çağrıştıran ad verilmiştir. Altınordu devleti 1242 yılında, günümüzdeki Sibiry, Kazakistan, civarında kurulmuştur. 1502'ye kadar varlığını sürdürmüş olan Altınordu Devleti, tarihteki ilk Müslüman Türk devletlerinden biridir (Telli, 2018). "Altınordu" isminin, Ordu kentinin tarihi geçmişi ile bağlantısı zayıf görünmektedir. Ordu'da yetiştirilen fındığın değerine atıfla 1975-1990 yılları arasında Altınfındık Şenliği adıyla etkinlikler düzenlenmiştir. Dolayısıyla, Ordu'da yetiştirilen fındık için 'değerli ürün' anlamında kullanılan bu ifade kent merkezinin ismine yansımış olabilir. Merkez ilçeye verilen Altınordu adının Altınordu Devleti'nden mi yoksa "altın" ifadesinden esinlenilerek mi? verildiğine dair net bir bulguya rastlanmamıştır.

⁷⁶ www.arkeofili.com/orduda-kibelenin-bulundugu-kalenin-eteklerinde-dinamitler-patliliyor/ (20.10.2020)

⁷⁷ www.cumhuriyet.com.tr/haber/2100-yillik-tarihe-yargi-kararina-ragmen-tasocagi-darbesi-937413 (20.10.2020)

⁷⁸ 28595 sayılı ve 22.03.2013 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 6447 sayılı kanun

⁷⁹ 1241 yılında Doğu Avrupa'da kurulan devlet

Doğal doku, tarih ve kültürel varlıkların yanı sıra, bir kenti temsil eden ve kentleri tek cümle ile özetleyen, düşündürten ve hatırlatan sözlü ifadeleri de incelemek önemlidir. Bu bağlamda, Ordu kentinin kimliğini yansıtmak üzere farklı dönemlerde, resmi ve özel kişi ve kurumlarca kentin özel niteliklerini vurgulayacak slogan ve ibare arayışları olmuştur. Şu ana kadar bilinen kurgu slogan ve görsel örneklerine bakıldığında, özellikle bunlardan bazılarının Ordu kentini doğru temsil edemediği anlaşılmaktadır. Örneğin; Ordu ilinin tanıtımının yapılması için kurgulanan “Oksijen Yurdu Ordu” sloganı için, kurgunun yaratıcısı Uğurcan Ataoğlu⁸⁰, “oksijen yurdu Ordu” fikrini yanlış anlamışlar! Kampanyada tarihe oksijen, çevreye oksijen, kültüre oksijen, sanata oksijen, spora oksijen vs. gibi mecazi anlamlarda kullanmıştık, temiz hava olarak değil, çünkü doğru değil”⁸¹ şeklinde bir açıklama yapmıştır. Kampanyanın sürekliliğinin sağlanamamasının sonucu, ‘oksijen’ metaforunun Turizm Bakanlığı ve Ordu Valiliği gibi resmi kurumlardan başlayarak, birçok platformda “temiz hava” biçiminde sunulduğu görülmektedir. (Görsel 17)

Görsel 17. Turizm Bakanlığı, Türkiye Turizm Portalı ⁸²

Ordu kenti için yapılan kültürel tasarım ve kimlik çalışması niteliğindeki eserlerden biri kentin el sanatları ustalarından olan Harutyun Artun ⁸³ (1926-) tarafından bakırdan yapılan “fındık” temalı eserdir. (Görsel 18) Kendi ifadesiyle Ordu Valiliği talebiyle 1960’lı yıllarda kent sembolü olarak ürettiği bu eseri, bakır levha üzerine kabartma tekniği ile yapmıştır. Harutyun Artun tasarımında, kenti

⁸⁰ Grafiker, Sanatçı

⁸¹ www.twitter.com/howareyoubob/status/1044253890974289920 (27.10.2020)

⁸² www.goturkey.com/en/ordu (01.03.2020)

⁸³ Ordu ilinde yaşamakta olan bakır işleme el sanatı temsilcilerindedir

simgeleyen ürünlerden mısır, fındık ve balık figürlerini kullanmıştır. (Harutyun ARTUN, kişisel görüşme, 5 Kasım 2019)

Görsel 18. Harutyun Artun ve Ürettiği Bakır Objeler.⁸⁴

Ordu kenti için yapılan kimlik çalışması niteliğindeki eserlerden bir diğeri de kentin el sanatları ustalarından olan İhsan Gürdal⁸⁵ (1932-) tarafından yakma ve oyma tekniği ile tasarlanan “fındık” temalı ahşap objelerdir. (Görsel 19) Eserler kentteki idari kurumların tanıtım, sergileme vb. etkinliklerinde kenti temsilen kullanılmıştır. (İhsan GÜRDAL, kişisel görüşme, 12 Kasım 2019)

Görsel 19. İhsan Gürdal Tarafından Tasarlanan ve Üretilen Objeler.⁸⁶

⁸⁴ Şahin Kamber kişisel arşiv 2019

⁸⁵ Ordu ilinde yaşamakta olan ahşap yakma el sanatları temsilcilerindedir

⁸⁶ Şahin Kamber kişisel arşiv 2019

Ordu ilinde kültürel tasarım ve kentsel kimlik ilgisi kurulabilecek obje üretimine konu diğer bir çalışma kentin tahnit ⁸⁷ ve el sanatları ustalarından Ekrem Akdeniz (1927-) tarafından yapılan tahnit, maket, ahşap oyuncak vb. objelerdir. (Görsel 20) Eserlerin, kenti temsilen idari kurumların tanıtım, sergileme vb. etkinliklerinde kullanıldığı görülmektedir. (Ekrem AKDENİZ, kişisel görüşme, 2 Temmuz 2020)

Görsel 20. Ekrem Akdeniz, Rüşumat No: 4 ve Diğer Gemi Maketleri ⁸⁸

Benzer çalışmalar yürüten el sanatları ustalardan bir diğeri de, marangozluk ve el sanatları ile uğraşan Salih Sağlam'dır. Kendisi de bir Balkan göçmeni olan Sağlam, "Balkan Türkleri Kültür Tarih ve Sanat Evi" olarak tasarladığı atölyesinde, kendi ürünü olan çalışmalarını ve topladığı antik objeleri sergilemektedir. (Görsel 21) Bunlar arasında Ordu kentine özgü objeler de yer almaktadır. (Salih SAĞLAM, kişisel görüşme, 10 Eylül 2020)

Görsel 21. Salih Sağlam ve Gemi Maketleri ⁸⁹

⁸⁷ Ölü hayvanın çeşitli kimyasallar uygulanarak bozulmayacak hale getirilmesidir.

⁸⁸ www.hayatgazetesiordu.com/guncel-haberleri/ordunun-degeri-ekrem-akdeniz.html (12.04.2020)

⁸⁹ Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

Ordu kentine ait bilinen diğerk bir kimlik çalışması örneği, halihazırda Ordu Valiliği başta olmak üzere bazı yerel kamu kurumlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve inisiyatiflerin etkinlik ve tanıtımlarında kullanılan “Oksijen Yurdu Ordu” temalı logodur. (Görsel 22) Esasen logo tasarımını da kapsayan bir kurumsal kimlik çalışması niteliğindeyken günümüzde sadece logo ve kampanyada kullanılan slogana indirgenmiş durumdadır. Kampanya, Media Cad Dergisi incelemesinde ⁹⁰ New York kentinin tanıtımı için kullanılan klasik haline gelmiş olan ”I Love New York” (Görsel 23) logosu ve kampanyasının ⁹¹ çıkış noktasına benzetilmektedir. Tasarlanan logoda kullanılan biçimin oksijen elementinin kimyasal simgesi olan “O₂” olduğu görölmektedir. “Oksijen Yurdu Ordu” fikri ve kampanyası “tarihe oksijen, çevreye oksijen, kültüre oksijen, sanata oksijen, spora oksijen vs.” gibi değişmeceli anlamlar çevresinde kurgulanmıştır.⁹²

Görsel 22. Oksijen Yurdu Ordu Temalı Logo ⁹³ ve Kullanım Örnekleri ⁹⁴

Görsel 23. New York Kenti Logosu⁹⁵

⁹⁰ Pazarlama iletişimi dergisi

⁹¹ New York şehrini ticari ve turistik anlamda pazarlamak adına yapılan “I Love NY” logosu

⁹² www.mediakat.com/ugurcan-ataoglu-ordu%C2%92yu-marka-yapacak/ (20.10.2019)

⁹³ www.ordukulturturizm.gov.tr/Eklenti/53276.gezi-rehberi2017pdf.pdf?0 (26.07.2020)

⁹⁴ Şahin Kamber kişsel arşiv 2019

⁹⁵ www.en.wikipedia.org/wiki/I_Love_New_York (26.07.2020)

Ordu ilinde kent kimlik ilişkisi bağlamında gerçekleştirilmiş olan kısıtlı çalışmalardan biri de “Bilmiyordum” temalı tasarımlardır. (Görsel 24) Kente özgü varlıklara yapılan atıflar tasarım disiplini ile yorumlanarak tekstil ürünler geliştirilmiştir. Tişörtler üzerine uygulanan tasarımlarda, Ordu kentini diğer kentlerden ayırtıran Ordu iline özgü;

- “İlk köy gazetesinin Ordu’da çıktığını bilmiyordum”
- “Ordu topraklarında 18 çeşit orkide yetiştirildiğini bilmiyordum”
- “100 yıllık tiyatro geleneğine sahip olup perdelerini 50 yıldır kapatmadığını bilmiyordum”
- “Atatürk’ün Cumhurbaşkanı sıfatı ile ilk ziyaret ettiği takımın Ordu İdman Yurdu olduğunu bilmiyordum”

gibi bilgiler kullanılmış, “bilmiyordum” kelimesi içinde geçen “Ordu” ifadesi tasarımlarda belirginleştirilerek, Ordu kentinin bilinirliğini sağlayan kente özgü bu istisna bilgiler vurgulanmıştır. Kent kimliği ile ilişkili bilgiler, soyutlama yoluyla yorumlanarak, tasarım nesnelere dönüştürülmüştür. Bu bakımdan kentin soyut varlıklarının ilk tasarım örnekleri olduğunu da söylemek mümkündür.

Görsel 24. Bilmiyordum temalı tişörtler ⁹⁶

⁹⁶ www.mihriinnisa.com/#/bilmiyordum (26.07.2019)

Ordu kentinde yürütülen, diğer bir kimlik çalışmasının Ünye ilçesini kapsadığı görülmektedir. (Görsel 25) Kentin bütünü yerine sadece Ünye ilçesini kapsamaması bakımından spesifik niteliklidir. Bir tanıtım videosu ve amblem tasarımı içeren çalışma, “Keşfetmeye Ünye, Sevmeye Ünye, Gülümsemeye Ünye, Hissetmeye Ünye, Büyülenmeye Ünye” gibi eğretilmeler bağlamında 2018 yılında üretilmiştir.⁹⁷

Görsel 25. Ünye Ablem Tasarımı ⁹⁸

Ordu'nun ilçelerinden Perşembe ilçesinde de benzer bir kimlik çalışmasının yürütüldüğü, faaliyetlerin “sakin şehir” (cittaslow) kapsamında gerçekleştirildiği görülmektedir.⁹⁹ Tüketime dayalı yaşamın insanlara mutluluk getirmediği fikrinden hareketle, insanların farklı bir yaşam biçimi aramaları cittaslow akımını ortaya çıkarmıştır. 1999 yılında İtalya’da ortaya çıkan bu akım, insanların sosyalleşebilecekleri, sürdürülebilir, el sanatlarına, doğasına, geleneklerine sahip çıkan, nüfusu az, alt yapı sorunları olmayan, yenilenebilir enerji kaynaklarını ve teknolojiyi en etkin şekilde kullanan kentleri tespit eder ve resmi olarak ‘yavaş şehir’ statüsüne yerleştirir. Yavaş Şehir ağına dahil olacak yerleşimlerin nüfusunun 50.000’den az olması ve kent yönetiminin Cittaslow felsefesiyle uyumlu olması beklenmektedir. Dünyada 30 farklı ülkeden 270 civarı üyesi bulunduğu

⁹⁷ www.genna.com.tr/portfolio/unye-belediyesi/ (10.10.2020)

⁹⁸ www.marketingturkiye.com.tr/kampanyalar/unyenin-tanitimi-yeni-reklam-kampanyasiyla-hizlandi/ (10.10.2020)

⁹⁹ www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ordu/gezilecekyer/persembe---cittaslow (10.10.2020)

belirtilmektedir. Türkiye’de de, Perşembe ilçesi dahil olmak üzere 18 üyesi bulunmaktadır.¹⁰⁰

2.5. Ordu Kenti Özelinde Hediyelik, Turistik, Kültürel Obje İncelemesi

Ordu’da kültürel, turistik, hediyelik eşya olarak sunulan ürünlerin genellikle kentte ve çevre kentlerdeki el sanatları potansiyelinin kullanılması sonucunda üretildikleri görülmektedir. Ayrıca aynı malzemeler kullanılarak seri üretim yapıldığı görülmektedir.

Ordu’da dünya ve Türkiye örneklerinden farklı olarak, müze sayısı az olup, mevcut müzelerin de obje sunumu yapılan birimleri bulunmamaktadır. Ordu’da, hediyelik eşya üretim ve satışı yapılan yerler genellikle el sanatları çarşıları ve turistik yerler çevresinde konumlanmaktadır. Bu mağazaların fiziksel standartlarının belediyeler denetim ve desteğinde güçlendirmesi yönünde çalışmalar devam etmektedir ancak hediyelik objelerin içerik ve tasarımlarının geliştirilmesine konu bir bulguya rastlanmamıştır. Ürünlerin; fındık, mısır, yerel kıyafetler, teleferik, ters ev vb. ürünler ile organik olduğu iddiasıyla sunulan doğal-yöresel ürünlerden oluştuğu görülmektedir. (Görsel 26)

Görsel 26. Kadın ve Erkek Figürleri ¹⁰¹

¹⁰⁰ www.cittaslowturkiye.org (10.10.2020)

¹⁰¹ Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

Görsel 26’da görülen erkek figürünün giydiği ve yöresel bir kıyafet olan ‘zıpka¹⁰², sadece Ordu’ya has değil, tüm Doğu Karadeniz kıyı şeridinde yaygın olarak kullanılan bir kıyafettir. Ordu’da kullanılan kıyafetlerin bölgedeki kıyafetlerle benzerlik gösterdiği, kente özgü yöresel nitelikli çember, peştamal, entari, yelek, çarık vb. kıyafetlerin de kullanıldığı bilinmektedir.¹⁰³

Ayrıca görsel 26’da görülen erkek figürün elindeki ‘kemençe’ye, kentte ve çevre kentlerde de rastlanmaktadır ve bu bakımdan da sadece Ordu iline has bir müzik aleti değildir. Oysa bir müzik aleti olarak klarnet, Ordu’da istisnai bir özelliğe sahiptir. Ordu’da, Ahmet Özdemir Klarnet Atölyesi adlı atölyede, dünyanın ünlü müzisyenlerine¹⁰⁴ klarnet üretilmektedir.¹⁰⁵ Ordu ili Altınordu ilçesi Bayadı Mahallesi’ndeki atölyesinde demircilik ve marangozluk mesleklerini icra ederken klarnet üretimi de yapan Ahmet Özdemir’in (1932-2014) abanoz ağacı kullanarak ürettiği el yapımı klarnetler kentin en özel el sanatları ürünleri arasında yerini almıştır. (Görsel 27) Ordu’da üretilen klarnetler yurt dışı ve yurt içinde marka olarak yer edinmiştir. Geleneksel tekniklerle klarnet üretiminin aile içinde üçüncü kuşağa aktarıldığı, 2014 tarihinde vefat eden Ahmet Özdemir’den sonra da klarnet üretiminin farklı malzemeler kullanılarak aile üyeleri tarafından sürdürüldüğü bilinmektedir.¹⁰⁶

Görsel 27. Klarnet Ustası Ahmet Özdemir ve Üretim Yapılan Atölyesi¹⁰⁷

¹⁰² Karadeniz bölgesinin bir kısmında geçmişte halkın giydiği dar paçalı pantolon

¹⁰³ www.karadeniz.gov.tr/giyim-kusam-ve-suslenme/#nesne0 (20.10.2020)

¹⁰⁴ www.arsiv.ntv.com.tr/news/25185.asp (30.10.2020)

¹⁰⁵ www.ordu.gov.tr/dunyaca-unlu-klarnet-ustasinin-meslegi-torunlarina-emanet (30.10.2020)

¹⁰⁶ www.aa.com.tr/tr/yasam/uc-kardesin-urettigi-tas-klarnetler-yogun- ilgi-goruyor-/1874538# (30.10.2020)

¹⁰⁷ www.ordu.ktb.gov.tr/TR-216032/ahmet-ozdemir.html (30.10.2020)

Ordu'da kültürel, turistik, hediyeelik eşya anlamında, Ordu için sembol bir tarım ürünü haline gelmiş fındık simgesinin yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. (Görsel 28)

Görsel 28. Fındık Temalı Magnetler ¹⁰⁸

Ordu ili Doğu Karadeniz bölgesi iklimine uygun ürünlerden, fındığın yetiştirildiği ve işlendiği bir kenttir. Toprak Mahsulleri Ofisi Fındık Sektörü 2018 yılı Raporuna ¹⁰⁹ göre; dünya fındık üretiminin % 62'si Türkiye'de, bu üretimin de %33'ü Ordu ilinde gerçekleştirilmektedir. Ordu kentinin simgesel tarım ürünü fındık olmakla birlikte fındıktan esinlenilerek üretilen objelere fındık üretilen diğer illerde, yani Giresun, Sakarya, Düzce ve Trabzon gibi illerde de rastlanmaktadır.

Ordu ilindeki hediyeelik obje sunulan mağazalarda tekstil, ahşap, plastik, sliken, epoksi vb. malzemeden üretilmiş farklı ürünlere de rastlanmaktadır. (Görsel 29) Tekstil objelerde ağırlıklı olarak yöresel desenler kullanılmaktadır. Diğer malzemeler ile üretilen objelerde ev, tekne, kent fotoğrafları, fındık, mısır, balık vb. temaların işlendiği görülmektedir. Mısır ile birlikte, Ordu ilinin özellikle kırsal kesiminde bulunan "serender"¹¹⁰ figürünün de obje üretiminde kullanımı yaygındır.

¹⁰⁸ Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

¹⁰⁹ www.tmo.gov.tr/Upload/Document/sectorraporlari/findik2019.pdf (25.11.2020)

¹¹⁰ Erzakları korumak ve depolamak için kullanılan kırsal bir mimari yapıdır

Mısır ve Serender Figürlü Obje

Tekstil Eşyalar

Ahşap Malzemeden Objeler

Mağaza Örneği

Magnet Çeşitleri

Görsel 29. Ordu'daki Hediyelik Objelerden Örnekler¹¹¹

Ordu ilinin turistik çekim alanlarından olan teleferik de obje tasarımlarında kullanılmaktadır. Kent merkezinden 9 km uzaklıktaki ve 530 metre rakımlı Boztepe'ye 2.700 metrelik bir teleferik hattı ile panoramik kent görüntüsü eşliğinde dört dakikada ulaşılabilir. Boztepe, kent içinde bulunan en yüksek tepedir. Kent içindeki teleferik istasyon alanında bulunan Ters Ev kent turizmine katkı sağlayacağı beklentisiyle yapılmış ve 2019 yılında ziyarete açılmıştır. Ters evin de hediyelik obje tasarımlarında kullanıldığı görülmüştür. (Görsel 30)

¹¹¹ Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

Görsel 30. Teleferik ve Ters Ev Temalı Objeler ¹¹²

Ordu'da kültürel, turistik, hediyelik eşya olarak sunulan ürünler içinde kısıtlı olmakla birlikte tescillenerek ticari koruma altına alınmış tasarımlar da bulunmaktadır. (Görsel 31)

Görsel 31. Tasarım Tescil Belgeli Eserler

Tez çalışması kapsamında tasarım önerilerinden birinin Kurul Kalesi buluntularından Kibele heykeli olmasına yönelik araştırmalar sürerken, Ordu Belediyesi girişimleri ile butik çikolata üretimi yapılmaya başlanmıştır. Ordu'da üretilen bu çikolataya marka olarak "Kybele" adı verilmiştir. Kybele temasının işlendiği, tavla oyunu olarak da değerlendirilebilecek Kibele rölyefli bir ambalaj ve bir de "Kybele" figürünün üretildiği görülmektedir. (Görsel 32)

¹¹² Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

Görsel 32. Ordu Belediyesi, Kybele Çikolatası¹¹³

2.6. Ordu İçin Özgün Tasarımlarda Kullanılması Önerilen Varlıklar

Ordu, doğal, kültürel ve tarihi varlıkları ve ayrıca bunlara konu envanter çalışmaları olan, kentsel ve kırsal yaşama özgü nitelikleri bir arada barındıran orta büyüklükte bir kenttir. Coğrafi konumu bakımından nüfusun bir bölümü denize kıyısı olan alanlarda bir diğer bölümü ise denizden uzak olan iç kesimlerde yaşamaktadır. Ordu kentinde fındık başta olmak üzere, kivi, mısır, çeşitli meyve-sebze, doğal bitkiler vb. tarımsal ürünler üretilmektedir. Doğal yöresel tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin genellikle kırsal alanda öncelikle aile ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yapıldığı görülmektedir. Bir deniz kenti olması bağlamında Ordu'da, Karadeniz'in su ürünleri çeşitliliği ölçüsünde balıkçılık faaliyetleri yürütülmektedir. Ayrıca özellikle yüksek kesimlerde arıcılık ve bal üretimi faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Endüstriyel ve sanayi ürünleri üretimi konusunda alt yapısı bulunmasına rağmen kentte yoğun bir göç hareketinin yaşandığı görülmektedir. Bu hareketin yönünün tarım ürünlerinin hasat dönemine göre, mevsimsel olarak göç alma-verme biçiminde değiştiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, kent kültürü, kentin konumu, yaşam biçimi, üretilen ürünler, bu ürünlerin üretimine konu araç ve imkânlar çevresinde biçimlenmektedir. Ordu, doğu ve batısında bulunan Trabzon, Samsun gibi eski ve büyük kentlere kıyasla görece 'geç' kent statüsü edinmiştir. Bu nedenle kentleşme ve kent kimliği arayışı devam etmektedir. Kentin, geleneksel el sanatları, mutfak kültürü, müzik kültürü,

¹¹³ www.orduorganikpazar.com/ordu-cikolatasi-c-34 (08.11.2020)

kıyafet vb. folklorik unsurları ile doğal-tarımsal ürünleri bakımından özgünlüğünü ve doğallığını korumaya devam ettiği söylenebilir.¹¹⁴

Kent, “Bilmiyordum” temalı tasarımlara da ilham olan istisnai özellikleri yanında sanata duyarlılığı olan bir nüfusa da sahiptir. Örneğin tiyatro geleneği ve kültürü Ordu’da ilk defa 1908 yılında, Namık Kemal’in Vatan Yahut Silistre adlı oyunun sahnelenmesiyle başlar ve günümüze dek kaliteyi ve tempoyu düşürmeden devam eder.¹¹⁵ Ayrıca Türkiye’nin ilk köy gazetesi olan Güzel Ordu Gazetesi deneyiminden hareketle, toplumsal olaylara duyarlılığı olan bir kent olduğu söylenebilir (Çebi, 2000).

Karadeniz Bölgesi’nin en uzun süreli arkeolojik kazı alanı olan Kurul Kalesi Ordu’da bulunmaktadır. Söz konusu alanda bozulmamış formda keşfedilen Kibele heykeli, Karadeniz Bölgesi’nde bulunan ilk ve tek Kibele heykelidir (Şenyurt ve Akçay, 2017).

Halk kültürüne konu soyut varlıkları, Rüsumat No: 4 gibi yaşanmış olayları, (Dizman, 2006), göç ve mübadele hikayeleri¹¹⁶, Hekimoğlu, Halil İbrahim vb. yazılı-sözlü anlatıları ve türküleri¹¹⁷ bulunan bir kenttir. Tüm bu özellikleri bakımından turizm ve kültür endüstrisinin gelişmesine uygun yapıda olduğu görülmektedir.

Ordu’nun kent kimliği, kültürel tasarım bağlamında özgün tasarımlar geliştirilmesine uygun, işlenebilecek soyut ve somut varlıkları olan bir kent olduğu görülmektedir. Ordu kenti varlıklarından; Kurul Kalesi buluntuları, Yason Burnu alanı ve Rüsumat No: 4 olayının kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında özgün tasarımlar için kullanılmaya uygun olduğu görülmektedir.

Bu varlıkların tasarım önerisi olarak sunulmasının nedeni: Ordu kentini diğer kentlerden ayıran sadece Ordu’ya özgü varlıklar olmalarının yanı sıra, kentsel etkinlik ve projelerde sıklıkla gündeme gelmelerine karşın, tasarımlarda etkin biçimde işlenememiş varlıklar olmalarıdır.

¹¹⁴ www.karadeniz.gov.tr/ordu-halk-kulturu (02.11.2020)

¹¹⁵ www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ordu/kulturatlasi/orduda--tiyatro-tarihi (02.11.2020)

¹¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=FiHuhKDvnKI&t=453s> (02.10.2020)

¹¹⁷ www.ordu.bel.tr/uploads/upload/cc13.pdf (02.11.2020)

2.6.1. Kurul Kalesi ve Buluntuları

Kurul Kalesi, Ordu'nun merkez ilçesi Altınordu sınırları içindeki Bayadı mahallesinde bulunmaktadır. Birinci derece arkeolojik ve doğal sit alanı olan bir yerleşimdir. Kurul Kalesi kazıları 2010 yılında başlamıştır. Karadeniz Bölgesi'nde yürütülen en uzun süreli kazı çalışmasıdır. "Devam etmekte olan çalışmalarda şimdiye kadar açığa çıkarılan arkeolojik buluntular en erken M.Ö. 3. yüzyıla kadar inmektedir. Kayalığın zirvesinin savunma sistemleri ile çevrelenerek kale fonksiyonu kazanmasının ise M.Ö. 1. yüzyılın başlarında, VI. Mihtrdates (M.Ö. 120-63) dönemi içerisinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır (Şenyurt ve Akçay, 2016, s.222). VI. Mithridatis, Pontus kralı olarak Anadolu'da M.Ö.120-63 yıllarında hüküm sürmüştür. Batı Roma'ya (M.Ö. 753-M.S. 476) başkaldırmış ve ona karşı savaşmıştır. Karadeniz sahil kesimine hâkim birçok noktada kaleler inşa ettirmiştir (Şenyurt ve Akçay, 2016). Bu tarihlerde kurulan kaleler içerisinde ilk arkeolojik kazı yapılan kale Kurul Kalesi'dir. Ordu ili sınırları içindeki VI. Mihtrdates dönemi kalelerinden bir diğeri olan Ünye Kalesi'nde de kazılar devam etmektedir.

Kurul Kalesi kazıları esnasında 2016 yılında 2.100 yıllık ¹¹⁸ olduğu tahmin edilen ana tanrıça Kibebe ¹¹⁹ heykeli bulunmuştur. (Görsel 33) "Yüksek arkalıklı bir taht ve minder üzerinde, cepheden oturarak verilmiş Kybele heykelinin taht altlığı 10 cm, kendisi 80 cm olmak üzere toplam 90 cm yüksekliğindedir. Heykelin çok büyük olmamasına karşın, ağırlığı yaklaşık 210 kilogramdır." (Şenyurt ve Durugönül, 2018, s.309).

Görsel 33. Kurul Kalesi Kazılarında Bulunan Mermer Kibebe Heykeli ¹²⁰

¹¹⁸ www.arkeofili.com/orduda-tahtta-oturan-2100-yillik-kibebe-heykeli-bulundu/ (25.09.2020)

¹¹⁹ Anadolu kökenli bir ana tanrıçadır

¹²⁰ Şenyurt ve Durugönül (2018)

Alanda Kibele formunda başka buluntular da elde edilmiştir. “Parçaları mekân içerisine dağılmış üç adet pişmiş toprak Kybele heykelciği, bu mekânın kaledeki önemli bir kişiye ait olabileceği yönündeki görüşlerimizi desteklemektedir” (Şenyurt ve Yorulmaz, 2020, s.610) ifadesinden, aynı kazı alanında üç adet daha Kibele heykeli bulunduğu anlaşılmaktadır. (Görsel 34) Bu üç figür pişmiş toprak kalıp yapımıdır ve bu figürlerden ikisi aynı kalıptan çıkmış, diğeri ise daha büyük boyuttadır (Şenyurt ve Akçay, 2017). Kibele figürünün çıkarıldığı alanda, Dionysos Büstü, kolye ucu vb. başka objeler de bulunmuştur. (Görsel 35)

Kuzey Teras Kapı Alanında Bulunan
Pişmiş Toprak Kibeleler

Kuzey Yamaç Alanında
Bulunan Pişmiş Toprak Kibele

Görsel 34. Kurul Kalesi Kazılarında Bulunan Kibele Heykelleri¹²¹

Dionysos Büstü

Kadın Başı Kolye

Dionysos Büstü

Görsel 35. Kurul Kalesi'ndeki Buluntularından Örnekler¹²²

¹²¹ Şenyurt ve Yorulmaz (2020)

¹²² Ordu Belediyesi, Ordu'nun Saklı Tarihi Kurul Sergi Kataloğu, Ordu, 2018

2.6.2. Yason Burnu Alanı

Ordu ili Perşembe ilçesi, Çaytepe, mahallesi sınırları içinde, deniz kenarında bulunan yarım ada şeklindeki arkeolojik alan, Yason Burnu olarak da bilinmektedir. Alan üzerinde bir de tarihi kilise bulunmaktadır. (Görsel 36) Yason burnu Altınpost¹²³ efsanesinde konu edilen yerlerdendir. Rodoslu Apollonius'un¹²⁴ M.S. 3. yy'da yazıya döktüğü, Argonautica¹²⁵ adlı eserde, denizci Iason'un liderliğindeki denizciler, zenginliğin ve gücün sembolü olan altın postu ele geçirip Yunanistan'a getirmek amacıyla, gemiyle denize açılmışlardır. Sayıları elliye bulan bu denizcilere Argonotlar, gemiye ise hızı ve sağlamlığından dolayı yunanca hızlı anlamında Argo gemisi adı verildiği belirtilmektedir.

Altınpost efsanesine konu edilen seyahat bugünkü Yunanistan'ın batı limanlarından başlayarak günümüz Gürcistan bölgesinde sonlanmıştır. Denizci Iason önderliğindeki Argo gemisi Ege ve Karadeniz bölgesindeki farklı limanları ziyaret etmiştir. Efsanede ziyaret edilen limanların bulunduğu kentler, Giresun¹²⁶ ve Batum¹²⁷ örneklerinde olduğu gibi efsaneyi kent kimliklerinin sunumu bağlamında kültürel ve sanatsal etkinliklerine konu etmektedirler. Ancak Ordu sınırları içinde bulunan Yason burnu alanın gemici Iason'dan dönüştüğü düşünülmektedir. Dolayısı ile efsanede konu edilen liderin adı diğer kentlerden farklı olarak sadece Ordu'da bulunan bir yerleşim yerine verildiği görülmektedir.

Yason burnu alanının kültürel organizasyonlar ve sanatsal performanslar gibi, çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan turistik bir çekim alanı olduğu görülmektedir. Yason, gerek tarihi önemi, gerekse doğal güzellikleri ile Ordu'yu temsil eden en iyi örneklerden biridir. Ayrıca bölgeye dair anlatılagelen Mitolojik hikayeler tasarım objelerinde kullanılabilir zengin detaylara sahiptirler.

¹²³ Altın Post, Yunan mitolojisinde zenginliği ve iktidarı sembolize eden postun adı

¹²⁴ İskenderiye Kütüphanecisi ve şair

¹²⁵ Rodoslu Apollonios tarafından yazılmış epik bir Yunan eseri

¹²⁶ www.altinpost.net (28.01.2020)

¹²⁷ www.raillife.com.tr/batum-ve-medea-heykeli (28.01.2020)

Yason Kilisesi ¹²⁸

Yason Kilisesi ¹²⁹

Yason Burnu Yarımadası ¹³⁰

Replika Argo Gemisi ¹³¹

Görsel 36. Yason Burnu Yarımadası ve Kilisesi

2.6.3. Rüsumat No: 4 Olayı

Ordu kenti için kültürel tasarım ve kent kimliği bağlamında işlenebilecek varlıklardan biri de Rüsumat No: 4 olayıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin, Kurtuluş Savaşı döneminde Ordu'da gerçekleşen Rüsumat No: 4 olayı, dünyada batırıldıktan sonra yüzdürülen tek gemi olması bakımından önemlidir. 1921 yılında Kurtuluş Savaşı devam ederken Karadeniz üzerinden cepheye silah sevkiyatı yapılmaktadır ve Rüsumat No: 4 bu sevkiyatlarda kullanılan gemilerdendir. Gemi 1891 yılında İngiltere'de üretilmiştir. 1913 yılında Osmanlı Devleti Gümrük İdaresi tarafından satın alınmıştır. 1914 yılında gemiye iki top ve silah mekanizması ilave edilerek Osmanlı Devleti donanması emrine verilmiştir. Kurtuluş savaşı öncesi Mondros Ateşkes Anlaşması (30 Ekim 1918) ile deniz araçları İstanbul Hükümeti tarafından

¹²⁸ Şahin Kamber kişisel arşiv 2011

¹²⁹ Şahin Kamber kişisel arşiv 2020

¹³⁰ www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ordu/gezilecekler/yason-burnu-yarimadasi (08.10.2020)

¹³¹ Şahin Kamber kişisel arşiv 1984

müttefik ülkelerin denetimine verilmiştir. Ancak gemi mürettebatı bu anlaşmaya uymamış, Anadolu'ya geçmiştir. Kurtuluş Savaşı'nda (19 Mayıs 1919- 29 Ekim 1923) Ankara Hükümeti tarafından cepheye silah sevk etmek üzere görevlendirilen Rüsumat No:4, zorlu savaş şartlarında denizlerde faaliyet yürütmüştür, öyle ki “bu dönemde Karadeniz sadece doğal koşulları bakımından zorluk taşımıyordu. Yunan ve İngiliz Savaş gemileri de limanlar arasında cirit atıyor, yolcu ve yük gemilerini durdurup arama yapıyorlardı. Eğer silah cephane taşıdıklarından kuşkulandıkları bir gemiyle karşılaşırlarsa duraksamadan batırıyorlardı” (Dizman, 2008, s.100).

Rüsumat No: 4 gemisi olayı özetle şöyle yaşanmıştır: Gemi, 15 Ağustos 1921 gecesi Karadeniz'deki Batum limanından silah yükü ile yola çıktıktan sonra 17 Ağustos'ta Ordu sahiline gelmişken, düşman gemilerinin Karadeniz'in doğu ve batı istikametlerinden, Rüsumat No:4'ü batırmak üzere yola çıktığını bildiren telgraf gelir. Yüzbaşı Galatalı İsmail Mahmud (Gökbora) komutasındaki Rüsumat No: 4'ün ve taşıdığı silahların düşmanın eline geçmemesi için gemideki silahların indirilerek Ordu'da saklanmasına karar verilir. Geminin düşman gemilerince batırılmaması için bir savaş taktiği olarak kinistin valfi¹³² cıvataları gevşetilip, su alması sağlanarak battı izlenimi verilir. Sonuç olarak gemi güvertesine kadar batırılır. Geminin deniz yüzeyinde kalan kısmında sahte bir yangın çıkarılır. Sahili denetlemek ve Rüsumat No: 4 ile ilgili aldığı istihbaratı değerlendirmek üzere yaklaşan düşman filika ve gemileri, Rüsumat No: 4'ün taktik olarak batırıldığını anlayamazlar ve bölgeden uzaklaşırlar. Tehlike geçtikten sonra Orduların çabaları ile geminin suyu boşaltılır ve tekrar yüzdürülür. İndirilen ve Ordu'da saklanan silahlar gemiye tekrar yüklenir ve gemi yola çıkar. Gemiden indirilen silahların taşınarak saklanması, geminin bir savaş taktiği olarak batırılması, tekrar yüzdürülmesi Ordu ahali tarafından tam bir dayanışma içinde gerçekleştirilmiştir. Rüsumat No: 4 olayında, o dönem kentte yaşayan Hakkı Reis olarak anılan Hakkı Gürsoy, Nezir Efendi olarak anılan Nezir Oral, Civan Ali ve Hamdi Karadeniz'in aktif rol oynadıkları belirtilmektedir. (Reşit Arif Gürsoy kişisel görüşme, 11 Haziran 2020)

Rüsumat No: 4 olayının, özellikle batırıldıktan sonra yüzdürülmesinin dünya denizcilik tarihinde benzer bir örneği yoktur. Rüsumat No: 4, 1921 yılının

¹³² Gemiye denizden su aldırma için su kesiminden aşağıya konumlandırılmış valf

Eylül ayında Giresun ilinin Eynesil ilçesinde düşman gemilerince batırılmıştır. Geminin Eynesil sahilindeki batığı 1965 yılında hurda olarak satılmış, geminin batığının bulunduğu deniz içindeki alana Karadeniz Sahil Yolu yapılmış ve batık, deniz dolgusunun altında kalmıştır. Kent kimliğine özgü bellek nesnelere olan Rüsumat No: 4 yok edilmiştir. Dolayısıyla geminin orijinaline dair görsel kayıt kısıtlıdır. Geminin görüntüsüne dair bilinen tek görsel, Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı kayıtlarındaki fotoğraftır. (Görsel 37)

Rüsumat 4 Nolu vapur

Görsel 37. Rüsumat No:4¹³³

Ancak, 18 Ekim 1937 tarihli Tan Gazetesi'nin "Kurtuluş Savaşında Deniz Kahramanları" başlıklı yazı dizisinde, "Kurtuluş Savaşı'nda Büyük İşler Gören Küçük Harp Gemileri" ifadesi ile savaşta görev yapan gemilere ait siyah beyaz bir fotoğraf yayımlandığı görülmektedir. (Görsel 38)

¹³³ www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=486&dil=1 (20.07.2020)

Görsel 38. 18 Ekim 1937 tarihli Tan gazetesinde Yayınlanan Görsel ¹³⁴

Aynı fotoğrafın “Trabzon deniz üssü milli deniz kuvvetlerinden bir grup” (Baş, 2008, s.172)“ifadesi ile “Türk Tarihinde Yavuz Zırhlısının Rolü” adlı yayında kullanıldığı görülmektedir. (Görsel 39) “Doğu Cephesi’nden Batı Cephesi’ne birlik intikallerinde Aydın Reis ve Preveze gambotları, Şahin ve Gazal vapurları yanında 4 Numaralı Rüsûmât vapuru da görev yaptı” ¹³⁵ ifadesinden de hareketle görselde bulunan gemilerden birinin Rüsumat No: 4 olabileceği düşünülmektedir.

Görsel 39. Trabzon Deniz Üssü, Savaş Gemileri ¹³⁶

¹³⁴ <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/GAZETE/> (20.11.2020)

¹³⁵ www.dzkk.tsk.tr/icerik.php?icerik_id=486&dil=1 (20.07.2029)

¹³⁶ Ersan Baş, Türk Tarihinde Yavuz Zırhlısının Rolü, Deniz Basımevi Müdürlüğü, İstanbul, 2008

Tez çalışması kapsamında geminin en son battığı Eynesil yöresinde saha araştırması yürütülmüştür. Rüsumat No: 4 konusunda araştırmalar yapan arkeolog Sinan Kılıç, Eynesil yöresi sakinlerinden Ruşen Ali ve Hasan Uzun'un gemiden kalan parçaları muhafaza ettiklerini “duyduğunu, duyurduğunu” belirtmiştir. (Sinan KILIÇ, kişisel görüşme, 8 Eylül 2020) Bu parçalardan birinin Ruşen Ali tarafından muhafaza edilen ve geminin silah tertibatına ait olduğu düşünülen 99x136,5 cm ölçülerinde metal bir levha biçiminde olduğu görülmektedir. (Görsel 40)

Görsel 40. Rüsumat No: 4'ten Kalan Metal Parça

Parçalardan diğerinin Hasan Uzun'un konutu önündeki su kuyusunun tertibatında kullanılan metal profil parçalar olduğu görülmektedir. (Görsel 41)

Görsel 41. Rüsumat No: 4'ten Kalan Parçaların Kullanıldığı Kuyu

Giresun ili Eynesil ilçesinde gemiye ait olduğu belirtilen iki adet tarihi kalıntı yerinde görülmüş, incelenmiş görsel arşiv oluşturulmuştur.

Tez çalışmasının yürütüldüğü süreçte Ordu’da sivil inisiyatiflerin çabaları ile Rüsumat No: 4 olayı hakkında kısıtlı etkinlikler düzenlendiği görülmüştür.¹³⁷ Ayrıca Ordu Valiliğince yürütülen 1. Kalkınma Çalıştayı’nı¹³⁸ takiple Rüsumat No: 4 olayına olan ilgi artmıştır. Rüsumat No: 4 olayını yaşatmak üzere Ordu Valiliği bünyesinde bir komisyon kurulmuştur.¹³⁹ Rüsumat No: 4 olayını, yazdığı yazılar ve kitaplarla dile getiren yazar ve öğretmen Hikmet Pala da söz konusu komisyonda görev almış ve Rüsumat No: 4 ile ilgili çalışmalarda Buharlı İngiliz Balıkçı Gemileri’nin konu edildiği British Steam Trawlers kataloğunda¹⁴⁰ yer alan görsel ve planlardan yararlandığını ifade etmiştir. (Hikmet PALA, kişisel görüşme, 8 Eylül 2020)

Ordu Valiliği tarafından yürütülen çalışmalarla birlikte, Ordu Belediyesi tarafından “Rüsumat Müze ve Anıt-Parkı Projesi” başlatıldığı, bu proje ile geminin replikasının yapılarak Ordu sahiline yerleştirilmesinin planlandığı bilinmektedir.¹⁴¹

¹³⁷ www.hayatgazetesiordu.com/guncel-haberleri/rusumat-no-4-yola-cikti.html (20.07.2020)

¹³⁸ www.ordu.gov.tr/ordu-1-kalkinma-calistayi-sona-erdi (20.09.2020)

¹³⁹ www.haberler.com/rusumat-no-4-un-anisi-yasatilacak-12261495-haberi/ (19.07.2019)

¹⁴⁰ www.lightmoor.co.uk/books/british-steam-trawlers/B9235 (15.11.2020)

¹⁴¹ www.ordu.bel.tr/Haber/43586/bir-destan-boyle-yazildi (26.09.2020)

ÜÇÜNÇÜ BÖLÜM

3.ÜRÜN İNCELEMESİ VE UYGULAMA ÇALIŞMALARI

3.1. Kent Kimliği ve Kültürel Tasarım Bağlamında Ürün İncelemesi

Kent kimliğini yansıtan kültürel nesne örneklerine dünyada ve Türkiye’de hediyelik eşya satışı yapan mağazalar yanında o kentlerdeki müzeler bünyesinde faaliyet yürüten müze mağazalarında rastlanmaktadır. Dünyada bilinirliği olan, kültürel ve turistik cazibe merkezi olarak anılan belirli kentlerde bulunan ve ziyaretçi sayısı yüksek olan müzeler incelendiğinde, söz konusu müzelerde sergilenen varlıklar ve eserlerden ilham alınarak objeler tasarlandığı görülmektedir.

3.1.1.Dünya Kentlerinden Örnekler

Dünyanın farklı kentlerindeki müzeler bünyesinde yer alan atölye ve mağazalar ile müzeler dışındaki, hediyelik eşya mağazalarında turistik kültürel hediyelik obje olarak ifade edilen ürünler satılmaktadır. Bu yerlerde, kente mâl olmuş ünlü sanat ve bilim insanlarından ve ayrıca, kent ile özdeşleşmiş mimari unsur, hayvan, bitki, tarımsal ürün vb. bir çok kültürel varlıktan esinlenilerek turistik objeler tasarlandığı, üretildiği görülmektedir. Müzeler ve müzelerde sergilenen eserler, buldukları kentin kimliğinin bir parçasıdır. Örneğin, Fransa’nın Paris kentindeki Louvre, Lüksemburg, Orsay, Rodin, Grand Palas vb. müzelerde sergilenen, kentin simgeleri olarak anılan eserlerden ilham alınarak objeler tasarlanmıştır. (Görsel 42-46)

E. Degas'ın ¹⁴⁶ Dansçı Heykeli

Marie-Antoinette ¹⁴⁷ Büstü

Girard ¹⁴⁸ Ahşap Bebekler

Görsel 43. Orsay Müze Mağazasında Bulunan Tasarımlardan Örnekler ¹⁴⁹

J. Reynolds ¹⁵⁰ Yılbaşı Süsü

Mucha ¹⁵¹ Temalı Pazıl

Kokulu Mum Bardağı

Görsel 44. Luxembourg Müze Mağazasında Bulunan Eserlerden Örnekler ¹⁵²

¹⁴⁶ Edgar Degas (1723 -1792) İngiliz portre ressamı

¹⁴⁷ Fransa Kraliçesi (1755-1793)

¹⁴⁸ Alexander Girard (1907-1993), sanatçı, tasarımcı

¹⁴⁹ www.boutiquesdemusees.fr/en/shops/musee-orsay/ (22.07.2020)

¹⁵⁰ 18. yy'da yaşamış İngiliz ressam

¹⁵¹ Alphonse Mucha (1860 -1939), Çek ressam ve grafik sanatçısı

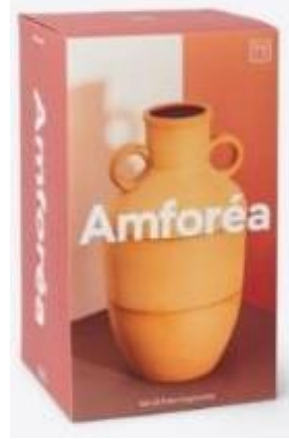
¹⁵² www.boutiquesdemusees.fr/ (24.07.2020)

Sappho¹⁵³ Portresi Desenli Defter

İstiflenebilir Kâseler

Görsel 45. Grant Palas Müze Mağazalarında Bulunan Objelerden Örnekler¹⁵⁴

Rodin¹⁵⁵'in Düşünen Adam Heykelinin Replikası

Rodin'e Ait Bir Çizimden Eesinlenilerek Tasarlanmış Tepsi

Paris Temalı Kalem Kutusu

Görsel 46. Rodin Müze Mağazalarında Bulunan Objelerden Örnekler¹⁵⁶

Paris'in kent kimliğini oluşturan; Eyfel kulesi, Paris müzelerindeki eserler, yiyecek içecekler, katedraller, kentte yaşamış ya da eserleri Paris'te sergilenen sanatçılar vb. varlıkların, turistik obje tasarımlarında kullanıldığı görülmektedir. Louvre, Lüksemburg, Orsay, Grand Palas müze mağazalarındaki hediyelik objeler, Fransa Kültür Bakanlığı'nın denetimindeki, "Réunion des musées nationaux et Grand Palais-Rmn-GP)" (Ulusal Müzeler Birliği ve Grand Palas) isimli kamu sanayi ticaret kuruluşu tarafından üretilip sertifikalandırılmaktadır.¹⁵⁷ Rodin müze

¹⁵³ Midilli Adası'nda yaşamış Yunan şair

¹⁵⁴ www.boutiquesdemusees.fr/ (24.08.2020)

¹⁵⁵ François-Auguste Rodin (1840-1917) Fransız heykeltıraş

¹⁵⁶ www.boutique.musee-rodin.fr/fr/ (24.08.2020)

¹⁵⁷ www.grandpalais.fr/en/our-museums-and-our-audiences-0 (24.08.2020)

mağazasındaki ürünler ise, Fransız Kültür Bakanlığı'na bağlı Rodin Müzesi Vakfı tarafından tescillenmektedir.¹⁵⁸

Dünyanın ekonomi ve ticaret merkezlerinden, New York'ta bulunan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin en büyük sanat müzesi olan Metropolitan Sanat Müzesi de obje tasarımlarına ilham olmuştur. Müzede sergilenen eserlerden ilham alınarak ve kentin simgeleri olan varlıklar kullanılarak, kültürel, turistik objeler üretilmiştir. (Görsel 47)

Mısır Kedisi Heykeli

Salvador Dali ¹⁵⁹ Saati

Van Gogh ¹⁶⁰ Temalı Çerçeve

Görsel 47. New York Metropolitan Sanat Müzesi Mağazasından Örnekler ¹⁶¹

Metropolitan Sanat Müzesi'nde sergilenen eserlerle birlikte müzede gerçekleştirilen etkinliklerden ilham alınarak kente özgü objeler tasarlandığı ve bunlar için kataloglar hazırlandığı görülmektedir.

¹⁵⁸ www.musee-rodin.fr/fr/le-musee-rodin/respect-du-droit-moral (24.08.2020)

¹⁵⁹ Salvador Dali (1904 - 1989), sürrealist ressam

¹⁶⁰ Vincent Willemvan Gogh, Hollandalı ressam

¹⁶¹ www.store.metmuseum.org (25.07.2020)

Görsel 48. Metropolitan Sanat Müzesi, 14 Yaşında Küçük Dansçı Heykeli ¹⁶²

Görsel 48’te, müzenin hediyelik ürün kataloğunda yer alan objeler arasında, Edgar Degas’ın (1834-1917) “La Petite Danseuse de quatorze ans” (Ondört Yaşında Küçük Dansçı) heykelinden esinlenilerek üretilmiş bir obje görülmektedir. Bu eser ve eseri üreten sanatçı Paris’te yaşamış ve eserlerini bu kentte üretmiştir. Benzer bir hediyelik obje (Görsel 43) Paris Orsay Müzesi’ndeki hediyelik eşya mağazasında da bulunmaktadır. Söz konusu objenin Paris kent kimliğinin bir parçası olması beklenirken New York Metropolitan Sanat Müzesi’ndeki etkinlikten hareketle, New York kenti ile de ilişkili bir obje olarak yorumlandığı görülmektedir.

Bu ve benzeri sanatsal eserlerden ilham alınarak tasarlanan objelerin sergileme ve etkinlikten dolayı diğer kentlerin de kimliği ile ilişkili ürünler haline geldiği görülmektedir. Sanatçıların ve eserlerinin kentleri, ülkeleri aşan evrensellekte değere sahip olmaları, birden çok kentte düzenlenen sanatsal etkinliklerin konusu olmalarını da beraberinde getirmektedir. Bu durum kentin yüklendiği, sanat kenti, etkinlik kenti vb. işlevler üzerinden kent kimliği sunumuna örnek verilebilir. Sanatçıların ve eserlerinin yenilikçi kültürel ürünler olarak yorumlanmasının ve sunulmasının, kentlerin işlevlerinin sanat kenti, etkinlik kenti vb. biçimde çeşitlenmesini sağlayabildiği görülmektedir.

¹⁶² www.store.metmuseum.org/degas-little-dancer-sculpture-degassculpture (25.07.2020)

Dünyanın en büyük turizm fuarının gerçekleştirildiği Almanya'nın Berlin kentindeki müzeler adası olarak da bilinen kompleks yapı içinde bulunan devlet müzelerinde bir çok eser sergilenmekte ve etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Berlin devlet müzelerinden, Bode Müzesi'nde sergilenen eserlerden ve gerçekleştirilen etkinliklerden hareketle hediyelik, kültürel, turistik objelerin üretildiği görülmektedir. (Görsel 49)

Berlin Temalı Kupalar

Merian¹⁶³ Eserlerinden İlhamla Üretilmiş Çanta

Berlin Temalı Defter

Berlin Ayısı¹⁶⁴

Boyama Kitabı

Görsel 49. Berlin, Bode Müze Mağazasındaki Objelerden Örnekler¹⁶⁵

Berlin kentini temsil eden varlıklardan biri de Ampelmann'dır. 1990 yılında Doğu Almanya ile Batı Almanya'nın birleşmesi öncesi, Batı Almanya'da trafik lambalarında sade insan görseli kullanılırken, Doğu Almanya'da fötr şapkalı bir erkek simgesi kullanılmaktaydı. Bu simge Ampelmann adı ile anılmaktadır.

¹⁶³ Maria Sibylla Merian (1647 - 1717), İsviçre doğumlu Alman bilim insanı ve doğa ressamı

¹⁶⁴ Berlin'in eyalet ve şehir sembolü olan ayı (Berliner Bär)

¹⁶⁵ www.smb-webshop.de/ (25.07.2020)

Görsel 50. Ampelmann (Trafik Işığı Adamı) ¹⁶⁶

Almanya’da kullanılan ilk trafik işaretçisi Berlin’de 1924 yılında kullanılan “Ampelmann” figürü olmuştur. (Görsel 50) Doğu Almanya'ya ait simgelerden biri olan bu varlık Berlin Duvarı'nın yıkılmasından bir süre sonra popüler bir hediyelik eşya haline gelmiştir (Heckhausen, 1997). Kentsel kimliğe özgü varlıkların korunması ve yorumlanması örneği de olan bu yenilikçi tasarımların, Ampelmann mağazalarında sunulduğu görülmektedir. (Görsel 51)

Rozet

Oyun Kartları

Çikolata

Görsel 51. Ampelmann Simgesinden Üretilen Hediyelik Objeler¹⁶⁷

Dünyanın en fazla turist çeken kentlerinden biri olan Londra’da da, kentte bulunan British Museum’da sergilenen eserlerden ilham alınarak ve kentin simgeleri olan varlıklar kullanılarak turistik objeler üretilmiştir. Bu örneklerde,

¹⁶⁶ www.ampelmann.de/marke-mit-geschichte/die-geschichte-der-fussgaengerampel/ (20.10.2020)

¹⁶⁷ www.ampelmannshop.com (25.07.2020)

Londra kent kimliğini simgeleyen çift katlı otobüs, telefon kulübesi, Kraliçe Elisabeth vb. birçok kültürel varlık turistik-hediyelik objeye yansıtılmıştır. (Görsel 52, 53)

Hermes ¹⁶⁸ Büstü

Kraliçe 2. Elizabeth ¹⁶⁹ Temalı
Çay kutusu

British Museum Cep Aynası

Görsel 52. İngiltere British Museum Müze Mağazasındaki Objeler ¹⁷⁰

Londra Otobüsü Temalı Kupa

Telefon Kulübesi
Temalı Kumbara

Londra Metrosu Temalı
Fırın Eldiveni

Görsel 53. Londra'yı temsilen üretilen objeler ¹⁷¹

¹⁶⁸ Antik Yunan tanrısı

¹⁶⁹ Birleşik Krallık Kraliçesi Elizabeth Alexandra Mary Windsor (1926). 1956 yılında tahta çıkmıştır ve halen tahtta

¹⁷⁰ www.britishmuseumshoponline.org/ (25.07.2020)

¹⁷¹ www.coolbritannia.com (25.07.2020)

3.1.2. Türkiye’den Örnekler

Türkiye’de kültür ve turizm faaliyetleri konusunda politika belirleyici kamu kurumu olan Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından geleneksel el sanatlarının araştırılması, geliştirilmesi ve üretiminin desteklenmesi amacıyla 2005 yılında, Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar Müdürlüğü (GES) kurulmuştur.¹⁷² Bu kuruluş, geleneksel el sanatları kapsamında üretim yapan usta ve sanatçılara, girişimcilere, tasarımcılara, üniversitelere vb. kişi ve kurumlara destek sağlamak üzere Kültür Bakanlığı, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü bünyesinde oluşturulmuş bir kamu girişimidir. Tasarım disiplini ile desteklenen el sanatları ürünlerinin katma değeri olan kent kimliği ile ilişkili ürünlere dönüşmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, Türkiye’de bulunan kültürel varlıkların yorumlanması sonucu üretilen ürünlerin GES mağazalarında sergilendiği görülmektedir. Bu ürünler, Türkiye’deki birçok kentin kültürel kimliği ile ilişkili özel tasarım ürünlerdir. (Görsel 54)

Kâğıt Tutacağı

Cam Dekoratif Obje

Ege Kitre Bebek ¹⁷³

Geyik Figürlü Güneş Kursu ¹⁷⁴

Mevlana Temalı Rölyef

Deri Osmanlı Postalı

Görsel 54. GES, Mağazalar Müdürlüğü Objelerinden Örnekler ¹⁷⁵

¹⁷² www.ges.gov.tr/tr/hakkimizda

¹⁷³ Belli bir dönemin yöresel kültürünü yansıtan kıyafetler giydirilmiş el yapımı bebek

¹⁷⁴ Anadolu medeniyetlerinden Hatti Dönemi’nde (M.Ö. 2500-2000) güneşi temsilen kullanılan semboldür

¹⁷⁵ www.ges.gov.tr (25.09.2020)

Türkiye'nin en büyük ve kozmopolit kentlerinden biri olan İstanbul, tarihi doğal ve kültürel varlıkları ile kültür turizm faaliyetlerinin yoğunlaştığı kentlerden biridir. "Hediyem İstanbul", 2013 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde, İstanbul temalı hediyelik eşya tasarlamak, üretmek ve pazarlamak amacıyla oluşturulmuş bir markadır.¹⁷⁶ Hediyem İstanbul markası ile İstanbul'a özgü yenilikçi ürünler geliştirilmiştir. (Görsel 55)

İstanbul Temalı Çanta

İstanbul Temalı Kupa

İstanbul Martısı Fincan

İstanbul Temalı Defter

Anahtarlık

Hürrem¹⁷⁷ Biblo

Görsel 55. Hediyem İstanbul, Hediyelik Objeler¹⁷⁸

İstanbul ile ilgili obje tasarımları geliştiren kurumlardan bir diğeri de İstanbul Modern Sanat Müzesi'dir. 2004 yılında kurulan çağdaş sanat müzesi girişimi, disiplinlerarası etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca müzedeki

¹⁷⁶ www.kultur.istanbul/hediyem-istanbul (25.10.2020)

¹⁷⁷ Osmanlı İmparatorluğu'nun onuncu padişahı I. Süleyman'ın eşi olan sultan

¹⁷⁸ www.istanbulkitapcisi.com/hediyelik/marka/hediyem-istanbul (25.07.2020)

eserlerden, etkinliklerden ve İstanbul'un simgeleri olan varlıklardan esinlenilerek İstanbul kent kimliğini temsil eden objeler geliştirilmektedir. (Görsel 56)

Ara Güler¹⁷⁹ Fotoğraflarından
5'li Kartpostal

İstanbul Temalı Sürahi
Bardak

Salacak Serçeleri¹⁸⁰

Görsel 56. İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Temalı Objeler¹⁸¹

İstanbul'a özgü varlıkların ve kentte sergilenen eserin ilham kaynağı olduğu özgün hediyelik eşya tasarımları geliştiren müzelerden biri de, 2005 yılında Sunay Akın¹⁸² (1962-) tarafından kurulmuş olan İstanbul Oyuncak Müzesi'dir. (Görsel 57) Bu tasarımlar arasında, müze koleksiyonundan esinlenilerek yapılmış resimlerin yer aldığı, ıslak imzalı Sunay Akın şiirlerinden oluşan tuvaler dikkat çekmektedir. (Görsel 58)

İstanbul Şehir Hatları Vapuru

Köpenick Yüzbaşı¹⁸³ Temalı Defter ve Kupa

Görsel 57. İstanbul Oyuncak Müzesi Mağazası'ndaki Ürünlerden Örnekler¹⁸⁴

¹⁷⁹ "İstanbul'un Gözü" olarak da bilinen dünyaca ünlü bir foto muhabiridir

¹⁸⁰ Tasarımcı Meral Değer (1960-)

¹⁸¹ www.istanbulmodernmagaza.com/ (25.07.2020)

¹⁸² Türk şair, yazar ve koleksiyoner

¹⁸³ Almanya'ya heykelini diktiren bir dolandırıcı

¹⁸⁴ www.istanbuloyuncakmuzesi.com/pages/i%CC%87om-magaza (25.07.2020)

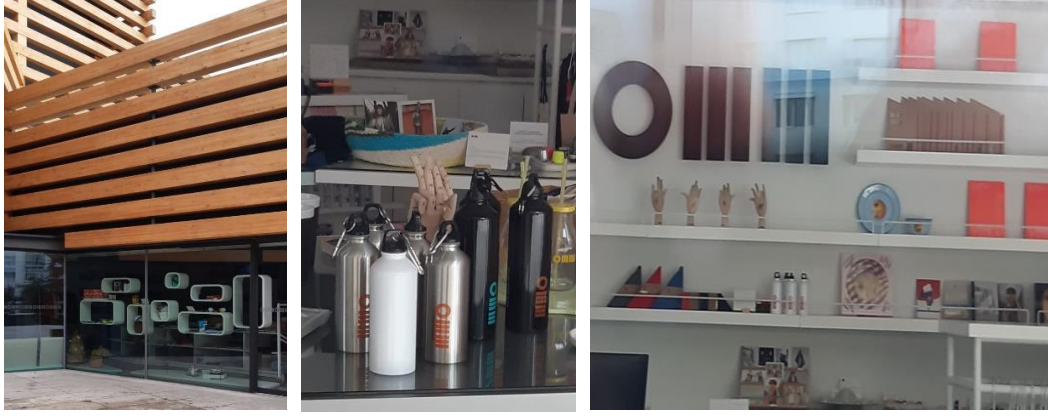
Görsel 58. Sunay Akın Şiirleri Temalı Tuvaller ¹⁸⁵

İstanbul Oyuncak Müzesi'nde dünyanın farklı yerlerinde bulunan orijinal oyuncaklar bir araya getirilmiştir. Hikâyesi de olan oyuncaklardan esinlenilerek hediyelik objelerin tasarlandığı görülmüştür. Görsel 57'te görülen Köpenick Yüzbaşısı temalı objelere konu olay¹⁸⁶ Berlin'de gerçekleşmiştir. Söz konusu olay İstanbul kenti ve kimliği ile doğrudan ilintili olmamakla birlikte, müze mağazasında yerini almıştır. Bu durum, kentin yüklendiği sanat kenti, etkinlik kenti vb. işlevler üzerinden kent kimliği sunumunun yorumlanabileceğini gösteren örneklerden biridir.

Eğitim-kültür kenti olarak sunulan ve anılan Eskişehir'in Odunpazarı semtinde bulunan, Odunpazarı Modern Müze, (OMM) Odunpazarı Modern Sanat Vakfı tarafından yönetilmektedir ve 2019 yılında faaliyetlerine başlamıştır. Müze bünyesinde bulunan hediyelik eşya mağazasında kentin kültür ve sanat kenti işlevi bağlamında üretilen hediyelik objeler tasarlanıp üretilmektedir. (Görsel 59) Biri müzenin içinde, diğeri avlusunda olmak üzere iki mekâna yayılmış olan müze mağazasında müzenin kalıcı koleksiyonundan esinlenilerek tasarlanan ürünler bulunmaktadır.

¹⁸⁵ www.istanbuloyuncakmuzesi.com/pages/i%CC%87om-magaza (25.07.2020)

¹⁸⁶ www.listelist.com/yuzbasi-kopenick/ (30.10.2020)

Görsel 59. Odunpazarı Modern Müze Mağazası ¹⁸⁷

Ankara, konumuyla Anadolu coğrafyasında hüküm süren birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Cumhuriyet Türkiye'sinin başkenti olmasının yanı sıra, tarihi ve kültürel varlıklarıyla ve kentsel-turistik faaliyetlerin yoğun olduğu bir il olarak da Türkiye örnekleri arasında çok önemli bir yere sahiptir. Ankara'da bulunan Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde, Anadolu'nun arkeolojik eserleri kronolojik olarak sergilenmektedir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi bünyesindeki mağazada, müzedeki eserlerden ve Ankara kentini temsil eden simgelerden esinlenilerek üretilmiş olan hediyelik objeler bulunduğu görülmektedir. (Görsel 60)

Görsel 60. Anadolu Medeniyetleri Müze Mağazası ¹⁸⁸

Türkiye'de son yıllarda kentlerin temsili için sembol ürünlerin tasarlanmasına yönelik faaliyetler yürütülmektedir. Belediyeler, valilikler, üniversiteler, kalkınma ajansları vb. kurumlar tarafından yürütülen bu faaliyetler

¹⁸⁷ www.omm.art/tr/detay/omm-dukkan (25.01.2021)

¹⁸⁸ Şahin Kamber kişisel arşiv 2019

genellikle, kent kimliği bağlamında logo, afiş, hediyelik-kültürel obje vb. tasarım yarışmalarından ibarettir.¹⁸⁹ Türkiye genelinde hediyelik kültürel obje tasarım yarışmaları düzenleyen kurumlardan olan Bölgesel Kalkınma Ajansları, yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak ¹⁹⁰ amacıyla “5449 Sayılı Kanun” ¹⁹¹ ile kurulmuştur. Türkiye genelinde 81 kenti kapsayan 26 Bölgesel Kalkınma Ajansı bulunmaktadır (Erbaş, 2014).

Ankara, Afyonkarahisar, Çukurova, Hasankeyf, Safranbolu, Kastamonu, Bandırma, Kırıkkale, Zonguldak, Giresun, vb. ilçe ve kentlerin temsili amacıyla sembolik eşya tasarım yarışmaları düzenlendiği görülmektedir.

Bölgesel kalkınma ajanslarının önderlik ettiği yarışma örneklerinden olan Serhat Kalkınma Ajansı Kars Hediyelik Eşya Yarışması’nı (Görsel 56), Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı da Kastamonu Hediyelik Eşya Yarışması’nı düzenlemiştir. Bu yarışmalarda dereceye giren ve hediyelik ürün olarak üretilmesi onaylanan örnekler görsel 61 ve 62’de görülmektedir. Tasarım disiplini bağlamında ele alınması halinde üzerinde çok tartışılabilir olan bu ürünler, “söz konusu illeri temsil etmeye uygun mudur?” sorusunu gündeme getiren çarpıcı örnekler arasındadır.

Birinci Olan Ürün (Karda Kayan Lezzetler)

Kars Peynir Seti, İkinci Olan Ürün

Görsel 61. Kars Hediyelik Eşya Tasarım Yarışması, Derece Alan Ürünler ¹⁹²

¹⁸⁹ www.tasarimyarismalari.com (25.07.2020)

¹⁹⁰ www.doka.org.tr/kurumsal_hakimizda-TR.html (13.11.2020)

¹⁹¹ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5449.pdf (13.11.2020)

¹⁹² www.serka.gov.tr/serka-yayinlari/serka-hediyelik-esya-tasarim-yarismasi-sonuclari-aciklandi/ (13.11.2020)

Ahşap Yemek Seti, Birinci Olan Ürün

Ayaklı Köşe Saati

Görsel 62. Kastamonu Hediyelik Eşya Tasarım Yarışması, Derece Alan Ürünler¹⁹³

Ankara Kalkınma Ajansı tarafından ilki 2017, ikincisi ise 2019 yılında düzenlenen “Ankara Temalı Ürün Tasarımı Yarışması” kapsamında dereceye giren eserler turistik-hediyelik eşya olarak üretilmiştir. (Görsel 63)

¹⁹³ www.kuzka.gov.tr/basinda-detay.asp?H=1168&Haber=kastamonu-hediyelik-esya-tasarim-yarismasi-sonuclandi (13.11.2020)

Ankara Keçisi Temalı Takı

Ankara Temalı Tişört

Ankara Temalı Kupa

Ankara Kedisi Temalı Çanta

Görsel 63. Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara Temalı Objeler ¹⁹⁴

Kalkınma ajanslarından Ahiler Kalkınma Ajansı tarafından 2011 yılında “Hediyelik Eşya ve El Sanatları Çalıştayı” düzenlenmiştir.¹⁹⁵ Ahiler Kalkınma Ajansı bölgesindeki kentler için ¹⁹⁶ el sanatlarına yönelik kursların düzenlenmesi, ürünlerin çeşitlendirilmesi ve markalaşmanın sağlanması vb. çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Verilen tüm bu yarışma örneklerinde, derece alan ürünlerin kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında kente olan etkisinin ölçülmesi ve değerlendirilmesine ve/veya seçici jüri üyelerinin tasarım altyapılarına dair herhangi bir veri ise bulunmamaktadır. Bu durum, ajansların tasarım yarışmalarına, kentsel kalkınma bağlamında salt birer etkinlik olarak yaklaştıklarını düşündürmektedir.

¹⁹⁴ Ankara Temalı Ürün Tasarım Yarışması Ürün Katoloğu, 2019

¹⁹⁵ www.ahika.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ahika_2011_nevsehir-hediyelik-esya-ve-el-sanatlar-calistayi-raporu.pdf (13.11.2020)

¹⁹⁶ Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde

3.2.Uygulama Çalışmaları

Ordu kentinde bulunan varlıklarından; Kurul Kalesi buluntuları, Yason Burnu alanı ve Rüsumat No: 4 olayının kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında özgün tasarımlar için kullanılmaya uygun olduğu düşüncesinden hareketle uygulama çalışmaları bu üç varlık kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

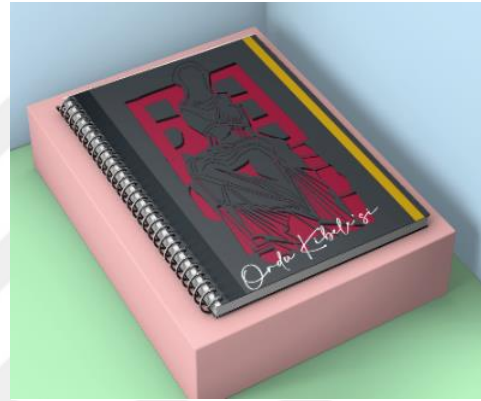
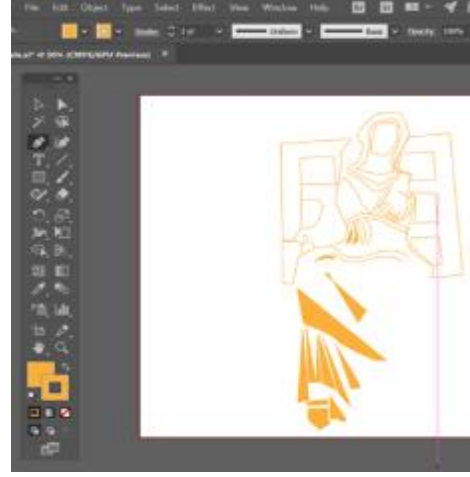
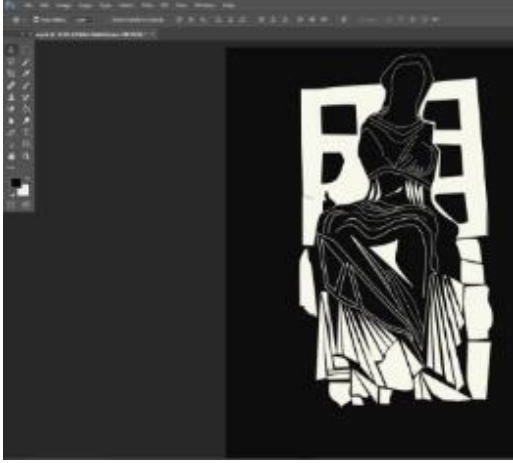
3.2.1. Ordu Kibele'si Temalı Tasarımlar

Ordu kenti sınırları içinde bulunan Kurul Kalesi arkeolojik kazı alanı, Karadeniz Bölgesi'nde en uzun süreli kazı çalışması yapılan alandır. Burada bulunan Kibele heykeli Karadeniz Bölgesi'nde bulunan tek Kibele heykelidir. (ayrıca bkz. S.55-56) 2020 yılı itibariyle alanda kazılar devam etmekte olup son olarak, kilden yapılmış, çeşitli ebatlarda büst ve masklar bulunmuştur.¹⁹⁷

Tez kapsamında, genel olarak Kurul Kalesi buluntularının özelde ise Kibele heykelinin kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında obje tasarımlarında kullanılması önerilmektedir. Kurul Kalesi buluntularından Kibele heykelinin kültürel, turistik, hediyelik obje tasarımları geliştirmek için kullanılabilir olduğu düşüncesinden hareketle, heykelin orijinaline ait görseller, buluntular hakkında yazılan bilimsel makaleler ve yapılan haberlerden yararlanılarak "Ordu Kibele'si" temasıyla Adobe Illustrator ve Adobe Photoshop programları kullanılarak defter tasarımları gerçekleştirilmiştir. (Görsel 64)

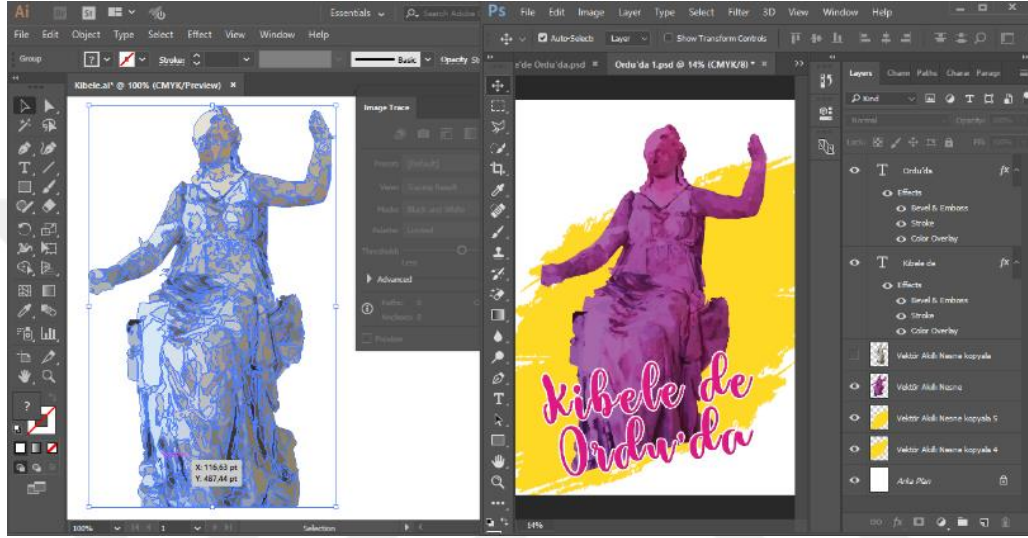
İlk çağlara özgü inancın simgesi olan Kibele formu, pek çok kültürde bilinen, kült bir nesnedir. Önerilen tasarımda Ordu kenti vurgusunun öncelikli olmasına özen gösterilmiştir. "Ordu Kibele'si" ve "Kibele de Ordu'da" sloganları ile Ordu kentine atıfta bulunulmuştur. Figürün kent imgesinin önüne geçmemesi ve Ordu kentini vurgulayan sloganın dengeli olması hedeflenmiştir. Tasarımda çizgisel ve geometrik biçim tercih edilmiştir. Renk karmaşasından kaçınılarak hediyelik objeler üzerinde belirgin olması hedeflenmiştir. Tasarım hediyelik obje biçimlerinden defter üzerine uygulanmıştır. Giydirme işlemi için çevrimiçi "mock up" aracından yararlanılmıştır.

¹⁹⁷ https://twitter.com/kazilar_/status/1331144543857762304/photo/2 (29.11.2020)

Görsel 64. Ordu Kibele'si Temalı Tasarım ve Defter Üzerine Uygulama

Bir diğerk tasarımda Kibele heykelinin konservasyon sonrası paylaşılan kısıtlı görsellerinden biri kullanılmıştır.¹⁹⁸ Görsel Adobe Illustrator programı kullanılarak vektörel biçime dönüştürülmüştür. Vektörel biçim üzerinde Adobe Photoshop programı filtreleri uygulanmıştır. “History of Alabama” yazı karakteri ile “Kibele de Ordu’da” sloganı tasarıma yerleştirilmiştir. Tasarım hediyelik obje biçimlerinden kupa üzerine uygulanmıştır. Giydirme işlemi için çevrimiçi “mock up” aracından yararlanılmıştır. (Görsel 65)

Görsel 65. Kibele de Ordu’da Temalı Tasarım ve Kupa Üzerine Uygulama

¹⁹⁸ www.facebook.com/photo/?fbid=2766392833628978&set=a.1555183568083250 (10.11.2020)

Bir diğerk tasarımda malzeme olarak kil çamuru kullanılmıştır. Farklı boyut ve biçimlerde çalışılan kil modellerin, asetat ve silikon malzemeler kullanılarak kalıbı oluşturulmuştur. Oluşturulan kalıp kullanılarak alçı, beton tozu, taş tozu vb. farklı malzemelerle tasarımlar çoğaltılmıştır ve Ordu Kibele’si temalı objeler elde edilmiştir. (Görsel 66) Ürünün farklılaştırılması, çeşitlendirilmesi ve Ordu kentine özel hale getirilmesi amacıyla Ordu sahillerinde bulunan Ordu kumu olarak bilinen manyetik siyah kum¹⁹⁹ kullanılan malzemeler içine katılmıştır.

Görsel 66. Ordu Kibele’si Farklı Boyutlarda Heykeller

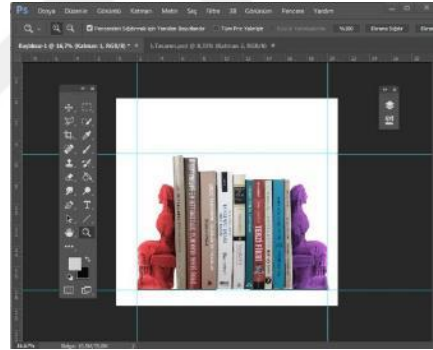
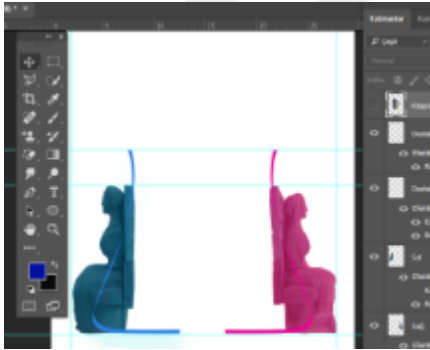
Ordu Kibele’si teması ile üretilen obje için, Kültür Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü’ne,“İsteğe Bağlı Kayıt Tescil Başvurusu” yapılmıştır. Söz konusu tasarım çalışması “Ordu Kibele’si” adı ve 2019/2414 numarası ile tescillenmiştir. (Görsel 67)

¹⁹⁹ Manyetit, kobalt demir gibi elementler barındıran alternatif tıp tedavisinde kullanılan siyah kum

Görsel 67. Kil Çamuru, Ordu Kibele'si ve Tescil Belgesi

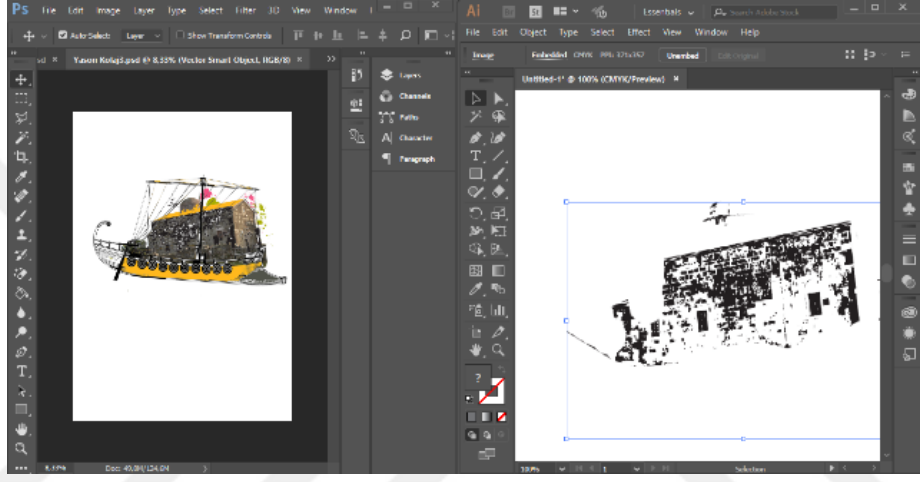
Ürünlerin görselleri ile photoshop programında deneysel çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Photoshop programı ile düzenlenen görseller ile kitap desteği tasarımı yapılmıştır. (Görsel 68)

Görsel 68. Ordu Kibele'si Temalı Kitap Desteği Tasarımları

3.2.2. Yason Burnu Temalı Tasarımlar

Yason Burnu alanı, Ordu kentinin önemli ve özgün varlıklarından biridir. Tez kapsamında, genel olarak Yason Burnu alanı özelde ise alanda bulunan kilise ile Agonotlar Efsanesinde konu edilen Argo gemisinin kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında obje tasarımlarında kullanılması önerilmektedir. “Yason, Argonotlar” ve “Argonotlar da Ordu’da temalarıyla, Adobe Illustrator ve Adobe Photoshop programları ile tasarımlar gerçekleştirilmiştir. Tasarım için alanda çekilen fotoğraflar ile Argo gemisini temsilen oluşturulan gemi çizimi kullanılmıştır.

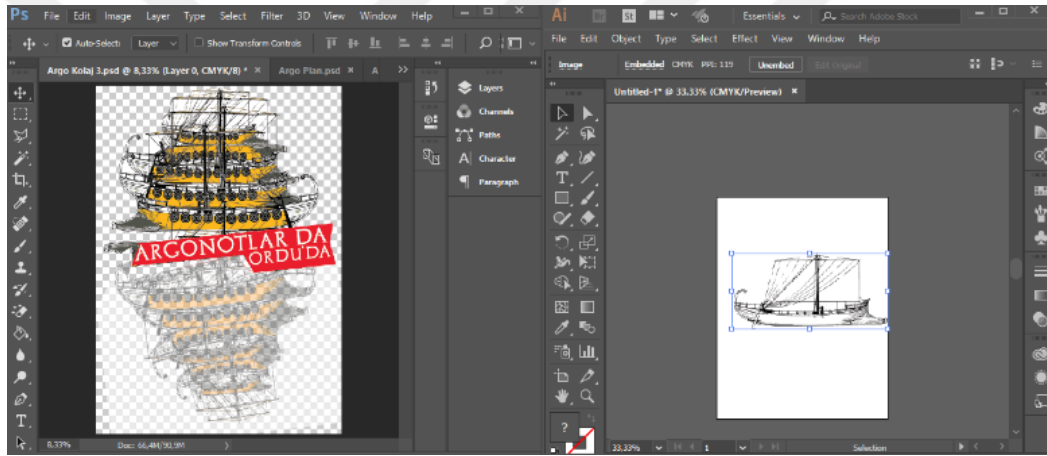

Görsel 69. Yason Argonotlar Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması

Görseller Adobe Illustrator programı kullanılarak vektörel biçime dönüştürülmüştür. Vektörel biçim üzerinde Adobe Photoshop program filtereleri

uygulanmıştır. “Amalfi Coast” yazı karakteri ile “Yason’ ve “Argonotlar” yazıları yerleştirilmiştir. Tasarım hediyelik obje biçimlerinden tişört ve bez çanta üzerine uygulanmıştır. Giydirme işlemi için çevrimiçi “mock up” aracından yararlanılmıştır. (Görsel 69)

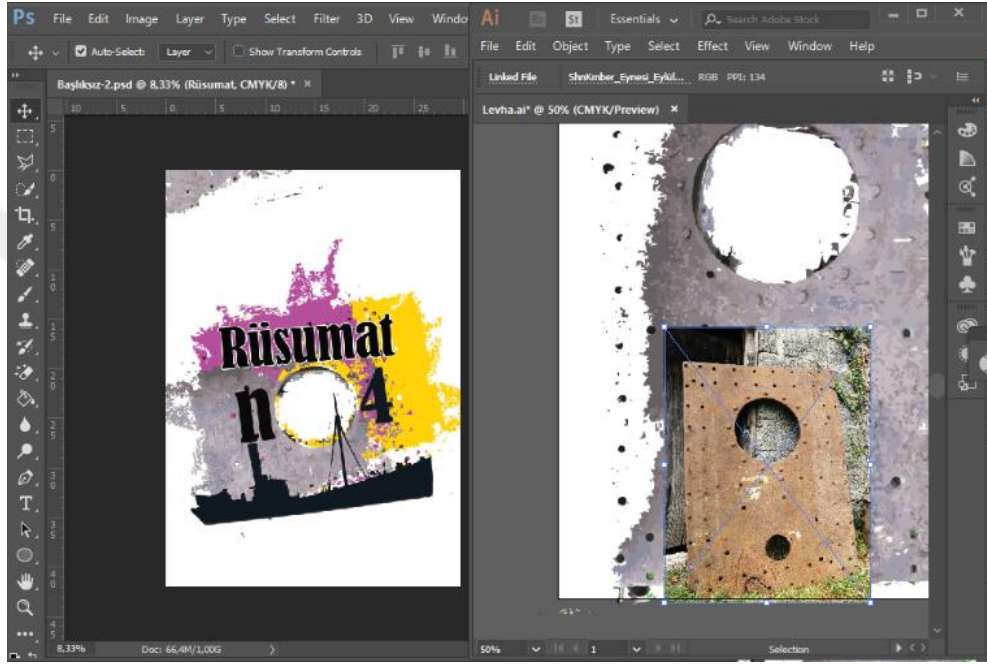
Bir diğer tasarımda Yason burnu ile birlikte anılan Argonotlar efsanesindeki Argo gemisine ait çizim kullanılmıştır. Görsel Adobe Illustrator programı kullanılarak vektörel biçime dönüştürülmüştür. Vektörel biçim üzerinde Adobe Photoshop program filtreleri uygulanmıştır. “Archeologicaps” yazı karakteri ile “Argonotlar da Ordu’da” sloganı tasarıma yerleştirilmiştir. Tasarım hediyelik obje biçimlerinden kupa, çanta, termos üzerine uygulanmıştır. Giydirme işlemi için çevrimiçi “mock up” aracından yararlanılmıştır. (Görsel 70)

Görsel 70. Argonotlar da Ordu'da Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması

3.2.3. Rüsumat No: 4 Temalı Tasarımlar

Rüsumat No: 4 olayı Ordu kentine özgü tarihi, kültürel varlıklardan biridir. Bu varlığın kentsel kimlik göstergesi olan hediyelik obje biçiminde sunulması amacıyla tasarımlar oluşturulmuştur.

Görsel 71. Rüsumat No: 4 Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması

Tasarım için Rüsumat No: 4 ile ilgili toplanan bilgiler ve görsellerden yararlanılmıştır. Tasarımda Rüsumat No: 4 gemisi silüeti, gemiden kalan metal parçanın fotoğrafı ile birlikte kullanılmıştır. Görseller, Adobe Illustrator programı

ile vektörel çizime dönüştürülmüştür. Çizime Adobe Photoshop program filtereleri uygulanarak kolaj çalışması elde edilmiştir. Rüsumat No: 4 yazısında “Bernard MT Condensed” yazı biçimi kullanılmıştır. Geminin parçası olan metal levha üzerindeki boşluk “O” karakteri yerine kullanılarak görsele vurgu yapılmıştır. Tasarım hediyelik obje biçimlerinden kupa ve çerçeveli poster üzerine uygulanmıştır. Giydirme işlemi için çevrimiçi “mock up” aracından yararlanılmıştır. (Görsel 71)

Bir diğer tasarımda, Rüsumat No: 4 gemisi silüeti, gemiden kalan parçanın fotoğrafı, Rüsumat No: 4 olayının yaşandığı döneme ait eski bir Ordu fotoğrafı,²⁰⁰ ve 1937 yılında Rüsumat No: 4 olayını anlatan gazete haberine ait görsel²⁰¹ birlikte kullanılmıştır. Görseller Adobe Illustrator programı kullanılarak vektörel biçime dönüştürülmüştür. Vektörel biçim üzerinde Adobe Photoshop program filtereleri uygulanmıştır.

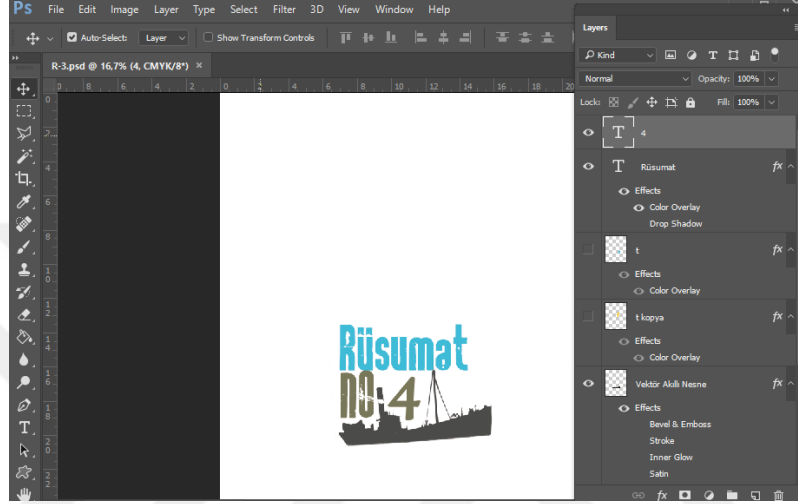

Görsel 72. Ordu'nun Batmayan Gemisi Temalı Tasarım ve Ürün Uygulaması

²⁰⁰ <http://www.eskiturkiye.net/3151/1930larda-tasbasi-kilisesi-ordu> (01.12.2020)

²⁰¹ www.nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/GAZETE/tan/ (01.11.2020)

“Armonioso” yazı karakteri ile “Rüsumat No: 4” yazısı ve Ordu’nun Batmayan Gemisi” sloganı tasarıma yerleştirilmiştir. Tasarım hediyelik obje biçimlerinden defter ve kupa üzerine uygulanmıştır. Giydirme işlemi için çevrimiçi “mock up” aracından yararlanılmıştır. (Görsel 73)

Görsel 74. Rüsumat No: 4 Temalı Ürün Uygulamaları

Bir diğer tasarımda, Rüsumat No: 4 gemisi silüeti ve “Rüsumat No: 4” yazısı birlikte kullanılarak sade bir tasarım elde edilmiştir. Tasarım hediyelik obje biçimlerinden kupa ve çanta üzerine uygulanmıştır. Giydirme işlemi için çevrimiçi “mock up” aracından yararlanılmıştır. (Görsel 74)

BULGULAR, SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bulgular

Ordu'da hediyelik eşya mağazalarında, el sanatları ve yöresel ürün pazarlarında hediyelik objelere rastlanmaktadır. Kentte yeterince müze olmadığı için müzeler bünyesinde olması beklenen hediyelik obje mağaza ve butikleri de bulunmamaktadır.

Ordu kentinde; Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Ordu Valiliği, Ordu Belediyesi, Ordu Kültür Müdürlüğü gibi kamu kurumları tarafından hazırlanan ve kente ait varlıkları kapsayan envanter çalışmaları olduğu görülmüştür. Ancak envanteri oluşturulan varlıkların kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında kültürel obje tasarımına ve üretimine konu edilmediği görülmektedir.

Ordu'da el sanatları ustaları tarafından bakır, ahşap vb. malzemeler kullanılarak kent kimliğini temsil eden objeler üretilmektedir. Kentin el sanatları potansiyeli ve kültürel altyapısı obje tasarımlarında kullanılabilir ve geçmiş birikimler günümüze aktarılabilir durumdadır. Ancak bu konuda kurumsal bir girişim olmadığı görülmektedir. Ordu'da, kent kimliği bağlamında yürütülen kısıtlı çalışmaların bütüncül olarak kenti kapsamadığı veya sürdürülemediği görülmektedir.

Ordu'da son yıllarda tarihi, doğal ve kültürel varlıklara yönelik yenileme koruma, restorasyon vb. çalışmalara ağırlık verildiği, ancak kentsel bellek mekan ve nesnelere de olan varlıkların 'dönüştürüldüğü' ve kentle olan ilişkilerinin zedelendiği görülmektedir.

Tez kapsamında yapılan saha araştırması ve örnek ürün incelemelerinde henüz Rüsumat No: 4 olayı ve Yason burnu alanı ile ilgili tasarım ve obje örneklerine rastlanmamıştır. Bununla birlikte Kurul Kalesi buluntularından ve Kibele heykelinden esinle "Kybele" markası ile çikolata üretimi yapıldığı görülmüştür. Ancak bu örnekte, Kibele olgusunun bir gıda ürünü olarak "butik çikolata" işlevi ve algısı, Ordu kent kimliği vurgusunun önüne geçtiği görülmektedir.

Sonuçlar

Kent ve kent kimliği, farklı disiplinleri kapsar nitelikte ve kuramsal düzeyde araştırmalara konu edilen kavramlardır. Kent kimliği kurgulama süreçlerinin, kimi kentlerde marka kent yaklaşımı kapsamında yürütüldüğü ve bu kapsamda hediyelik objeler de dahil olmak üzere kenti temsilen simgesel nesnelere üretilmektedir. Kültürel ve turistik faaliyetleri ile öne çıkan, bilinirliği olan kentlerde kent kimliği göstergesi olarak sunulan hediyelik objeler kente ait varlık ve etkinliklerden ilham alınarak üretilmektedir.

Dünyada bu objelere genellikle, hediyelik eşya mağazalarında rastlanmakla birlikte, tasarım disiplinleri bağlamında iyi örnekleri müzeler bünyesinde faaliyet yürüten müze mağazalarında bulunmaktadır. Ayrıca bu objelerin müzeler bünyesindeki kuruluşlar aracılığı ile tescillenerek korunmaktadır.

Türkiye’de genellikle Kültür Bakanlığı, belediyeler, ajanslar, sanat galerileri, hediyelik eşya mağazaları vb. kurumlar tarafından objeler geliştirildiği görülmekte, müzelerin hediyelik eşya butiklerinde de bu tür ürünler bulunmaktadır. Türkiye’de ayrıca hediyelik eşya tasarımına yönelik olarak kalkınma ajansları ve belediyeler gibi kurumlar tarafından tasarım yarışmaları düzenlenmektedir. Yarışmaların kentsel bir etkinlik olarak değerlendirildiği, üretilen bazı objelerin etkisinin kent kimliği ve tasarım disiplinleri bağlamında ölçülmediği görülmektedir.

Öneriler

Kent kimliği göstergesi ürünler için genel olarak tasarım disiplinlerinden özelde ise grafik tasarım disiplininden yararlanıldığı görülmektedir. Grafik tasarım disiplinin kendine özgü dili ve etkin iletişimsel boyutu kentlerin görünür kılınması ve bu görünürlüğü sürekliliğinin sağlanması bakımından önemlidir.

Kentlerin semboller ve sloganlar üzerinden sunulmasına konu somut örneklerin grafik tasarım disiplininden yararlanarak üretilmesi mümkündür. Günümüzde görsel iletişim tasarımı yoluyla mesaj içeren ürünlere rağbetin arttığı görülmektedir. Kent kimliğinin doğru kurgulanması ve sunulması açısından grafik tasarım disiplinin bilimsel ve estetik yaklaşımı dikkate alınmalıdır. Bu nedenle kent

yönetimine konu kurumsal otoritelerin grafik tasarım uzmanlarının bilgi ve deneyimlerinden yararlanması gerekmektedir.

Ordu ilinde, envanteri oluşturulan varlıkların kent kimliğini sunma potansiyeline rağmen obje tasarımlarına yansıtılmadığı, mevcut objelerin ise komşu kentlerdeki objeler ile benzeştiği görüldüğünden, söz konusu ürünlerin yenilenecek özgün ürünlere dönüştürülmeleri gerekmektedir.

Kent kimliği kurgusu ve sunumunda, kişi ve kurumların öz deneyimlerinden ziyade kentin tüm kesimlerini kapsayan deneyimlerin ve verilerin dikkate alınması gerekmektedir.

Ordu kentinde bulunan ve tasarım önerisi geliştirilen varlıkların korunması gerekmektedir. Bu gereklilikten de hareketle ve araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde; Kurul Kalesi buluntuları, Yason Burnu alanı ve Rüsumat No: 4 olayı, varlıklarının kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamından özgün hediyelik obje tasarımlarında biçim ve fon olarak kullanılması önerilmiştir.

Araştırma kapsamında; kent kimliği ve kültürel tasarım bağlamında, Kurul Kalesi buluntularından biri olan Kibele heykelinden esinlenilerek “Ordu Kibele’si”, “Kibele de Ordu’da” temalarıyla tasarım önerilerinde bulunulmuştur.

Ordu kent kimliğini yansıtan diğer bir varlık olan Yason Burnu alanından esinlenilerek “Argonotlar da Ordu’da” temasıyla tasarım önerilerinde bulunulmuştur.

Ordu kent kimliğini yansıtan diğer bir varlık olan Rüsumat No: 4 olayının kent kimliğini yansıtan bir bellek nesnesi olarak hatırlanması, gelecek kuşaklara aktarılması ve kent kimliği ile olan ilgisinin sürekliliğinin sağlanması amacıyla “Ordu’nun Batmayan Gemisi” temasıyla tasarım önerisinde bulunulmuştur. Tasarımların hediyelik obje biçimlerinden kupa, defter, tişört üzerine uygulamaları yapılmıştır.

Dünyada, kentlere özgü kültürel birikim ya da veri olarak ifade edilebilecek tarihi, kültürel ve doğal varlıkların yanı sıra kent kimliğinin de görünür kılınması için ilgili kentte ‘özgün’ tasarım disiplininin yararlanılarak üretilmiş estetik ve yenilikçi ürünler olması elzemdir.

Bu gerçeklikten hareketle, söz konusu varlıklar kullanılarak geliştirilen tasarımların hediyelik obje önerileri üzerine uygulanması ile Ordu’nun ve kent

kimliği kurgusunun ürüne dönüştürölerek kentin bilinirliğinin artırılabilceği görölcektir. Bunun için bilimsel yaklaşımın esas alınması, akademik altapının bu süreçte etkin rol alması gerekmektedir.

Grafik tasarım disiplini ilkeleri doğrutusunda geliştirilen ürünlerde kente özđü tasarımlarda kent ile özdeşleşecek tipografi uygulamalarının geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca tasarlanan ürünler üzerinden göstergebilimsel çözümlene yöntemi kullanılarak kent kimliği ve onun taşıdığı mesajın etkili olması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Apollonios. (2018). Argonautika, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi. (A. Çokona, Çev.) İstanbul: İş Bankası Kültür.
- Armstrong, H. (2007). Grafik Tasarım Kuramı Tasarım Alanından Okumalar. (M. Uslu, Çev.) İstanbul: Espas Sanat Kuram.
- Arslan, M. (2007). Mithradates VI. Eupator Roma'nın Büyük Düşmanı. İstanbul: Odin Yayıncılık.
- Barnard, M. (2010). Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür. (G. Korkmaz, Çev.) Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Baş, E. (2008). Türk Tarihinde Yavuz Zırhlısının Rolü. İstanbul: T.C.Deniz Basımevi Müdürlüğü.
- Baş, M. (2014). İlkçağdan Günümüze Ordu Tarihi, Ankara: Yason Yayınları.
- Bozkurt, İ. (2006). İletişim Odaklı Pazarlama, Tüketiciden Müşteri Yaratmak, İstanbul: Media Cat
- Bryer, A., Winfield, D. (2020). Karadeniz'in Ortaçağ Dönemi Eserleri ve Topografyası 1.Cilt. (İ. Köse, Çev.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Can, Ş. (2016). Klasik Yunan Mitolojisi. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Çebi, S. (2000). Ordu Şehri Hakkında Derlemeler ve Hatıralar. Ordu: Orsev Yayınları.
- Demir, N. (2005). Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Tarihî Alt Yapısı . Ankara: Genelkurmay Basım Evi.
- Dizman, İ. (2006). 20. Yüzyılda Ordu (1900-1999). Ordu: Ordu Belediyesi Yayınları.
- Dizman, İ. (2008). Denize Düşen Dağ Ordu. İstanbul: Heyamola Yayınları.
- Eagleton, T. (2005). Kültür Yorumları. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ekinci, İ. (2016). Halk,Ayan,Devlet Tanzimat Devri Ordu Kazası.Ankara: Gece Kitaplığı.
- Eriş, M. (2012). 81 İlde Kültür Şehir ve Şehir Ordu. İstanbul: Ordu Valiliği.
- Harari, Y. N. (2015). Hayvanlardan Tanrılara Sapiens, İnsan Türünün Kısa Tarihi. (E. Genç, Çev.) İstanbul: Kolektif Yayınları.
- Heckhausen, M. (1997). Das Buch vom Ampelmännchen. Berlin: Eulenspiegel Das Neue Berlin.
- Kara, B. (2016). Doğadan Tarihe Yolculuk, Ordu: Ordu BB Kültür Yayınları.
- Keller, K. L. (2013). Strategic Brand Management. Harlow: Pearson Education.
- Ksenophon. (2018). Anabasis, Onbinlerin Göçü. (A. Çokona, Çev.) İstanbul: İşbankası Kültür Yayınları.
- Mütercimler, E (1992). Bu Vatan Böyle Kurtuldu, Onlar Bizim İçin Öldüler. İstanbul: Alfa Yayınevi.

- Ordu Belediyesi. (2007). Ordu Belediyesi Tarihi Ordu Evleri. Ordu: Ordu Belediyesi ve Mimarlar Odası.
- Ordu Büyükşehir Belediyesi. (2019). Ordu Kùltür Envanteri. Ordu: Ordu Belediyesi Kùltür Yayınları.
- Ordu Valiliği. (2010). Ordu Valiliği, Ordu Kùltür Varlıkları Envanteri. Ordu Valiliği Yayınları.
- Ordu Valiliği. (2012). 81 İlde Kùltür ve Şehir Ordu. Ordu Valiliği Yayınları.
- Pala, H. (2013). Bir Kentin Tarihi Ordu. Ankara: Altınpost Yayınları.
- Pala, H. (2015). Ordu Tarihinde Olaylar ve İnsanlar. İstanbul: Gece Kitaplığı.
- Saylan, K., Gök, İ. (2016). Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Ordulu Devlet Adamları. İstanbul: İdeal Kùltür Yayınları.
- Susar, A.,Yayınoğlu, P. (2008). Kent Görsel Kimlik ve İletişim. Kocaeli: Umuttepe Yayın.
- Wiesner-Hanks, Merry E. (2020). Kısa Dünya Tarihi. (S. Çađlayan, Çev.) İstanbul: İşbankası Kùltür Yayınları.
- Yediyıldız, B. (2018). Hacıemiroğulları Beyliği'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Ordu tarihinden İzler. Ordu: Ordu Belediyesi Kùltür Yayınları.

Makaleler:

- Altın, F., Kamber, Ş. (2020). Ordu Şehri Örneği Üzerinden Turistik Obje-Kent Kimliği İlişkisi. JIA Dergisi, 5 (10), 185-207.
- Arslan, Z. (2014). Batum Göçmenleri 1914-1930. Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, (71), 43-64.
- Avcılar, M. Y., Kara, E. (2015). Şehir Markası Kavramı ve Marka Şehir Yaratma Stratejilerine Yönelik Literatür İncelemesi. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi,(34), 76-94.
- Balık, İ. (2017). Ordu'da Kıyı Alanı Kullanımı ve Denizel Ekosisteme Etkileri. Kent Akademisi, 10 (29), 31-47.
- Baz, F. (2019). Editoryel Sunuş: Tarihsel Süreç İçerisinde Kent. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (20), 203 - 210.
- Bostan, H. (2016). Antropoloji, Kültür ve Güvenlik. Güvenlik Bilimleri Dergisi , 5 (2) , 1-31
- Çeliker, D., Dulupcu, M. A. (2017). Sürdürülebilirlik ve Yenileşim Açısından Turistik Hediyelik Eşyalar Konusunda Yenileştirilmiş Tasarımlar. Atatürk İletişim Dergisi, (12),187-204.
- Çeliker, M., Tokoğlu, A. A. (2017). Marka Kent Oluşturulmasında Grafik Tasarımın Rolü ve Gaziantep Örneği. Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi, 10 (10).
- Dereli, H. C. (2017). Tasarım Kenti Olmayı Hedefleyen İzmir'in Zihinsel Altyapısını Dönüştürmek İçin Bir Etkinlik Tasarımı Önerisi. Yedi Sanat, Tasarım ve Bilim Dergisi,17, 25-38.
- Duran, E. (2011). Turizm, Kültür Ve Kimlik İlişkisi, Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (19), 291-313.
- Erbaş, M.S. (2014). Türkiye Genelinde Kalkınma Ajansları ile TR52 Bölgesi Mevlana Kalkınma Ajansının Faaliyetleri, Türk İdare Dergisi, 478, 64-108
- Eren, D., Bozkurt, İ. (2018). Şehir Markası Oluşturma Süreci ve Nevşehir'in Markalaşmasının Değerlendirilmesi. Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, 3 (15), 538-559.
- Ergun, C., Tümtaş, E. (2016). Küreselleşme ve Kentlere Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi (37), 135-150.
- Gürkan, N. (2020). Yerel Değerler Bağlamında Bir Tasarım Ürünü Olarak Turistik Hediyelik Eşya. Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, 26 (44), 287-293
- Hayta, Y. (2016). Kent Kültürü ve Değişen Kent Kavramı. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 5 (2), 165-184.
- Kılıç, A.C. (2018). Turizm Kültürel Obje Tasarım İlişkisi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6 (64), 247-254.
- Kılıç, S. (2016). Kitap Değerlendirme / Book Review: Adrienne Mayor, Mithradates, Çev. G. Ergin, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013. Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 11 (21), 281-292

- Kıyar, N. (2012). Kybele'nin Sanat Nesnesi Olarak Kullanımı. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 2 (6), 355-371.
- Kızıлтаş, S. (2017). Mekân Pazarlama Yaklaşımıyla Ülke ve Şehir Logolarının Analizi. Medeniyet Sanat, İMÜ Sanat, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi Dergisi, 3 (2) , 214-229.
- Koçak, H . (2011). Kent-Kültür İlişkisi Bağlamında Türkiye'de Değişen ve Dönüşen Kentler. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 6 (2), 259-269
- Kurtbaş, İ. (2016). Marka Yönetimi ve Başarılı Markanın Yarar ve Etkileri. Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, 32 (32) , 75-98
- Naiboğlu, N. (2019). Kentleşmenin Kökeni: Mezopotamya'da İlk Kentler. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3 (20), 211-225.
- Oktay, D. (2010). Kent Kimliğine Bütüncül Bir Bakış. İdeal Kent Dergisi, 2 (3) , 8-19
- Özalp, H. K. (2018). Sanat Eğitimi Alan Öğrencilerin İmge Çözümleme ve Uygulamada Görsel Kültür Algılarının Belirlenmesi. Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2 (7), 703-727.
- Polat, S., Polat, S. A., Halis, M. (2013). Kent Kimliği Kapsamında Festivallerin Değerlendirilmesi: Uluslararası Altın Safran Film Festivali Örneği. Turizm ve Araştırma Dergisi, 2 (1). 69-85
- Demir, Ş. M .(2017). "XI. Asırda Değişen Anadolu'da Türkler: Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071)". Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi,4 (11), 240-256
- Şahin, E. (2009). İngiliz The Times Gazetesi'ne Göre Trabzon'un Ruslar Tarafından İşgali 1916. Uluslararası Karadeniz İncelemeleri Dergisi, 7 (7) , 117-140
- Şenyurt, S. Y., Akçay, A. (2016). Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates Donemi Yerleşimi Üzerine Ön Değerlendirmeler. Seleucia Olba Kazısı Serisi, 6, 221-248.
- Şenyurt, S. Y., Akçay, A. (2017). The Kurul Fortress and the Cult of Kybele. Colloquium Anatolicum (16), 179-198.
- Şenyurt, S., Yorulmaz, L. (2020). Kurul Kalesi Pişmiş Toprak Unguentariumları. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19 (3), 606-628.
- Şenyurt, Y., Durugönül, S. (2018). Kurul (Ordu) Kalesi'nde Bir Kybele Heykeli. Olba Dergisi, (26) ,293-344.
- Tekin, M. (2017). Dünya Tarihi'nde İlk Şehir ve Şehir Devletinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 12 (2), 17-30
- Tekkanat, S. S., Türkmen, S. N. (2018). Tarih Boyunca Kent Formlarının Biçimlenişi Üzerine Bir İnceleme. Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (4), 107-124.
- Telli, K. (2018). Altın Orda Devleti'nin İslamlaşmasında Bilinmeyen Bir Şahsiyet: Ebu Bekir Kalender Aksarayı ve "Kalendername" Adlı Eseri. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi 5 (16), 205-219.

- Topal, A. K. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir? Türkiye'de Kent Neresidir? Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6, (1), 276-293.
- Uyar, A. (2018). Marka Şehir Kavramı ve Türkiye ile Dünyadaki Marka Şehir Çalışmaları Üzerine Bir Araştırma. Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi,1 (3), 467-479
- Ünlü, T. S. (2017). Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel.Planlama Dergisi, 27(1) 75–93.
- Yılmaz, E., Çiftçi, S. (2011). Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açından Türkiye'de Kentleşme Dönemleri, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (35), 252-267.

Tezler

- Bağlı, H. H. (2001). Temsil Araçları Olarak Zanaat ve Tasarım (Yayımlanmamış Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Bekar, A.,(2020). Eskişehir'in Markalaşmasında Grafik Tasarımın Rolü, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Çiçek, G. (2018) Başlangıcından Günümüze Kadar Anadolu'da Anatanrıça Heykellerinin Örnekleme, Ordu Kurul Kalesi Kybelesi, Erciyes Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Öztürk, Ö. (2007). Kentsel Kimlik Oluşumunda Güzel Sanatların Yeri: İzmir Örneği, Ankara Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Sayar, S.H. (2007) Kurtuluş Savaşı Döneminde Denizcilik Faaliyetleri, Ankara Üniversitesi / Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>

Konferans- Kongreler

- Eryazıcıoğlu, M. E. , Markoç, I., (2014). Kentsel Kimlik ve Kentsel projeler Bağlamında Kimliksizleşme Sorunu, İstanbul Örneği . 1.Uluslararası Kentsel Planlama Mimarlık Tasarım Kongresi, UPAD, Kocaeli.
- Seisedos, G., ve Vaggione, P. (2005). The City Branding Processes: The Case Of Madrid. ISoCaRP Congress. Madrid.

ONLİNE KAYNAKLAR

<https://sozluk.gov.tr>

<https://www.kulturportali.gov.tr>

<https://www.karadeniz.gov.tr>

<https://kulturenvanteri.com/>

<https://www.dafont.com/>

<https://placeit.net/>

<https://www.kulturportali.gov.tr/>

KİŞİSEL GÖRÜŞMELER:

Harutyun ARTUN, kişisel görüşme, 5 Kasım 2019

İhsan GÜRDAL, kişisel görüşme, 12 Kasım 2019

Ekrem AKDENİZ, kişisel görüşme, 2 Temmuz 2020

Hikmet PALA, kişisel görüşme, 8 Eylül 2020

Reşit Arif GÜRSOY, kişisel görüşme, 11 Haziran 2020

Sinan KILIÇ, kişisel görüşme, 8 Eylül 2020

Salih SAĞLAM, kişisel görüşme, 10 Eylül 2020